

Gates-penger til medisin-eksperiment

Penger fra et fond opprettet av Bill (bildet) og Melinda Gates skal finansiere et omfattende eksperiment med aidsmedisin gitt til hundrevis av friske mennesker i Ghana, Nigeria og Kamerun. Offisielt er målet å teste ut om medisinen kan virke forebyggende mot hiv-smitte. – Vi har bare møtt positive reaksjoner, sier prosjektleder Ward Cates til Bistandsaktuelt. Den norske hiv/aids-eksperten, overlege Stig Frøland ved Rikshospitalet er derimot svært kritisk til de etiske sider ved eksperimentet.

TEMA: HIV/AIDS side 8-9

Økende skepsis til UNAIDS-tall

TEMA: HIV/AIDS side 10-11

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 1 · 2004

Er det
håp for
Etiopia?

Side 14-16

Angola
bader i
oljedollar

Side 12-13

Rapporter
fra repor-
tere i Sør

Side 18-19

Nei til
uformell
utdanning

Side 22

Mer og
mer fred
i Afrika

Side 23

Mye norsk
«mø!» på
Mada-
gaskar

Side 28

Mens moren holder ham skifter en sykepleier bandasje på en gutt med skuddsår i hodet i den sudanske byen Rumbek 21. januar i år. Mengden av våpen i landet er stor som følge av krigen og fører ofte til skyteepisoder blant ungdommer.

FOTO: SCANPIX/AP/EDWARD PARSONS

Mot fred i Sudan

Partene har vedtatt å dele oljeressursene 50-50

■ Optimismen er meget stor i forhold til å få på plass en rammeavtale for fred i Sudan i løpet av kort tid. Selv om fredsforhandlingene nå har pause – i påvente av den sudanske forhandlingslederens pilgrimsreise til Mekka – tror de fleste på en løsning i løpet av få uker.

■ Nylig ble det inngått en oppsiktsvekkende avtale om en 50/50-delning av oljeressursene mellom nord og sør. Deretter er det gjort avtaler om løsninger for to av landets viktigste konfliktområder.

■ Sudan-konflikten har vart lenger enn noen annen konflikt i Afrika, med en brutal og blodig historie – to millioner drept og fire millioner drevet på flukt.

■ Norges utviklingsminister **Hilde Frafjord Johnson**, som har en sentral rolle i fredsforhandlingene, gleder seg over utviklingen i samtalen. Hun tror ikke det gjenstående spørsmålet om selve maktfordelingen mellom partene vil skape trøbbel. – Jeg tror det blir relativt lett, siden partene for lengst har gitt signaler om sine politiske posisjoner, sier Frafjord Johnson.

■ SPLAs leder **John Garang** (bildet) har tidligere gått inn for en modell der det sudanske presidentembetet skulle rotere mellom nord og sør. Denne modellen har han etter alt å dømme måttet gi seg på. Det mest sannsynlige er at administrasjonen i sør offisielt får navnet den sør-sudanske regjeringen, at Garang innsettes som leder og at han får tittel som sudansk visepresident, mener observatører.

Side 6-7 (og side 3 portrett)

Gi yrkesopplæringa en sjanse

AV ØIVIND ENGH

DEBATT

I BISTANDSAKTUELT 10/03 tar Betsy Heen opp yrkesopplæringens plass i bistands-sammenheng. Å satse på fag- og yrkesopplæring er viktig i et lands utviklingsstrategi. Fag- og yrkesutdanning er viktig både for næringsutvikling og for utvikling av den enkelte. Med bistandserfaring fra en del år tilbake, men med lengre erfaring fra fag- og yrkesopplæring i Norge har det undret meg at yrkesopplæringens plass i bistanden er lite synlig.

Yrkesopplæring gir grunnlag for arbeid til mange, både i formell og uformell sektor, og er viktig for næringslivsutviklinga i det enkelte land. Samtidig er fag- og yrkesopplæringa en ypperlig innfallsvinkel til annen opplæring i mer tradisjonell forståelse. For å videreutvikle fag- og yrkesopplæring er det helt nødvendig med både næringslivskompetanse og utdanningsfaglig kompetanse.

I Norge har vi et delt ansvar for fag- og yrkesopplæring. Deler av opplæringa skjer i skolen, og deler av opplæringa skjer i bedrift. Dette delte ansvaret har vist seg å fungere godt. Fag- og yrkesutdanning er en god start på en yrkesmessig karriere, men også noe mer: Opplæringa er også god i forhold til egen modning, utvikling av kreative evner, respekt for andre, toleranse og forståelse, og opplæring til å bli samfunnsborger.

Å KNYTTE fag- og yrkesopplæring til næringslivsprosjeper kan være bra. På den måten plasseres opplæringa inn i en yrkesfaglig kontekst som er helt nødvendig. Fag- og yrkesopplæring tar utgangspunkt i praktisk arbeid som igjen er grunnlag for inntekt.

Men opplæringa av fag- og yrkesopplæring må også ivareta andre utdanningsfaglige sider. Fag- og yrkesopplæring må også bygge på utdanningsfaglig kompetanse. Erfaringer fra norsk fag- og yrkesopplæring tilsier at det er i samarbeid mellom næringslivskompetansen og utdan-

Fag- og yrkesopplæringa bør bli mer framtrepende i norsk bistand, mener artikkelforfatteren. FOTO: SILJE BERGGRAV

debatt

ningskompetansen opplæringa blir best. Det er en utfordring både for offentlig norsk bistandsforvaltning og de private organisasjonene, å kombinere næringslivskompetansen og utdanningskompetansen til å utvikle en offensiv fag- og yrkesopplæring. Utgangspunkt i de praktiske erfaringene på en arbeidsplass gir også kompetanse på det teoretiske; både yrkesfag og akademisk kompetanse. På den måten kan fag- og yrkesopplæringa også være viktige virkemidler for å nå målene i satsinga: Education For All. Når Betsy Heen skriver at yrkesopplæringa har den svakhet at «den ikke finner sin plass i tradisjonell utdanningstenkning» har hun nok rett i det, men det sier kanskje mer om «den tradisjonelle ut-

Det er i samarbeid mellom næringslivskompetansen og utdanningskompetansen opplæringa blir best.

danningstenkning» enn om yrkes- og fagopplæringa.

I norsk videregående opplæring har vi en klar målsetting, og god tradisjon for, å tenke helhetlig opplæring uansett om den enkelte elev ønsker opplæring innenfor den akademiske tradisjon eller innen den praktiske yrkesfag tradisjonen.

DET ER MANGE grunner til at fag- og yrkesopplæringa bør bli mer framtrepende i norsk bistandssammenheng. Da må avdelingene for næringslivsutvikling og utdanning finne gode samarbeidsformer hvor både næringslivskompetansen og utdanningskompetansen blir brukt.

Dette er fortsatt en utfordring i norsk opplæringssammenheng, og så langt jeg kan se neppe en mindre utfordring i bistands-sammenheng. Fag- og yrkesutdanning gir en unik mulighet til jobb for den enkelte, både innen formell og uformell sektor. Den er også viktig for kvalitetsmessig videreutvikling av fag og fagmiljøer, og på den måten utvikling av næringsliv.

Samtidig er fag- og yrkesutdanning en god innfallsvinkel til opplæring innen den tradisjonelle utdanningstenkning. Vi vet at elevene har ulike læringstrategier. For noen er den praktiske tilnærminga til det som skal læres den beste. For enkelte kan fag- og yrkesutdanning også være en god plattform for videre utdanning. For å få til en organisering av opplæring som er helhetlig, inkluderende og for flest mulig, må det satses bevisst på fag- og yrkesutdanning. En god fag- og yrkesutdanning forutsetter god kompetanse både i næringslivsutvikling og utdanning.

Øivind Engh er snekkermester og faglærer, medlem i Rådet for Fagopplæring i Arbeidslivet (RFA) og sentralstyremedlem Utdanningsforbundet.

Hvem er kulturimperialist?

ODDVAR ESPEGREN,
BISTANDSNEMNDA

DEBATT

DEBATTEN om sammenblanding av bistand og evangelisering er vi for lengst ferdige med. De fleste aktører vil i dag erkjenne at bistand ikke kan eller bør være verdinøytral. Dette var et hovedanliggende for Bistandsnemnda i de første åra etter etableringen i 1983. At det kan finnes noen uheldige eksempler har artikkelen «Bistand, Bønn og Bibler» i Verdensmagasinet X nr. 6/2003 vist. Men Bistandsnemnda er svært påpasselige at det ikke skal skje forhold som kan oppfattes som bruk av våre midler til direkte evangelisering. Ja, mange misjonsorganisasjo-

debatt

ner mener vi er «mer katolsk enn paven» når det gjelder søknadsbehandlingen! Den interessante debatt er imidlertid på et annet og dypere plan, og den har Verdensmagasinet X ikke fått med seg, nemlig:

Hvem er kulturimperialist? Kanskje selve bistanden (hvor nøytral den måtte være) øver vold på den lokale kulturen? Eller er det film, musikk, reklame fra vestens salgsmaskiner? Hva med turisme? Eller globaliseringen? Vi vet hvordan kultur og religion henger nøye sammen, spesielt i ikke-vestlige, ikke-sekulariserte land. Jeg har hørt av ledende muslimer i Mali: «Vi vil heller ha en skikkelig troende kristen fra Norge enn disse ikke-religiøse. De kristne har vi mye mer til felles med!»

HOLDNINGEN at vi, fra det rike Nord, vet best er dypt forankret i vårt utviklingsarbeid. Vi vet hva fremskritt er. Vi har definert det gode liv. Derfor har vi det sanne budskap å forkynne.

Men hva er det gode liv for en

Kanskje selve bistanden (hvor nøytral den måtte være) øver vold på den lokale kulturen?

fattig i Mali, eller India? Holder vi muligheten åpen for at andre definerer det gode liv, eller fremskrittet annerledes enn vi? Som erfaren utviklingsperson har jeg også sett de sure frukter utvikling har gitt, for eksempel økt kulde og avstand mellom mennesker, frustrasjon over at det materielle ikke løste hat, fordommer og sårbarhet. Jeg mener at så lenge vi holder oss til menneskerettighetene som en universell verdibase kan ikke bistanden bli kulturimperialisme. I tillegg gir en verdibasert tilnærming til bistand i seg selv et åpent og trygt grunnlag for lokale partnere å forholde seg til. Men mer ydmykhet i forhold til kultur og religion hadde ikke skadet bistandsarbeidet. Det hadde gitt oss større jevnbyrdighet i dialogen om verdier, kultur og religion. Ikke minst, det hadde åpnet våre blå øyne for å se verden fra en ny synsvinkel, fra ståstedet til mennesker i Sør.

Oddvar Espegren er generalsekretær i Bistandsnemnda.

bistands
aktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 1/04 – 7. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Tor-Henrik Andersen

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Journalister:
Liv R. Bjergene (perm.)
Tone Bratteli
Silje Berggrav
silberge@frisurf.no
Gunnar Kopperud
lyngordon@c2i.net
Camilla Solheim
casol@start.no
Erik Landet
ela@norad.no

Redaksjonsråd:
Øyvind Dahl
Per Schreiner
Tori Tveit
Mariken Vaa

Internett:
www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 - 22 24 05 72

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 20 40 - 22 24 05 72

E-post annonser:
gz@norad.no

Fax:
22 24 20 66

Design / produksjon:
Odysse reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #5605

Trykk:
Dagblad-Trykk AS

Abonnement:
Bistandsaktuelt, NORAD,
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 71.
Fax: 22 24 20 66.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:

www.bistandsaktuelt.com

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:
NORAD
DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Mandag 26. januar 2004

Oppslag – denne utgave:
13 000 eksemplarer

Prøv et søk i vårt
internett-arkiv.
Her finner du ca. 2500
artikler om bistands-
og utviklingsspørsmål.
www.bistandsaktuelt.com

MÅNEDENS SITAT:

«Kompleksiteten i bruken av uttrykket illegitim gjeld og diktatorgjeld er så stor at den i liten grad er operasjonaliserbar.»

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson med byråkratsvar i Stortingets spørretime 17. desember 2004.

Krigen om oppmerksomheten

LEDER

Et amerikansk forskningsinstitutt har gått gjennom hvordan utenriksstoff ble prioritert i de største amerikanske TV-nettverkene i fjor. Ikke overraskende tok krigen i Irak mesteparten av sendetiden. 4047 minutter brukte de tre største nettverkene på Irak-krigen bare i sine kveldsnyheter. Det gir nesten tre døgn sammenhengende nyhetssending. Aidskatastrofen, som tok like mange liv hver dag som Irak-operasjonen tok i hele fjor, ble viet snaue 39 minutter. Mens global oppvarming ble dekket i til sammen et kvarter i løpet av året.

Men dette bildet er ikke unikt for USA. Et søk i vår hjemlige A-tekst-base viser at sentrale norske medier også preges av den samme fordelingen. Mens et søk på «Irak» ga 6312 artikkeltreff i de tre avisene Aftenposten, Dagsavisen og Dagbladet, ga søk på «aids» 265 treff i fjor, mens hovedsamarbeidslandene Zambia og Nepal ga henholdsvis 57 og 94 treff.

Hvilken sak som vinner oppslutning og oppmerksomheten er ikke nødvendigvis basert på en statistisk logikk. Når unge mennesker fra Europa forlater en trygg tilværelse for å stille opp som «levende skjold» i Midtøsten, er det nærliggende å tro det kan ha sammenheng med det voldsomme mediefokuset som var rettet mot krisen i Irak. Samtidig med opptrappingen i Irak, raste det en rekke kriger på det afrikanske kontinentet som verken utløste demonstrasjoner eller annen folkelig mobilisering i den vestlige verden.

Undersøkelser viser at nordmenn vet lite om norsk bistand og våre hovedsamarbeidsland. Manglende kunnskap frarøver oss viktige diskusjoner som kunne bringe debatten om norsk bistand videre.

Når, for eksempel, sult nok en gang rammer et land som i tiår har mottatt internasjonal bistand, burde man forvente en debatt om hva Norge kan, skal og bør bidra med. En debatt om realismen i hvilke resultater vi kan forvente av våre begrensede bidrag. En debatt som kunne gi korrektiver til utforming av politikk og innspill til de som skal sette den ut i livet.

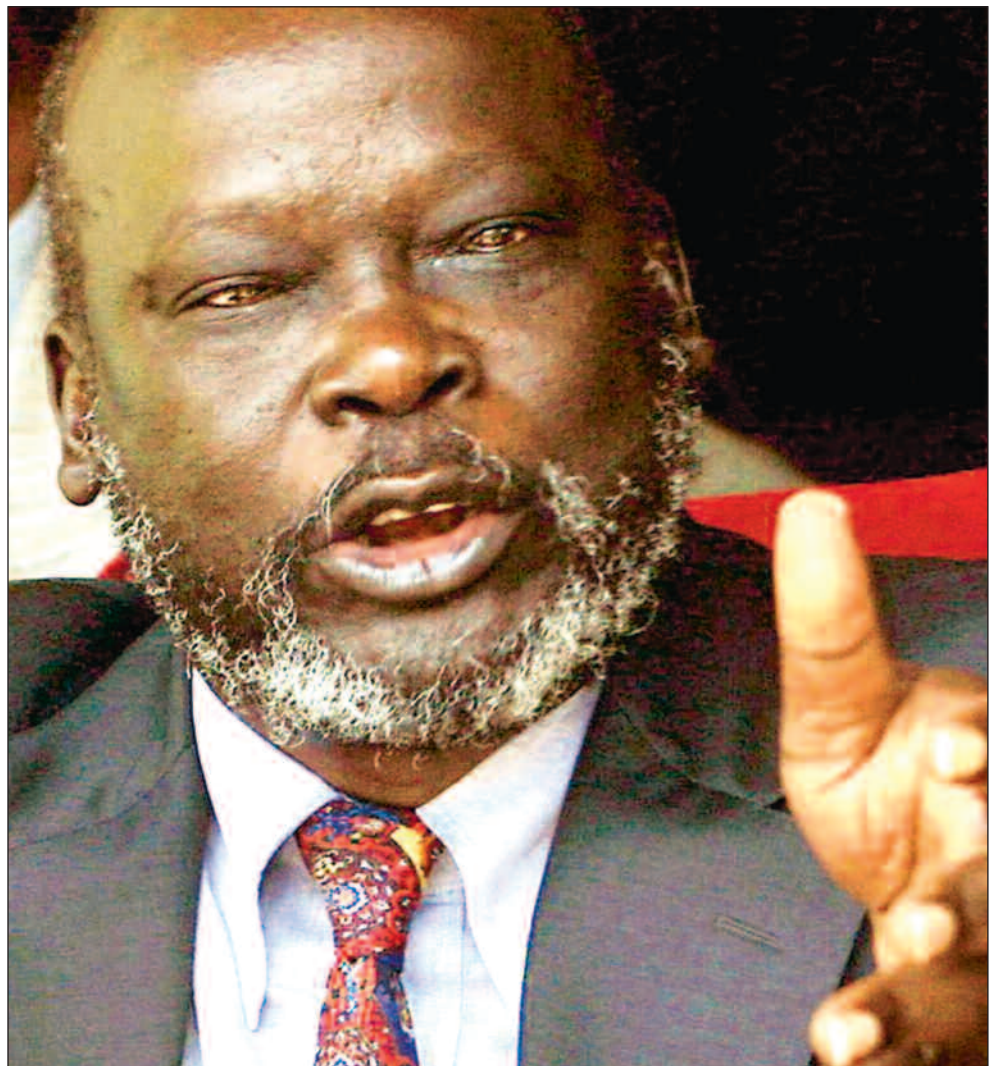
Det norske bistandsmiljøet trenger korrektiver og påfyll fra en oppgående opinion. Bare slik kan vi gjøre en bedre jobb og synliggjøre flere resultater. Men dessverre forblir både debatten og resultatene usynlige hvis ikke også mediene bidrar med kunnskap, kritikk og arenaer for innsiktsfull meningsbryting.

THA

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

Geriljaleder **John Garang** lytter til journalistenes spørsmål i Nairobi. Sammen med sin motpart visepresident Osman Ali Taha har Garang ledet de avgjørende fredsforhandlingene i Kenya.

FOTO: PATRICK OLUM/REUTERS/SCANPIX

Geriljaleder og fredsmekler

portrett

HVEM:

John Garang
(58).

HVA:

Leder for SPLA
(Sudan People's
Liberation
Army).

HVORFOR:

Etter 20 års
borgerkrig er
regjeringen og
SPLA på vei til å
bli enige om en
fredsavtale og
50-50 deling av
oljeressursene i
landet.

• TONE BRATTELI

Garangs første kontakt med geriljakrig fikk han gjennom Anya Anya-bevegelsen i Sør-Sudan. Året var 1962. Det var dårlig klima mellom de muslimske makthaverne i nord og det kristne Sør-Sudan. Etter ti år med uro signerte regjeringen i Khartoum en avtale med Anya Anya som ga området i sør selvstyre. Garang ble en del av regjeringshæren og flyttet til Khartoum. Men freden varte ikke så lenge. Garang brøt etter hvert med regjeringshæren og Sudan People's Liberation Army (SPLA) så dagens lys. I 1978 ble det funnet olje i Sør-Sudan, og det ga grobunn for nye konflikter og krig. Siden borgerkrigen startet i 1983 er om lag 2 millioner mennesker blitt drept, og mange er flyktninger i sitt eget land.

Mange karakteristikk. Garang ble født inn i folkegruppen Dinka i Sør-Sudan i 1945. Familien hans var kristne, og var velstående nok til å gi den unge mannen utdanning. Den framtidige geriljalederen tok doktorgrad i landsbruksøkonomi i USA, og fikk også militær trening på Fort Benning i Georgia.

Garang er en mann som har fått mange karakteristikk knyttet til seg. Den store og røslige mannen er sagt å være en av de mest kompliserte rebellene blant de selvopnevnte lederne det afrikanske kontinent har fostret. Han har vist seg å være en taktiker og strateg

som har brent for sin sak, men som også kan opptre hensynsløst. Reporteren Peter Moszynski som har fulgt krigen i Sudan gjennom flere år, har sagt: «Han (Garang) har dette kalde utseende som skal gi deg følelsen av at han er over alle andre.» Men redaktør Gill Lusk i Africa Confidential som har intervjuet Garang flere ganger, sier: «Han er en mann med karisma og kvaliteten på hans lederskap er helt åpenbar.»

Mer pragmatisk. Det går mange historier om denne mannen der han framstilles som det meste i spennet mellom frigjøringshelt til en kaldblodig kriger.

Uansett har SPLA økt i omfang under hans ledelse. I 1986 hadde organisasjonen 12 500 bevæpnede menn, mens de i 1991 skal ha hatt mellom 20 000 og 30 000. De siste åra har Garang og SPLA kontrollert det meste av Sør-Sudan som utgjør omlag en tredjedel av det enorme landet.

Garangs ideologiske profil har ikke vært så tydelig. Han har tatt i mot støt-

te der den er å finne. Enkelte observatører mener å ha sett en utvikling i hans politikk til en mer pragmatisk retning i siste åra – en linje som bidro til den fredsavtalen som nå foreligger. Garang har spilt en aktiv og sentral rolle i dette arbeidet. Det var han, som på vegne av SPLA, og visepresident Osman Ali Taha fra regjeringen som hadde hovedrollene på de avgjørende møtene i Kenya i desember i fjor. Garang er også en norgesvenn, og har blant andre hatt mye kontakt med Norsk Folkehjelp som i flere år har hatt prosjekter i Sør-Sudan. Norge har også spilt en viktig rolle i fredsprosessen.

”

...kvaliteten på hans lederskap er åpenbar.

Gill Lusk, redaktør i Africa Confidential.

Hardt ut mot Danmark

Frafjord Johnson mener danskene er «et dårlig eksempel»

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson mener «Danmark er et eksempel på hva som skjer når man nedprioriterer utviklingssamarbeid». I et intervju med den danske avisen Kristeligt Dagblad, går Frafjord Johnson uvanlig hardt ut mot våre naboer i sør. Danmarks utenriksminister Per Stig Møller avviser at hans regjering er på feil kurs.

• ERIK LANDET

Det var i desember i fjor at en åpenhjertig utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson luftet sitt syn på dansk utviklingspolitikk i den danske avisen Kristeligt Dagblad. Frafjord Johnson roste i intervjuet Danmark for å gi mye bistand, men gav samtidig klart uttrykk for at danskernes bistandskutt virker negativt. Dessuten er måten den danske regjeringen er organisert, med én minister som har ansvar for både utenriks- og utviklingspolitikken, et hemsko.

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

- Danmark er et dårlig eksempel på hva som skjer når man nedprioriterer utviklingssamarbeid, sa Frafjord Johnson i artikkelen som er referert i nyhetsbulletinen Development Today.

Ingen sympati. Ifølge Kristeligt Dagblad sympatiserer hun ikke med dansk politikk og bruker Danmark som et negativt eksempel når hun diskuterer utviklingssamarbeid med nordmenn.

- Det faktum at jeg bare har møtt utenriksministeren én gang, illustrerer på en tydelig måte hva som skjer når man ikke utnevner en egen utviklingsminister. Det blir simpelthen ikke nok tid til å takle disse spørsmålene. Utviklings-sakene blir overlatt til administrativt ansatte. Carsten Staur (*ambassadør og sjef for Danida. red.anm.*) er både kompetent og pliktoppfyllende, men har ikke samme innflytelse som en statsråd, sa Frafjord Johnson, ifølge Development Today.

Mangelen på en egen utviklingsminister medfører også at Danmark

Danmarks utenriksminister, Per Stig Møller, mener Frafjord Johnson bomber med sin kritikk.

FOTO: JENS NOERGAARD LARSEN/ FLT-PICA/SCANPIX

ikke lenger har den samme internasjonale innflytelsen som tidligere, mener den norske utviklingsministeren.

- **Tvert i mot!** Utenriksminister Per Stig Møller avviser at hans regjering har fått mindre innflytelse.

- Snarere tvert i mot, sier Møller til Development Today. Han viser til at det er en internasjonal trend å samle utenriks- og utviklingspolitikk, og at dette gir større gjennomslag.

- Har ikke Hilde Frafjord Johnson fått med seg at EU har slått sammen rådene til utenriks- og utviklingsministrene? Hun er selvfølgelig unnskyldt ettersom Norge ikke deltar på disse møtene, fortsetter Møller.

Men Møller vil likevel ikke kritisere den norske regjeringen.

- Det er ikke opp til meg å kommentere innflytelsen til norsk utviklingspolitikk. De gjør det på sin måte, vi gjør det på vår, konstaterer han.

”

Ingen tidligere dansk regjering har engasjert seg mer intenst i utviklingspolitikk enn dagens regjering.

Per Stig Møller, utenriksminister, Danmark

Rekordmange journalister drept i fjor

• TONE BRATTELI

42 journalister ble drept i fjor, viser en rapport fra Reporter without borders.

Antall drap på journalister har økt betydelig, særlig som følge av krigen i Irak. I 2002 ble til sammenlikning 25 journalister drept. Sensur og fengsling av journalister har økt som en følge av kampen mot terrorismen og anti-terrorlover som er kommet etter «11 september».

Ikke siden 1995 er det drept så mange journalister som i fjor, viser rapporten. Reporters without borders hevder at det å dekke krigs-

14 journalister og andre mediafolk ble drept og 15 såret i Irak.

handler blir stadig farligere for journalister. 14 journalister og andre mediafolk ble drept og 15 såret mens de dekket krigen i Irak i fjor. Organisasjonen hevder at de militære styrkene til USA kan ha ansvaret for drapet av minst fem mediafolk uten at det er satt i gang noen grundig etterforskning. Situasjonen for mediafolk som jobber i Midtøsten blir karakterisert som den verste i verden.

Stadig flere journalister blir også arrestert mens de utøver sitt yrke. I fjor ble minst 766 satt bak lås og slå, mot 692 året før. De landene

som holder flest journalister i fengsel er Cuba med 30, Burma med 17, Eritrea med 14 og Iran med 11. Antallet meldinger om fysiske angrep eller trusler mot journalister har holdt seg omtrent på samme nivå de siste to åra. I fjor ble det rapportert om minst 1460 slike hendelser.

Bruk av sensur har økt, mest i asiatiske land. Burma framheves som ett av de verste landene.

Blant de afrikanske landene er det særlig Zimbabwe som utmerker seg med forfølgelse av journalister, overgrep og stengning av redaksjoner.

KN samlet inn 111 mill. kroner

Kirkens Nødhjelp opplevde en økning i innsamlingsresultatet på 7,5 millioner kroner i 2003. Til sammen ble det gitt 111 millioner kroner.

Dette er en økning på syv prosent fra 2002. Den markante økningen i inntektene har skjedd uten at administrasjonskostnadene er økt tilsvarende, opplyser organisasjonen.

Inntektsøkningen har bidratt til at Kirkens Nødhjelp har kunnet øke innsatsen ute i verden mer enn planlagt flere steder.

- I Afghanistan har vi styrket arbeidet med å skaffe bedre vanntilgang, og vi har dessuten kunnet bidra med akutte nødhjelpssendinger under de humanitære krisene som har oppstått i Liberia og Sudan i 2003, sier Atle Sommerfeldt, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp.

Kirkens Nødhjelp driver ikke innsamling ved hjelp av fadderordninger eller spilleautomater.

FN-dag mot kjønnslemlestelse

6. februar markeres Den internasjonale dagen for nulltoleranse mot kjønnslemlestelse. To millioner jenter og kvinner kjønnslemlestes årlig, det vil si 5000 daglig. 100-130 millioner har allerede blitt utsatt for skikken, ifølge Verdens Helseorganisasjon (WHO).

Kjønnslemlestelse praktiseres i om lag 30 land i Afrika, blant enkelte kurdiske grupper i Irak og Iran, enkelte muslimske grupper i Midtøsten, India, Malaysia, og Sri Lanka og blant immigranter i Europa.

På initiativ fra NORAD koordinerer Kirkens Nødhjelp et nettverk som arbeider mot kjønnslemlestelse i Sør. Nettverket består av humanitære organisasjoner, forskere og ressurspersoner Norge som samarbeider med NORAD og UD.

Kultur-festival for Afrika i Oslo

26. januar braket det løs med en ukes kulturfestival i Oslo til inntekt for tre bistandsprosjekter i Etiopia og Eritrea. Over 130 artister stiller gratis opp, blant dem Briskeby, Surferosa, Bjørn Eidsvåg, Bugge Wesseltoft og Palace of Pleasure. Prosjektene som er valgt ut, er i regi av Kirkens Nødhjelp, Redd Barna og Utviklingsfondet. I tillegg til konserter arrangeres barneteater, debatter, foredrag, utstillinger, cabaret og filmvisninger.

Bak arrangementet står foreningen Dugnad2004, bestående av kulturpersoner, organisasjonsfolk og idealister.

Mer informasjon finner du på www.wuha.no

WIF må tilbakebetale 2,5 mill. kr

...men snart kan det bli nye avtaler med NORAD

Worldview International Foundation (WIF) må betale tilbake rundt 2,5 millioner kroner til NORAD, etter at det ble avdekket feilbruk av bistandsmidler. Nå står organisasjonen fritt til å søke ny støtte.

• SILJE BERGGRAV

WIF

Flere måneder etter at feilbruken ble avdekket, og etter at betydelige mengder regnskapspapirer og dokumentasjon er utvekslet mellom partene, har NORAD endelig konkludert i den såkalte WIF-saken. Direktoratet har besluttet at den internasjonale bistandsorganisasjonen, ledet av nordmannen Arne Fjørtoft, må betale tilbake 355.383 amerikanske dollar, eller om lag 2,5 millioner kroner.

De finansielle forholdene i organisasjonen har vært satt under lupen siden 2001. I fjor la konsulentfirmaet Nordic Consulting Group (NCG) fram en rapport, utført på oppdrag for NORAD, som var knallhard i sin kritikk om brudd på regnskapsføring, rot og manglende intern kontroll og rapportering.

Strid om pensjonspremier. De 2,5

millionene er ifølge direktoratet midler som ikke er brukt til formål som faller inn under rammeavtalen mellom WIF og NORAD.

Fungerende informasjonssjef Trine Øveraas i UD ønsker ikke å gå i detalj om hva pengene som skal tilbakebetales har vært benyttet til. Men det har tidligere vært strid om 935.000 kroner brukt til pensjonspremier til Fjørtoft og visegeneralsekretær Rune Hersvik. Granskningsrapporten fastslo også at NORAD kunne kreve tilbakebetalt 820.000 kroner, brukt til innkjøp av PCer og software-lisenser på ikke-kommersielle vilkår. Videre ble det hevdet at 195.000 kroner kunne kreves tilbakebetalt for et konsulenthonorar belastet prosjektet Nutritional Blindness Project Bangladesh i strid med avtalen.

– Vi ønsker ikke å kommentere nærmere hvordan WIF har brukt sine midler. Det viktige for oss har vært å forsikre oss om at midlene er brukt i henhold til rammeavtalen. Det beløpet som nå er krevd tilbakebetalt, gjelder tiltak som faller utenfor rammeavtalen, sier Øveraas til Bistandsaktuelt.

Forholdet normalisert. I en pressemelding fra NORAD heter det at direktoratet er fornøyd med å kunne

avslutte avtalen på en tilfredsstillende måte, og at det ikke er unormalt at det foretas et etteroppgjør når samarbeidsavtaler av denne størrelsen utløper.

– Er tilliten til WIF like sterk som før?

– Enhver finansiering av frivillige organisasjoner forutsetter tiltro til gjennomføring og forvaltningskapasitet for det aktuelle samarbeidet. Forholdet til WIF er nå normalisert, sier Øveraas.

WIF kan dermed på nytt søke ny støtte fra NORAD, både i form av rammeavtale og prosjektstøtte.

”

Forholdet til WIF er nå normalisert.

Trine Øveraas, fungerende informasjonssjef i UD

God samvittighet – Ingen norske organisasjoner er svartelistet fra å fremme søknader. Enhver søknad vil bli vurdert ut ifra kvalitetskrav som skal sikre at offentlige midler benyttes korrekt, sier Øveraas.

Arne Fjørtoft har selv signert avtalen om etteroppgjør, som plikter at pengene betales tilbake innen utgangen av 2004. Det har ikke lyktes Bistandsaktuelt å komme i kontakt med Fjørtoft, men til Nationen sier han at han godtar kravet om tilbakebetaling, men at han ikke er enig i at midlene er feilbrukt. – Jeg føler at vi har veldig god samvittighet, og er trygg på at NORAD vil fortsette støtten til WIF, sier Fjørtoft til avisen.

Arne Fjørtoft aksepterer å betale tilbake 2,5 millioner kroner til NORAD, men mener han ikke har gjort noe galt.

FOTO: SCANPIX/BJØRN SIGURDSØN

WIF har de siste ti årene mottatt rundt 100 millioner kroner fra NORAD.

NORAD og UD legger stillings-kabal

NORAD er midt oppe i en total organisasjonsendring etter regjeringens moderniseringsvedtak av bistandsforvaltningen. Samtlige ansatte måtte nylig «søke» på nye jobber i etaten. I midten av februar skal alle sitte på sin nye kontor plass. Også i UD er endringer på trappene. Departementet skal være omorganisert innen 1. april.

• ERIK LANDET

OMORGANISERING

Utenriksdepartementet overtok allerede ved nyttår ansvaret for de 14 såkalte integrerte ambassadene som tidligere hørte under Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD).

De nåværende region-avdelingene forsvinner 1. april, og hoveddelen av deres funksjoner overflyttes til UD. Avdeling for sivilt samfunn og næringsutvikling (ASN), avdelingen som i dag betjener søknadsbaserte ordninger fra ikke-statlige organisasjoner, forsvinner. Denne avdelingens funksjoner splittes opp og overføres til helt nye fagavdelinger i NORAD. Derfor vil de ikke-statlige organisasjonene i framtida måtte levere søknader til forskjellige avdelinger i NORAD. Endringene får ingen følger for behandlingen av og utbetalingene til søknader for inneværende år, forsikrer underdirektør i NORAD Kikkan Haugen.

Åtte avdelinger. «Nye» NORAD skal fra midten av februar ha åtte avdelinger, hvorav fem fagavdelinger. Avdeling for miljø og næringsutvikling skal ha 20-25 årsverk og vil blant annet gi rådgiving knyttet til sektor-reformer, lovverk, institusjoner og

kapasitetsbygging, samt forvalte søknadsbaserte næringslivsordninger. Avdeling for rettigheter og sivilt samfunn med 20-25 årsverk får blant annet ansvaret for rådgiving om implementering av politikk, konvensjoner, resolusjoner og samspillet mellom sivilt samfunn, stat og næringsliv. Avdelingen skal også gi råd om utsatte grupper rettigheter, bistand som virkemiddel i freds- og forsoningsprosesser, kulturspørsmål, media, politiske partier, multinasjonale organisasjoner og bevisste valg av samarbeidspartnere.

Bedre resultatvurdering. Avdeling for sosial utvikling med 20-25 årsverk skal gi veiledning knyttet til oppfølging av arbeidet med tusenårsmålene og sektorprogrammer for utdanning, helse og hiv/aids. Avdelingen får også ansvaret for forskningssamarbeid, forskningsbistand, stipendprogram og opplæring og IKT og utvikling.

Avdeling for styresett og økonomi med rundt 20-25 årsverk skal primært jobbe med spørsmål rundt korrupsjonsbekjempelse, desentraliseringsreformer og offentlig finansforvaltning. Avdeling for metode og resultatoppfølging får et særlig ansvar for å være en støttefunksjon i forbindelse med økt delegering og desentralisering til utestasjonene, samt et overordnet ansvar for å utvikle verktøy for å vurdere, dokumentere og formidle resultater.

Skal skape debatt. NORADs avdeling for evaluering får ansvar for at konklusjonene fra egne og andres evalueringer systematiseres slik at bistandsforvaltningen kan nyttiggjøre seg erfaringer om hva som driver fram utvikling. Informasjonsavdelingen skal rendyrke informasjonsarbeid knyttet til direktoratets virk-

somhet. Kjerneområder blir debatt, intern informasjon og publisering. I tillegg får nye NORAD en personalavdeling og fram til april fungerer en midlertidig avdeling for stat til stat samarbeid.

Nye UD-avdelinger. Store deler av de nåværende regionalavdelingene i NORAD blir i praksis overført til ambassadene og den nye regionalavdelingen – tidligere bilateral avdeling – i Utenriksdepartementet. Avdelingen, som skal ledes av tidligere spesialrepresentant for Sudan, Vegard Ellefsen, blir delt opp i fem seksjoner: Afrikaseksjon I, Afrikaseksjon II, Asiaseksjonen, Midtøstenseksjonen og Latin-Amerikaseksjonen.

Også avdeling for FN-spørsmål og fred og forsoning er en nyvinning, og erstatter tidligere avdeling for menneskerettigheter, humanitær bistand og demokrati. Avdelingen ledes av ekspedisjonssjef Svein Ole Sæther og får seksjoner for FN, menneskerettigheter og demokrati, humanitær bistand og fred og forsoning. FN-seksjonen ligger i dag under multilateral avdeling. Denne avdelingen blir historie når «nye UD» er på plass i april.

Ekspedisjonssjef Nils Haugstveit skal lede Utviklingspolitisk avdeling. Fra dagens avdeling forsvinner evalueringssesksjonen til NORAD, mens bankseksjonen overføres fra UD's nå nedlagte multilateral avdeling. Avdelingen får også seksjoner for utviklingspolitikk og næringsutvikling i sør. UD's arbeid med miljøspørsmål samles i avdeling for handelspolitikk, ressurser og miljø, som for øvrig forblir uendret. Samtidig er det besluttet at 30-35 årsverk skal flyttes fra NORAD/UD til ambassadene.

notiser

Går inn i tre nye land

Flyktningerådet starter opp virksomhet i tre nye land i 2003. De nye landene er Sudan, Somalia og Sri Lanka.

– Vi står klar til å gå inn i Sudan så snart den endelige fredsavtalen er undertegnet. Både regjeringen i Nord og opprørsbevegelsen i Sør ønsker at Flyktningerådet bistår, slik at folk kan vende hjem, sier utenlandssjef Bjarte Vandvik i Flyktningerådet.

I februar sender Flyktningerådet et team til Sri Lanka for å forberede oppstarten på arbeidet med å hjelpe internt fordrevne tilbake til sine hjemsteder. Mer enn en halv million mennesker er fortsatt forhindret fra å vende hjem, etter mer enn tjue år med borgerkrig.

Et tredje land som har vært herjet av årelang borgerkrig er Somalia. Flyktningerådet starter nå opp arbeidet i Somaliland, en selverklært republikk nord i landet, med å gi undervisning til elever som faller utenfor det ordinære skoletilbudet.

Max Havelaar øker

Max Havelaar økte kaffesalget med 32 prosent fra året før, og de andre produktene hadde også stor vekst. Totalt for alle produkter økte salget med 47 prosent fra 2002 til 2003.

– Bedre distribusjon og en stadig økende bevissthet blant forbrukerne er hovedgrunnen til økningen, sier Ragnhild Hammer, informasjonsansvarlig i Max Havelaar Norge.

Sluttspurt om fred i Sudan

Enighet om fordeling av oljeressurser – en fredsavtale er trolig innen rekkevidde

Fredsforhandlingene mellom partene i den snart 40 år lange sudanske borgerkrigen ble mandag 26. januar nok en gang avbrutt uten at det forelå noen endelig avtale, men det ligger ingen dramatik bak forhandlingspausen. Det er ventet at samtalene fortsetter i februar.

SUDAN • GUNNAR KOPPERUD
Ifølge BBC er årsaken til det midlertidige bruddet i forhandlingene at Sudans visepresident Ali Osman Mohamed Taha skal på pilgrimsreise til Mekka. Vanligvis vil en slik pilgrimsreise ta to uker.

USAs presidentutsending John Danforth sa uken før «forhandlingspausen» at en endelig avtale nå var i sikte. Også utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson er optimistisk. Spørsmålet om tre omstridte provinser på grensa mellom nord og sør og fordelingen av makt mellom de to landsdelene er det siste som må løses før en avtale kan undertegnes.

Militærregimet i nord og opprørsbevegelsen i sør har i løpet av forhandlingene klart å bli enige om to oppsiktsvekkende løsninger: En felles hær på 12.000 soldater, og en 50-50-delning av oljeinntektene på to milliarder dollar i året – etter at to prosent er trukket fra til distriktene der oljen utvinnes.

Tre provinser. I januar skulle partene forsøke å løse spørsmålet om de tre omstridte provinsene Southern Blue Nile, Nuba Mountains og Abyei. Disse provinsene ligger på grensa mellom nord og sør. Begge parter regner dem som sine. Administrativt har disse tre provinsene i alle år vært underlagt nord, mens den sør-sudanske opprørsbevegelsen gradvis har bygget opp sitt militære nærvær der. Southern Blue Nile og Nuba Mountains skal ifølge informerte kilder ha vært forhandlet ferdig da møtet ble hevet lørdag, mens et forslag for Abyei fortsatt lå på bordet.

Det mest sannsynlige forhandlingsresultatet er en eller annen form for selvstyre for de tre provinsene.

Maktfordeling. Etter de tre omstridte provinsene blir spørsmålet om maktfordeling mellom nord og sør det siste som må løses før en rammeavtale kan undertegnes. SPLAs leder John Garang har tidligere stått på en modell der det sudanske presidentembetet skulle rotere mellom nord og sør. Denne modellen har han etter alt å dømme måttet gi seg på – det mest sannsynlige er at administrasjonen i sør offisielt får navnet den sør-sudanske regjeringen – i motsetning til for eksempel landsdelsstyre, at Garang innsettes som leder og at han får tittel som sudansk visepresident.

Partene er også blitt enige om en monetær reform der Sør-Sudan skal få innføre et vestlig banksystem, mens det islamske banksystemet fortsetter i nord. Islamske banker har ikke lov til å ta renter. Det skal innføres en ny felles myntenhet for de to landsdelene.

Norge, Storbritannia og USA har vært viktige pådrivere og meklere i forhandlingsprosessen. Norge skal så snart en rammeavtale foreligger,

En eldre mann hviler på bakken i en flyktingleir i nabolandet Tchad. Siden mars i fjor har omlag 95.000 flyktninger flyktet fra Darfur-området etter kamper mellom regjeringsstøttet arabisk militær og SPLA.

FOTO: SCANPIX/AP/KAREL PRINSLOO

TEGNING: GADO

arrangere en internasjonal givskonferanse for Sudan. Infrastrukturen i sør ligger fullstendig i ruiner etter alle årene med krig, mens nord

er preget av at regimet konsekvent har prioritert militære investeringer framfor sivile.

Problemer i kjøp. En videre fredelig utvikling er ikke gitt selv om partene skulle bli enige om en endelig avtale. Det store spørsmålet blir da hvordan avtalen skal settes ut i livet og hvordan den skal overvåkes. Sør-Sudan er like stort som Frankrike og Tyskland til sammen – et svært vanskelig område å kontrollere. Og problemene står i kø:

■ Hvordan skal avdelingene i den felles hæren integreres etter alle årene med blodig krig? Og blir det mulig å få bukt med det sudanske systemet med væpning av stammemilitser som stedfortredende avdelinger?

■ Vil folk i sør godta fordelingen på 50-50 av oljeinntektene? Oljen utvinnes i alt vesentlig i sør, og de aller fleste ser på den som sin naturres-

surs.

■ Vil folk i nord godta at de tre omstridte grensprovinsene skilles ut og gis en spesiell status?

■ Vil SPLA/SPLM klare overgangen til et sivilt samfunn i sør etter 20 år med militær struktur og øst-europeisk sosialisme som ett av fundamentene sine?

■ SPLA/SPLMs ledelse er for en stor del sammensatt av dinkaer. Vil de andre stammene i sør se på et SPLA/SPLM-styre som et dinka-styre?

■ Vil Khartoum klare å sitte stille og se på utviklingen av en sivil politisk prosess i sør?

John Garang har uttalt at «fredsprosessen nå virkelig er irreversibel.» Khartoums forhandler Ali Osman Taha har uttalt at «den lange tiden med krig og konflikt nå er over.» Mange håper de har rett, noen er redd de tar feil.

KRIGENS KRONOLOGI

1899: Storbritannia oppretter felles britisk-egyptisk styre over Sudan. Britene er de reelle makthavere.

1910: Britene isolerer Sør-Sudan i et forsøk på å bruke landsdelen som en buffersone mot det islamske presset fra nord. Kristne misjonærer ønskes velkommen, muslimske handelsmenn stenges ute.

1920: Britene innfører gradvis indirekte styre i Sør-Sudan, med blant annet «innført administrasjon», stammedomstoler og begrenset makt til utvalgte stammehøvdinger.

1955: Første militære konflikt mellom nord og sør. Opprør i sør, store styrker fra nord settes inn.

1956: Sudan blir uavhengig.

1960: Anyanya, den første organiserte militære sør-sudanske opprørs-

bevegelsen, dannes. Rekrutterer sine soldater i alt vesentlig blant studenter og deltakerne i 1955-opprøret. Denne første runden av borgerkrigen varer i 12 år og sprer seg etter hvert til samtlige sør-sudanske provinser.

1972: Fredsavtale undertegnes i Addis Abeba. Én million mennesker har mistet livet i krigen.

1983: Islamsk lov (sharia) tvangsinnføres i sør etter økende islamsk innflytelse i nord. Sør-Sudan reiser seg i opprør. Den sudanske frigjøringshær (SPLA) dannes under ledelse av John Garang. Andre runde i borgerkrigen innledes.

1988: Krigen trappes opp, millioner av mennesker drives på flukt, fullstendig sammenbrudd i sør-sudansk økonomi. 250.000 mennesker dør

ifølge FN av sult.

2001: FN slår alarm om at tre millioner mennesker er truet av sult som følge av krigen.

2002: Khartoum og SPLA inngår første avtale om våpenhvile og undertegner en rammeavtale om fred, med en seks års overgangsperiode der makten skal deles. Etter disse seks årene skal Sør-Sudan kunne holde folkeavstemming om selvstendighet.

2003: Forhandlingene om fred fortsetter, med stadige brudd og nye initiativ. To millioner mennesker antas drept og fire millioner drevet på flukt i denne runde av borgerkrigen.

2004: Forhandlingene fortsetter. En endelig fredsavtale antas å være nær forestående.

Se også artikkelen om John Garang, side 2.

Les mer om Sudan: www.bistandsaktuelt.com

– Verden vil åpne pengesekken, sier Frafjord Johnson

– Det er stor interesse i det internasjonale samfunnet for å yte bistand til Sudan etter en fredsavtale. På forberedende givermøter har det deltatt 70 representanter fra mange land, forteller utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson som er medformann i Sudan-komiteen i det internasjonale partnerforumet IGAD og har en viktig rolle i fredsforhandlingene.

• GUNNAR KOPPERUD

SUDAN

Norge skal være vert for en internasjonal giverkonferanse 2-3 måneder etter at rammeavtalen for fred er undertegnet. Konferansen blir trolig holdt før sommeren.

– Den store interessen for å engasjere seg i Sudan er forståelig, sier Frafjord Johnson. – Dette er Afrikas lengste konflikt, regnet i år, med to millioner drept og fire millioner drevet på flukt. Dessuten er det en konflikt med mye utenrikspolitisk spenning: Sudan har stått på listen over land som huser terrorister, og den langvarige konflikten i landet er en konflikt som krever en rettferdig løsning. Bare i det ligger en symbolkraft som tenner mange.

– Parallelt med fredsforhandlingene fortsetter kampene i Darfur. Bare den siste uka har 15.000 nye flyktninger strømmet fra Darfur over grensa til Tchad, slik at det samlede tallet på sudanske flyktninger der er kommet opp i 110.000. Gir det grunn til uro?

– Ja, det gir så absolutt grunn til uro. Vi er redd Darfur skal overta helt, eller i det minste få fredsforhandlingene i Sudan ut av fokus. Dette er et problem som må tas tak i raskt. Darfur er et eksempel på at Khartoum må rydde opp, ellers kan dette undergrave forhandlingsviljen. Dessuten er Darfur en veldig alvorlig humanitær situasjon, med 600.000 internt fordrevne i tillegg til flyktningene i Tchad, sier Hilde Frafjord Johnson.

Personlig engasjement. Kilder i UD berømmer utviklingsministerens sterke og personlige engasjement i Sudan-forhandlingene. Hun har telefonkontakt med begge parter i forhandlingene flere ganger om dagen, og spiller en betydelig rolle i meklingsarbeidet. Kildene påpeker at i tillegg til stor kunnskap og arbeidsevne har hun med sin afrikanske oppvekst også helt spesielle forutsetninger for å kommunisere med, forstå og mekle mellom partene i en afrikansk konflikt.

Fredsforhandlingene er nå inne i de avsluttende rundene: De to omstridte områdene Blue Nile og Nuba Mountains er ferdig forhandlet, og partene er i gang med Abyei. Nå er det imidlertid forhandlingspause, antakelig fram til midten av februar.

– Abyei er ekstra komplisert på grunn av sin helt spesielle forhistorie, sier Hilde Frafjord Johnson.

– Provinsen ligger på grensa mellom nord og sør, og var opprinnelig bebodd av gok-dinkaer. Men disse ble etter hvert fordrevet av arabiske nomadegrupper – misaria – som

Norges utviklingsminister **Hilde Frafjord Johnson** står i daglig kontakt med partene under forhandlingene om fred i Sudan.

FOTO: THOMAS BJØRNFLATEN/SCANPIX

”

Vi opplevde 50-50 som en fair fordeling av oljeresursene.

Hilde Frafjord Johnson, utviklingsminister og fredsmekler.

kom sørover med kveget sitt for å finne beite. Bedre ble det heller ikke av at en leder for gok-dinkaene godtok at Abyei skulle overføres administrativt til Kordofan. Abyei-provinsen hadde tidligere sortert under Bahr-el-Ghazal og dermed britisk administrasjonsstyre.

– Abyei er viktig for folk i sør, både konkret og symbolsk, sier Hilde Frafjord Johnson. – Det er funnet olje der, og i tillegg er dette gammel dinka-land. Betegnende nok inneholdt Addis Abeba-avtalen av 1972 et eget punkt om folkeavstemming i Abyei. Nå er dette et stridsspørsmål i forhandlingene.

På hver sin planet. – Partene er blitt enige om å dele oljeinntektene 50-50. Hvordan tror du den fordelingen blir tatt

imot på bakken i Sør-Sudan?

– Akkurat på det punktet lever folk i Sør-Sudan og folk i Nord-Sudan på hver sin planet. I sør sier folk at «oljen er vår», vi skal ha 100 prosent, 90 prosent, 80 prosent. I hvert fall ikke mindre enn 50 prosent. I nord sier folk «vi gir bort ressurser som vi har vært med på å utvinne». Nord ser på 50-50-avtalen som en betydelig konsesjon, godt i overkant av hva de hadde tenkt seg; en avtale som blant annet har tvunget dem til å legge om statsbudsjettet. Det oppstår et budsjettgap for Khartoum når halvparten av oljeinntektene faller bort, sier Hilde Frafjord Johnson.

Hun forteller at Norge sammen med USA, Storbritannia og de andre meklerne gikk inn for en 50-50-delning.

Fair fordeling. – Vi opplevde dette som en fair fordeling, og samtidig én som kunne føre til en løsning. Men det bekymrer oss, og vi ser det som et problem at partene i liten grad skal dele inntekter fra andre områder enn olje. Sør ville det, men svaret var nei fra nord etter olje-innrømmelsen. Det fikk holde, da var det ikke rom for mer deling.

På den annen side var fordelingen av oljeinntekter sett som et av de vanskeligste punktene i forhandlingene, og det er derfor en viktig seier at partene er kommet til enighet om en fordeling, sier utviklingsministeren som var til stede da ressursfordelingsavtalen for Sudan ble undertegnet i Kenya 7. januar.

Hun legger til at det skal opprettes en oljekommisjon med bred re-

presentasjon også fra SPLM. Kommisjonen skal holde øye med utvinning, inntekter og kontrakter, ikke minst for å avverge korrupsjon. På dette punkt har SPLM også fått innsynsrett i tidligere inngåtte avtaler – det vil si at de kan få se betingelsene i kontraktene, men ikke reforhandle dem.

– Siste punkt i forhandlingene blir maktfordelingen mellom partene. Blir det vanskelig?

– Nei, jeg tror det blir relativt lett. På det punktet har partene for lengst gitt signaler som jeg regner med vil manifestere seg i politiske posisjoner.

Viktig for Bush. – Amerikanerne presset på for å få til en avtale slik at president George W. Bush kunne ha den som en fjær i hatten i sin tale til det amerikanske folk om rikets tilstand den 20. januar. Hvorfor er fred i Sudan viktig for den amerikanske administrasjonen?

– Fordi man i Sudan-spørsmålet har fått en allianse i USA mellom aktivister i alle leire som krever en løsning; det kristne høyre, svarte borgerrettsforkjempere, menneskerettsforkjempere og organisasjoner mot slaveri. Denne alliansen har nær kontakt med en lang rekke framstående senatorer, som presser administrasjonen. Akkurat denne fronten kan bli vanskelig for Bush i en valgkamp. Administrasjonen må nå rapportere til Kongressen om Sudan hver sjuende måned. Hvis Kongressen ikke er fornøyd, kan den komme til å fremme lovforslag som vil presse administrasjonen ytterligere, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

Sudan-fred gir håp i Uganda

• I UGANDA: SYLVIA JUUKO

KAMPALA (b-a): 7. januar ble ressursfordelingsavtalen mellom sudanesiske myndigheter og People's Liberation Movement (SPLA) underskrevet. Det har gitt nytt håp om å få slutt på den 18 år gamle borgerkrigen i det nordlige Uganda.

Den 18 år lange krigen nord i Uganda har tette bånd til den 20 år lange krigen i det sørlige Sudan, og begge regjeringer innrømmer å ha støttet grupper som har krysset grensene på ulike militære oppdrag.

Opprørslederen Joseph Kony og hans gruppe Lord's Resistance Army (LRA) har terrorisert befolkningen i det nordlige Uganda, og over 1,2 millioner mennesker har måttet flykte fra hjemmene sine. Opprørerne har brukt det sørlige Sudan til å sette i gang angrep, for så å trekke seg tilbake til Sudan der de ugandiske styrkene ikke kan nå dem.

Giverlandene har presset på for at den ugandiske presidenten skulle løse konflikten på fredelig vis, noe som førte til at regjeringen etablerte et fredsteam som skulle forhandle med opprørerne.

Lederen for EUs representasjon i landet, Sigurd Illing, oppfordret nylig myndighetene til også å involvere en tredje part i fredsforhandlingene.

– Det virker som om LRA ikke har tiltro til myndighetene. Utenforstående burde bidra til å bygge opp tiliten, uttalte han nylig.

Håpet om å få slutt på krigen på

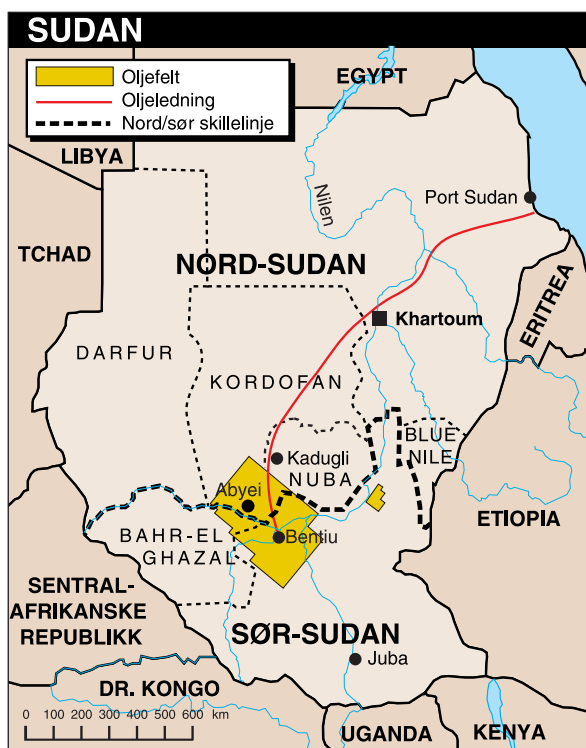
fredelig vis ble imidlertid forpurret da lederen for det regjeringsoppnevnte fredsteamet som skulle forhandle med opprørerne, fikk sparken. Tidligere innenriksminister Eriya Kategaya fikk sparken etter å ha luftet sine motforestillinger om at president Museveni for tredje gang ønsker å kjempe om presidentembetet ved valget i 2006.

I sin nyttårstale til nasjonen gjentok presidenten enda en gang at Kony vil bli drept. Dette har han sagt siden hæren lanserte «Operasjon jernneve» i fjor, en tosidig avtale som tillater regjeringshæren å forfølge opprørsstyrkene langt inne i Sudan.

– Med det forbedrede utstyret til Ugandas regjeringsstyrker er det bare et spørsmål om tid før vi dreper Otti og Kony, akkurat som vi har tatt livet av mange av de andre bandederne, sa Museveni i sin nyttårstale.

Forsvarsminister Amama Mbabazi hadde en mindre militant tilnærming til konflikten da han tok til orde for å få på plass en regjering i det sørlige Sudan, slik at opprørsleder Kony ikke bruker området til å bekjempe regjeringen.

– Vi, den nasjonale motstandsbevegelsen, regjeringen og folket i Uganda er veldig glade for at utsiktene til fred i Sudan nå ser lyse ut, sa han og la til at den nåværende framgangen i fredsforhandlingene i Sudan kan bety slutten på uroen i nord-Uganda.

Etikk-strid om aidsforsøk

Amerikanske forskere vil bruke friske afrikanere og kambodsjanere i medisinsk eksperiment

Med penger fra Bill Gates vil den amerikanske organisasjonen Family Health International og legemiddelgiganten Gilead teste ut en aids-medisin på flere tusen friske mennesker i utviklingsland. Ifølge organisasjonen er målet å finne ut om medisinen kan hindre hiv-infeksjon.

HIV/AIDS

• ELLEN HOFVANG

- Vi har bare møtt positive reaksjoner, sier prosjektleder Ward Cates til Bistandsaktuelt. Han avviser at det knytter seg etiske problemer til denne typen forsøk. Stig Frøland ved Rikshospitalet er kritisk.

Legemiddelet Viread, med virkestoffet tenofovir, brukes i dag i kombinasjon med andre medikamenter i såkalt trippel-behandling av hiv-positive. Nå vil forskere finne ut om medisinen også kan virke forebyggende. Til forsøkene trenger de personer som ikke allerede er hiv-smittet, men likevel villige til å ta aids-medisin daglig, og som hyppig utsettes for høy smittefare. Det finner de i utviklingsland, blant annet blant prostituerte.

- I april starter de kliniske forsøkene i Ghana, Nigeria og Kamerun. I tillegg er vi i diskusjoner med myndighetene i Malawi, forteller prosjektleder Ward Cates i den amerikanske organisasjonen Family Health International (FHI) til Bistandsaktuelt.

Penger fra Gates. Organisasjonen har fått 6,5 millioner dollar fra Bill og Melinda Gates Foundation for å gjennomføre studier der de skal teste Viread på 2000 «seksuelt aktive voksne i fattige land med høy forekomst av hiv» gjennom tre år.

Selv om kondomer er en bevist sikker metode mot spredning av hiv, er kvinner ofte ikke i en posisjon der de kan forhandle fram bruk av kondom, heter det i en felles uttalelse fra Gates-fondet og FHI. Det er derfor stort behov for et legemiddel som kan virke preventivt på hiv-infeksjon, mener organisasjonen.

Forebyggende. Prosjektleder Ward Cates avviser at bivirkninger hos de som deltar i forsøkene kan være et problem.

- Bruk av denne medisinen gir ikke større bivirkninger enn vi ser hos dem som får placebo. Dette er ikke annerledes enn testing av andre legemidler vi har gjennomført tidligere, sier han. Cates' organisasjon Family Health International driver familieplanleggings- og helseprosjekter i mer enn 70 utviklingsland.

Skeptisk ekspert. Norges mest kjente hiv/aids-ekspert, overlege og professor ved Rikshospitalet, Stig Frøland, er skeptisk til forsøkene med medisinen tenofovir.

- Jeg må si jeg stiller meg kritisk til dette. Tilsvarende testing av hiv-medisiner på friske over så lang tid er meg bekjent ikke gjort tidligere, sier han.

Frøland understreker at han ikke kjenner detaljene i FHIs studie, men uttaler seg generelt.

- Å gi en medisin med mulige alvorlige bivirkninger til friske men-

Overlege ved Rikshospitalets infeksjonsavdeling **Stig Frøland** er skeptisk til planene om utprøving av aidsmedisiner på friske afrikanere.

FOTO: RUNE PETTER NESS/NTB PLUSS ARKIV/SCANPIX

Friske kvinner og menn i Afrika skal teste ut sterke hiv/aidsmedisiner i en tre-årsperiode. Deltakelse i forsøket er «frivillig», men hvor reelt er valget for fattige mennesker?

ILLUSTRASJONSFOTO: RUI ASUBUJI

TEMA: HIV/AIDS

”**Å gi en medisin med mulige alvorlige bivirkninger til friske mennesker hver dag gjennom tre år har flere betenkelige sider.**

Stig Frøland, overlege ved Rikshospitalet.

nesker hver dag gjennom tre år har flere betenkelige sider. I dag tilbys hiv-medisiner til helsepersonell som har vært utsatt for smitte, men det dreier seg da om fire uker og dokumentasjonen av virkning er liten. Nylig har det kommet informasjon om at tenofovir kan ha langtidsvirkninger man ikke har kjent til, blant annet skadevirkninger på nyrene, sier Frøland.

Begrenset kunnskap. Den norske hiv/aids-eksperten viser til at dette er et relativt nytt medikament, så det er begrenset hva man vet om virkningene av det.

- Det er også forskningsmessige problemer ved et slikt forsøk, som at du må ha en kontrollgruppe med mennesker som får placebo og som

må ha samme atferd som de som får medisin. Dette er for så vidt et problem som teoretisk kan løses. De etiske problemene kan være vanskeligere. Mulige bivirkninger er ett av dem. Såkalt mono-terapi, det vil si at man bare bruker ett preparat i stedet for en kombinasjon av tre, er absolutt forbudt innenfor hiv-behandling fordi viruset raskt utvikler resistens. Hva skjer når en av deltakerne i studien blir smittet, blir de fanget opp og tilbudt behandling? Du kan risikere at infeksjonen ikke blir oppdaget og at de blir gående å bruke tenofovir-piller med resistens som følge, sier Frøland.

Krever avansert struktur. Han mener at skal en slik studie gjennomføres på forsvarlig måte krever det svært stram organisering og avansert teknisk infrastruktur og kompetanse, blant annet for å påvise hiv-infeksjon.

FAKTA:

■ Gilead Sciences Inc. Farmasøytisk selskap med hovedkontor i California. Inntil han ble forsvarsminister for Bush-administrasjonen i 2001 var Donald H. Rumsfeld styreleder for selskapet. Omsetning i 2002: 466,8 millioner dollar (om lag 3 mrd. kroner) (www.gilead.com).

■ Viread er Gileads bestselgende medisin. Piller skal tas daglig i kombinasjon med andre såkalte antiretrovirale medikamenter for behandling av hiv-smitte. Viread ble godkjent i USA i 2001 og i Europa i 2002. Kun godkjent for hiv-positive pasienter over 18 år. Skal blokkere et viktig enzym og slik forhindre hiv-virus å formere seg.

■ Family Health International (FHI) er en ikke-kommersiell organisasjon som arbeider med familieplanlegging og helseprosjekter i utviklingsland. FHI startet opprinnelig som et forskningsprosjekt innenfor prevensjonsmidler i 1971, og ble etablert som organisasjon i 1975. (www.fhi.org)

- Dersom det i de lokalsamfunn der forsøkene skal utføres kun finnes primitiv infrastruktur og det lokale helsepersonellet ikke er tilstrekkelig skolert, vil dette forsøket kunne medføre store problemer. Dette er ikke veien å gå, fastslår Frøland.

Vet lite om virkning. Også andre fagfolk Bistandsaktuelt har vært i kontakt med stiller deg undrende til studien. Flere peker på at man ikke vet hvordan friske mennesker vil

reagere på å ta én pille sterk medisin daglig i lang tid.

I 1995 ble Viread testet på dyr, og det er slik man har kommet fram til at medisinen potensielt kan brukes forebyggende. Den virker ved at den blokkerer et viktig enzym som viruset trenger for å formere seg. Viread er i dag godkjent også i Europa, men kun for behandling av hiv-smittede pasienter over 18 år, ifølge Statens legemiddelverk.

Det knytter seg flere bivirkninger til bruken av denne som andre aids-medisiner, og pasienter med nyreproblemer må overvåkes nøye. Det er også nylig publisert informasjon om manglende respons og utvikling av resistens hos hiv-pasienter som behandles med en kombinasjon av tenofovir og to andre legemidler.

Testes i utviklingsland. Internasjonal presse har tidligere satt fokus på flere saker der farmasiselskaper tester ut aids-medisiners virkninger og bivirkninger i utviklingsland. Blant annet er det rapportert om bruk av referansegrupper som får placebo-medisin og altså ingen behandling til tross for at de er syke. Et annet problem har vært at medisiner testes ut i land og på befolkningsgrupper som senere ikke vil få tilgang til

medisinene fordi de er for dyre.

Norske fagfolk forteller at de etiske retningslinjene i bransjen er skjerpet de siste årene. Blant de grunnleggende prinsippene er at de som deltar i studier ikke skal utsettes for risiko, at deltakelse er frivillig

og basert på full informasjon, og de får tilgang på medisinen i lang tid dersom den blir funnet å virke.

Hiv-positive nigerianske kvinner møter **George** og **Laura Bush** på et sykehus i hovedstaden Abuja i juli i år. USA finansierer ulike forsøk med medisiner i utviklingsland.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/KEVIN LAMARQUE

TEMA: HIV/AIDS

Også kondomer. Ward Cates i FHI understreker at alle som skal delta i de aktuelle aidsmedisin-testene både vil få informasjon om betydningen av kondombruk og utdelt kondomer, selv om dette gjør det vanskeligere å nå fram til resultater av forsøkene.

- Vår erfaring er at blant de som deltar i forsøk med utprøving av medisiner øker kondombruken. Trolig både fordi de stadig får en påminnelse om hvor viktig det er, og at de får tilgang til kondomer, sier han.

Stig Frøland påpeker derimot faren for at deltakerne i forsøkene kan få en falsk følelse av trygghet ved at de tar et medikament daglig, og at det kan bidra til mindre bruk av kondom, mener han.

Bestselger-medisin gir milliard-inntekt

Ifølge en artikkel i Wall Street Journal er legemiddelet Viread bestselgeren blant Gileads aids-medisiner, med en forventet salgsinntekt for 2003 på 550-570 millioner dollar (om lag 3,6-3,7 mrd. kroner). En anbefalt behandlingsdose koster 4 600 dollar årlig hos grossist.

Parallelt med utprøvingene i regi av FHI har USAs National Institute of Health bevilget 2,1 millioner dollar til en studie der forskere ved University of California skal teste Viread på 960 kvinner i Kambodsja, mange av dem prostituerte. Samtidig finansierer det amerikanske helsedepartementets en studie i USA der man planlegger å evaluere virkningen på 400 homofile og bifile menn.

Ingen etiske problemer, sier prosjektleder

Leder i Family Health International, Ward Cates, avviser at det kan være etiske problemer med studien i Ghana, Nigeria og Kamerun.

- Alle de etiske sidene er tatt hånd om. Deltakelse i forsøkene er basert på hundre prosent frivillighet og informert samtykke. De kan når som helst trekke seg fra prosjektet og da beholde den samme grad av helsetjenester og tilbud som de hadde før de ble med i forsøket, forklarer han.

Cates understreker at FHI har et godt samarbeid med lokalsamfunnene der forsøkene gjennomføres.

- Utvelgelsen av deltakere foregår helt lokalt. Vi går via et egnet forum i lokalsamfunnet, i noen tilfeller helsepersonell eller et farmasiutvalg. Forsøkene diskuteres lokalt. Deltakerne sier seg villige til å ta tenofovir daglig, og effekten måles mot en gruppe som får placebo-medisin. Resultatene vil man først se i 2006.

Medisinen som skal testes ut, Viread, produseres av selskapet Gilead Sciences Inc., som bidrar med gratis legemidler til studiene.

- Vi har et svært godt samarbeid med Gilead, de har vært veldig enkle å ha med å gjøre, sier Ward Cates. Han understreker at både finansieringen og utformingen av studiene er gjort uavhengig av produsenten.

- Ingen her står på Gileads lønnslistene, slår han fast.

Store bevilgninger og lavere medisinpriser

• ELLEN HOFVANG

Hva har Bill Gates, Bill Clinton, Elton John, George W. Bush, FN og G8 felles? Svar: De har alle etablert store fond for bekjempelse av aids de siste årene.

Elton John har holdt på lengst og hans aids-fond har delt ut 30 millioner dollar siden starten i 1991. Det er relativt sett småpenger i forhold til Bill and Melinda Gates Foundation som har bevilget 3,6 milliarder dollar til «globale helsetiltak» siden starten i 2000, mye av dette til aids.

Under Verdens økonomiske forum i Davos i januar annonserte Bill Gates en bevilgning på 200 millioner dollar for forskning på blant annet aids og tuberkulose i samarbeid med US National Institute of Health. Det Globale fondet for bekjempelse av aids, malaria og tuberkulose, etablert i 2002 på initiativ fra G8, annonserte tidlig i januar sin 4. utdelingsrunde av midler. I de første tre rundene har de delt ut 2,1 milliarder dollar.

100 mrd. kroner. De største løftene til nå er likevel kommet fra George W. Bush. I 2003 annonserte han at han ville øke landets aids-plan

«Emergency Plan for Relief» med 10 milliarder dollar, til hele 15 milliarder (om lag 100 mrd. kroner) over de neste 5 årene. (Beløpet tilsvarer om lag syv norske bistandsbudsjetter, red. anm.).

Ifølge presidenten skal dette forhindre at 7 millioner mennesker blir hiv-smittet, gi 2 millioner hiv-positive medisiner og 10 millioner pasienter pleie. Kritikere har imidlertid påpekt at det går noe sent med utbetalingene til dette programmet: 2 milliarder dollar ble bevilget over 2003-budsjettet, mens det er annonsert 2,7 milliarder over 2004-budsjettet. Bush har også møtt kritikk for at han har utnevnt en framstående representant for farmasøytisk industri, den tidligere lederen for farmasigiganten Eli Lilly, Randall Tobias, som leder av programmet.

Clintons stiftelse. Bill Clintons stiftelse kommer ikke opp i tetsjiktet når det gjelder utdeling av midler, men eks-presidenten har kastet sine krefter inn i kampen for billigere medisiner. I fjor høst annonserte han en avtale med tre indiske og et sør-afrikansk selskap, som hadde forpliktet seg til å produsere rimeli-

Bill Clinton er en av mange kjendiser som kjemper for billigere aids-medisiner i Afrika.

FOTO: TIM SLOAN/AFP/SCANPIX

ge medisiner.

Nå i januar inngikk Clinton-stiftelsen en avtale med fem store produsenter av utstyr for hiv-tester, som vil redusere prisen på testene med inntil 80 prosent. Avtalen omfatter 16 utvalgte land i Afrika og Karibia, blant annet Mosambik, Rwanda, Sør-Afrika og Tanzania. Stiftelsen anslår at avtalen vil gi fem millioner mennesker tilgang til billige aidstester de neste fem årene.

Reduserte priser. Produsentene av

aids-medisiner har generelt senket prisene kraftig de siste årene, både som et resultat av press fra opinionen og av økt konkurranse. Ved inngangen av 2000 var prisen for en årsdose medisin for såkalt trippel-terapi (Highly Active Antiretroviral Therapy, HAART) 10-12 000 amerikanske dollar, ifølge UNAIDS. I mai 2003 kostet den rimeligste kombinasjonen av merkevaremedisin anbefalt av WHO for lavinntektsland 645 dollar per år per pasient. Den billigste kombinasjonen med generiske legemidler, også anbefalt av WHO, kom på 300 dollar.

UNAIDS og WHO lanserte i desember et initiativ for å skaffe behandling til 3 millioner hiv-smittede innen 2005. UNAIDS anslår at 40 millioner mennesker er hiv-smittede, og at 6 millioner av disse har behov for såkalt antiretroviral behandling. Ved utgangen av 2002 var det på verdensbasis ca. 800 000 mennesker som fikk antiretroviral behandling, ca 500 000 av disse i industriland. I Afrika fikk kun 50 000 mennesker slik behandling, og i Asia og Stillehavregionen kun 43 000 pasienter, ifølge UNAIDS' tall.

«Ingen nedgang i aids i Afrika»

UNAIDS mener økning i aidsdødsfall er årsak til «utflating» av hiv-smittenivå

Utflating og nedgang i smittenivåer i enkelte land og de mest folkerike byområdene i Afrika sør for Sahara. Økning i andre land der epidemien er av nyere dato. Slik er hovedtrekkene i statusrapporten for hiv/aids-epidemien i Det sørlige Afrika, som ble framlagt av FNs aidsorganisasjon UNAIDS i desember.

• GUNNAR ZACHRISEN

Det er imidlertid ingen grunn til å tro at dette betyr at epidemien har nådd sitt toppunkt, fastslår FNs aids-eksperter. De mener at årsaken til at statistikkene nå kan vise til stabile nivåer er at det samtidig er så mange aidssyke som dør, og viser til Zambia med 80.000 nysmittede og et tilsvarende antall aidsdødsfall per år som eksempel.

«Det er ingen grunn til selvtillfredshet. I fravær av effektive tiltak vil epidemien fortsette å forårsake skade i disse landene», heter det i rapporten «AIDS epidemic update: December 2003».

Hiv-testens brutale svar: En prikk er hiv-negativ, to prikker er hiv-positiv.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Verst rammet. Afrika sør for Sahara er fortsatt det område i verden som er verst rammet av epidemien. Ifølge FN-organisasjonens estimater finnes det i dag omlag 27 millioner hiv-smittede mennesker i denne regio-

nen, og blant dem anslagsvis 3,2 millioner mennesker som ble smittet i løpet av det siste året. UNAIDS anslår også at omlag 2,3 millioner mennesker døde av aids i 2003.

Anslagene for andelen hiv-smit-

tede i befolkningen varierer imidlertid sterkt - fra nesten 40 prosent i Botswana og Swaziland til omlag 1 prosent eller lavere i Gambia, Mauritania og Niger. UNAIDS antar at mer enn én av fem gravide kvinner i de fleste landene i Det sørlige Afrika har hiv-smitten i kroppen. I andre land ligger gjennomsnittsnivået for hivsmitte ved klinikker som mottar kvinner til svangerskapskontroller på over 10 prosent.

Nedgang i byområder. Statistikker fra folkerike urbane områder i Afrika viser nå en interessant utvikling. Både i Addis Abeba (Etiopia), Kigali (Rwanda) og Kampala (Uganda) er det registrert en betydelig nedgang i hivsmittenivåer blant gravide kvinner siden begynnelsen av 1990-tallet. I Kampala og Kigali opererer man nå med snittetall som ligger på godt under det halve av nivået i 1992, mens Addis Abeba har en noe mindre men tydelig nedgang fra 1995 (til 2001). I den rwandiske hovedstaden har tallene falt fra omlag 35 prosent i 1993 til 13 prosent i dag, og i den ugandiske fra 30 prosent for et tiår siden til 8 prosent i dag.

Også i andre folkerike afrikanske byer er det tegn til at epidemien ihvertfall er i ferd med å flate ut. I

DET SØRLIGE AFRIKA

Påstander om «upålitelige» aids-tall og hiv-tester i Afrika

Hvor mye kan man stole på UNAIDS sine aidstall? Ulike kritikere er skeptiske til både FNs computer-genererte tall, aidstestenes holdbarhet og grupper som profitterer på flommen av aidspenger i bistandsmiljøene.

• GUNNAR ZACHRISEN

Blant kritikerne er spesialist i fødselsmedisin og gynekologi Christian Fiala, med erfaring fra tropemedisin og forskning på hiv/aids i Afrika og Thailand. Den østerrikske legen har særlig studert hiv/aids-situasjonen i Uganda. Han spør seg hvordan et land som for få år siden ble «dømt til døden» ikke bare har unngått katastrofen, men både har en kraftig befolkningsvekst (3,4 prosent per år i perioden 1991-2002, ifølge Ugandas statistikkbyrå) og en sterk økonomisk vekst.

Mens UNAIDS mener å kunne forklare den positive utviklingen i Uganda med endringer i seksuell atferd, har Fiala liten tiltro til dette og viser til data fra den siste store ugandiske husholdningsundersøkelsen fra 2001.

To prosent bruker kondom. Av artikkelen hans på British Medical Journals nettside framgår det at ulike indikatorer som fruktbarhet (syv barn per kvinne), kvinners seksuelle debutalder (16,7 år), giftealder (18 år) og alder ved første fødsel (18,5 år) har holdt seg ganske stabile i Uganda gjennom 30 år. Den eneste indikator som viste en viss endring var gifte kvinners bruk av prevensjonsmidler (opp fra 15 til 23 prosent). Ved bare 2 prosent av samleiene brukes det kondom, som anses som den mest effektive beskyttelse mot hiv-smitte.

Forklaringen på at Uganda har unngått aidskatastrofen må søkes

et annet sted, mener Fiala, og viser til at skrekkscenariene om katastrofe i Uganda fra et tiår tilbake var basert på det store antallet gravide kvinner som testet positivt ved svangerskapskontroller. «De fleste av disse hiv-positive skulle, ifølge de underliggende forutsetninger, bli aidssyke i løpet av 8 til 10 år og deretter dø relativt raskt. Men overraskende nok har ikke dødeligheten økt det siste tiåret», skriver han.

Usikre tester? Fialas forklaring på den overraskende positive utviklingen i Uganda er usikre hiv-tester som gir seg utslag i falsk positive testresultater, noe han hevder er påvist i flere studier. «Særlig i Afrika har mennesker høye nivåer av antistoffer i blodet utløst av ulike infeksjoner og parasittiske sykdommer, eller ved at de har vært utsatt for forurenset blod eller skitne sprøyter. Noen av disse antistoffene kan forårsake falsk positive resultater ved hiv-tester», skriver den østerrikske legen.

I medisinsk litteratur finnes det beskrevet en rekke tilstander som i visse sammenhenger kan gi falsk

positive tilstander ved en hiv-test, herunder infeksjoner med hepatitt B-virus, graviditet eller influensa.

Blant skeptikerne til UNAIDS' estimater er også den sørafrikanske forfatteren Rian Malan som viser til sterk befolkningsvekst i en rekke aidsrammede afrikanske land, blant andre Botswana, Uganda og Sør-Afrika. I en artikkel i det britiske magasinet «The Spectator» påviser Malan, som har brukt flere år på kritisk journalistisk gransking av aidsepidemien, store sprik i aidsmodellene til det sørafrikanske forskningsrådet Medical Research Council (MRC).

Store endringer. Mens WHO's/UNAIDS' Epimodel i 2001 opererte med 250.000 aidsdødsfall blant voksne sørafrikanere for året 1999 lød de første anslagene fra MRC for 1999 på 143.000 døde. Senere ble de sørafrikanske modellene og anslagene for 1999 endret - først til 92.000 døde, deretter til omlag 65.000.

Rian Malan antyder i sin artikkel at UNAIDS og aktivistgrupper har hatt interesse av å blåse opp tallene for å skaffe mer penger til aidsbistand. De siste årene har det vært en

kraftig vekst i aids-relatert bistand, delvis på bekostning av andre bistandsformål. Malan ble nylig hardt angrepet av Sør-Afrikas Treatment Action Campaign som mener han lar seg bruke av folk som fortsatt benekter eksistensen av aids og at han «flørter mistenkelig med pseudo-vitenskap».

Lavere også i Kenya. Fra Kenya rapporteres det samtidig at en ny omfattende husholdningsundersøkelse utført av kenyanske myndigheter med amerikansk bistand viser resultater for hiv-nivåer som er langt lavere enn hva UNAIDS tidligere har operert med. Mens UNAIDS nylig nedjusterte sitt estimat for Kenya fra 15 til 9,4 prosent hiv-positive i den voksne befolkningen, antyder de nye dataene fra husholdningsundersøkelsen et enda lavere nivå - om lag 6,7 prosent, skriver The Economist. Undersøkelsen som inkluderte frivillig avgivelse av blodprøver omfattet 3000 husstander, hvorav 70 prosent har svart. De endelige resultatene vil bli offentliggjort senere i år.

– «Falsk positive» har neppe stort omfang

Usikkerhet rundt hiv-tester kan være et problem i Afrika, men neppe i et slikt omfang som den østerrikske legen Christian Fiala antyder, mener daglig leder i Bionor Birger Sørensen. Han anslår at falsk positive tester neppe utgjør mer enn 2 prosent til vanlig i Afrika (mot cirka 0,5 prosent i Norge), og maksimalt fem prosent om alle faktorer ved en undersøkelse tas med.

- Jeg forutsetter da at det er tilstrekkelig kvalitet på selve undersøkelsen, herunder at det finnes kvalifisert helsepersonell som har fått skikkelig opplæring. Men i praksis

kan jo det variere i Afrika, sier Sørensen som selv har erfaring fra blant annet Uganda.

Han forteller at dagens tester generelt er bedre enn de som ble benyttet i de første årene av epidemien. - Sikkerhet rundt resultat er helt sentralt innenfor hiv-testing. For at man skal kunne gi pasienten et godt og sikkert svar må det derfor benyttes minst to tester - en screening-test og deretter for positive funn en bekreftelsestest basert på et annet prinsipp enn screening, eksempelvis Western Blot, sier han

Bionor-direktøren bekrefter

DET SØRLIGE AFRIKA

Hiv-testing i Uganda. På gresset utenfor helsestasjonen har distriktshelsesjefens team rigget opp sitt utstyr – innkjøpt for NORAD-penger. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Harare (Zimbabwe), Blantyre (Malawi), Lusaka (Zambia), Nairobi (Kenya), Kinshasa (DR Kongo) og Dakar (Senegal) er det stabile eller svakt nedadgående trender etter 1996.

Andre byregioner, som Windhoek (Namibia), Maputo (Mosambik) og Yaoundé (Kamerun), hvor det anslås at det var relativt få hivsmittede inntil for 6-8 år siden, registrerer man derimot en kraftig økning for perioden 1996-2002.

Ber om medisiner. På basis av data fra den siste runden med prøver tatt ved svangerskapskontroller anslår UNAIDS at 5,3 millioner sørafrikanere lever med hiv ved utgangen av 2002. Og andelen er økende. «På grunn av Sør-Afrikas relativt ferske epidemier, og gitt dagens trender, vil antallet som dør av aids fortsette å vokse raskt ihvertfall de neste fem årene. Et nasjonalt program for anti-retroviral medisiner, som blir iverksatt raskt, kan i betydelig grad dempe effektene for landet», heter det i UNAIDS-rapporten.

Bare blant gruppene av yngre gravide i Sør-Afrika – under 20 år og mellom 20 og 24 år – er det viss tendens til utflating og nedgang i smittenivåer. For de øvrige gruppene – av kvinner over 24 år – fortsetter smittenivåene å øke. I gjennomsnitt tester omlag 25 prosent gravide i Sør-Afrika positivt på hiv i perioden 2000-2002, en svak økning fra 1998-99. FN-organisasjonen understreker imidlertid at det er store forskjeller i smittenivåer – mellom provinser og mellom by og land. Blant kvinnene på landsbygda, som i langt mindre grad oppsøker svangerskapskontroller, er smittenivåene i hovedsak «betydelig lavere enn blant urbane kvinner».

Fire av ti er hivsmittet. I de fire nabolandene Botswana, Lesotho, Namibia og Swaziland har epidemien antatt «ødeleggende proporsjoner». Andelen av hiv-smittede har nådd ekstremt høye nivåer, og uten at det er tegn til noen nedgang. Både i Swaziland og Botswana anslår man at nesten 39 prosent av den voksne befolkningen er smittet, mens man for et tiår tilbake anslo nivået til 4 prosent. Hverken Botswana eller Swaziland viser tegn til nedgang i hiv-nivåer for yngre gravide under 24 år.

I Zimbabwe er hiv-nivået blant voksne nedjustert fra 34 til 25 prosent, men dette skyldes, ifølge UNAIDS, «en statistisk korreksjon av 2001-estimatet», ikke en reell nedgang i hiv-smittenivå. I dette landet er det få tegn til nedgang i hiv-nivåer i blodprøvene ved 13 helsestasjoner som utfører svangerskapskontroller.

Stabilt i Zambia. I Zambia er det tegn til en utflating i epidemien, hvor andelen hivsmittede i befolkningen har holdt seg stabilt siden

midten av 1990-tallet. En populasjonsbasert undersøkelse fra 2001-2002, basert på frivillig deltakelse, fant at nesten 16 prosent av de som testet seg i aldersgruppen 15-49 år var hiv-positive. Ifølge UNAIDS var funnene i samsvar med funnene fra svangerskapskontroller i 2001.

I Mosambik ligger gjennomsnittet for testing av gravide ved 36 helsestasjoner på 14 prosent, mens foreløpige resultater fra Angolas hovedstad Luanda anslår et nivå for hiv-positive gravide på omlag 3 prosent.

Sammenlignet med 2002-rapporten er anslagene for hivsmittede voksne og barn i Afrika sør for Sahara nedjustert fra 29,4 til mellom 25,0 og 28,2 millioner mennesker, antall nysmittede fra 3,5 til mellom 3,0 og 3,4 millioner og antall aidsdødsfall fra 2,4 til mellom 2,2 og 2,4 millioner.

HIV/AIDS-ESTIMATER:

■ Pålitelig befolknings-, helse-, fødsels- og dødsstatistikk er mangelvare i de aller fleste afrikanske land.

■ Populasjonsbaserte hiv-tester er foretatt i enkelte områder i enkelte land, men er kostbare og har den mangel at de må basere seg på frivillig deltakelse. UNAIDS mener at slike tester kan gi et for lavt anslag for hiv-smitte.

■ FNs aidseksperter har kommet fram til at testing av over-skuddsblod fra blodprøver tatt av gravide kvinner gir de beste estimater – særlig for å måle utvikling i epidemien, men også som et viktig element i å anslå hiv-nivåer i totalbefolkningen, antall «aidsdødsfall» og forventet levealder i befolkningen.

■ UNAIDS anslår – på basis av computerbasert modellering – at mellom 25,0 og 28,2 millioner mennesker i Afrika sør for Sahara er hiv-smittet og at omlag 2,3 millioner mennesker døde av aids i 2003. Bare noen få prosent av disse er faktisk hiv-testet eller faktisk registrerte aidstilfeller.

■ I sin nylig fremlagte 2003-rapport har UNAIDS nedjustert sine estimater for 2002, blant annet er hivsmitte for Zimbabwe nedjustert fra 34 prosent (2001) til 25 prosent (2003) av den voksne befolkningen.

■ Det nye anslaget for Zimbabwe «representerer en statistisk korreksjon av 2001-estimatet, som hadde tatt utgangspunkt i data fra svangerskapskontroller som inkluderte en signifikant andel av test-irregulariteter», heter det i UNAIDS-rapporten.

Dødsfall fra malaria kunne vært unngått?

HELSE

Titusenvis av dødsfall blant barn med malaria kunne vært unngått hvis mer effektive medisiner ble gitt, hevder forskere. De legger skylden på WHO og det Globale fondet mot aids, tuberkulose og malaria (GFATM).

– Finansiering og distribusjon av gammeldage medisiner fører til helt unødvendige dødsfall blant barn, hevder en rekke forskere i siste utgave av legetidsskriftet The Lancet.

De mener Verdens Helseorganisasjon (WHO) og det Globale fondet mot aids, tuberkulose og malaria har skylden for at man ikke vil oppnå WHO's mål fra 1998-kampanjen om å halvere antall dødsfall forårsaket malaria innen 1998.

Barn særlig utsatt. Minst en million mennesker dør av malaria hvert år, hovedsaklig barn. Alle disse kunne vært reddet med effektiv medisinering. Muligheten for å bli frisk reduseres ved at malariamyggen er i ferd med å bli resistent mot konvensjonelle, «gammeldage» medisiner som klorokin og sulfadoksin-pyrimethamin.

Den økte motstandsdyktigheten i myggen er en hovedårsak til at stadig flere barn dør av malaria verden over. Forskning viser nå at nye, effektive behandlingsformer kjent som artemisinin-kombinasjonsbehand-

ling (ACT) gir økt håp om å bli frisk fra malaria i land der motstandsdyktigheten mot gamle medisiner er utbredt. Verdens helseorganisasjon anbefaler derfor ACT som den beste behandlingsformen mot resistent malaria.

Presses til billige medisiner. Men forsker Amir Attaran ved Royal Institute of International Affairs og flere av hans kolleger mener de kan dokumentere at WHO bryter sin egne retningslinjer.

– De fleste land i Afrika holder seg motvillig til klorokin, sulfadoksin-pyrimethamin, eller en ubetydelig bedre kombinasjon av de to. ACT er ti ganger dyrere og derfor umulig for disse landenes helsevesen å tilby, påpeker forskerne i artikkelen.

De hevder at når de samme landene søker lån fra det globale fondet for å kjøpe ACT, presses de fra det av land som USA, som mener medisinene er for dyre for dem. Verdens helseorganisasjon støtter opp om presset for å kutte kostnader, og bifaller det globale fondets finansiering av billige, ineffektive medisiner til tross for organisasjonens egen anbefaling om ACT som den aller beste behandlingsformen.

– Etisk og juridisk kan ikke dette kalles annet enn medisinsk misbruk, mener Attaran, som anslår at titusenvis av barn dør hvert år som følge av ineffektiv behandling.

20 nordmenn på helseoppdrag

I 2003 har 5 leger og 15 sykepleiere fra Norge vært ute på oppdrag for Leger Uten Grenser, opplyser fungerende informasjonsansvarlig Lars Schwed Nygård. Fire av sykepleierne har reist ut to ganger dette året. Ingen hjelpepleiere er blitt sendt ut.

Det er stor geografisk spredning på de frivillige oppdragene. Det norske helsepersonellet har vært benyttet i tilsammen 19 ulike land verden over. Hovedvekten var i Afrika sør for Sahara, blant andre Burundi, Angola, Somalia, Sør-Sudan, Liberia og Sierra Leone.

Til sammen stod Leger Uten Grensers internasjonale organisasjon for 2950 utsendelser av helse-

personell i 2002, hvorav 31 prosent var på bistandsoppdrag for første gang for Leger Uten Grenser, framgår det av organisasjonens internasjonale aktivitetsrapport for 2002-2003. Angola, DR Kongo, Sudan og Afghanistan var landene hvor organisasjonen hadde størst aktivitet i fjor. Til sammen 63 prosent av organisasjonens prosjektpenger ble brukt i Afrika.

Det norske Utenriksdepartementet bidrar med midler til Leger Uten Grensers prosjekter verden over sammen med EU og en mengde private givere. Inntekter fra private givere utgjør over 80 prosent av organisasjonens inntekter internasjonalt.

«UNG i en urettferdig verden»

Bistandsaktuelt temaavis for 10. klasse og videregående skole kan bestilles i klassesett fra adr-ba@norad.no eller 22 24 20 71. Gratis forsendelse.

For Angolas ledere glir alt som smu

Men kan de enorme oljeinntektene også gi resten av folket noen fordeler?

LUANDA (b-a): Selv trærne i Angola har skuddhull. 200 broer er bombet i stykker. Fire millioner mennesker har vært på flukt i deres eget land i årevis, mens 400.000 andre var så heldige å komme seg helt ut. Over én million rakk ingen av delene, de er døde i det som kunne vært Afrikas rikeste land. Etter 27 år med krig forsøker Angola å reise seg fra asken.

• I ANGOLA:
HELLE MAJ

ANGOLA

Amerikaneren på Hotel Meridien i Luanda er rolig som en stein, selv om han nå i over én time har prøvd å sjekke inn på hotellværelset sitt.

- Ikke forventet at noe skjer hurtig her i landet, smiler han og forteller at han kommer fra Louisiana, men har arbeidet i Angola de siste ti årene for Chevron.

- Jeg hater å være her, men jeg elsker pengene, sier han som forklaring på å ha tilbragt åtte år av sitt liv i en krigssone.

Angolas 27 år lange borgerkrig sluttet først i april 2002 etter mordet på opprørslederen Jonas Savimbi to måneder tidligere. Gjennom hele krigen betalte glinsende sort olje den sosialistiske regjeringens regninger, mens glitrende diamanter smuglet ut av landet gjorde det samme for opprørsbevegelsen UNITA. Det var en krigsøkonomi, som åpnet alle sluser for korrupsjon. Transparency International fastslår at Angola i dag er det 5. mest korrupte landet i verden. En undersøkelse foretatt av Det internasjonale pengefondet (IMF) viser at det hvert år forsvinner nærmere 7 milliarder kroner fra oljeinntektene i Angola. Angolas regjering benekter dette. (*Human Rights Watch offentliggjorde nylig en rapport som hevder at regjeringen tapet 27 milliarder kroner i oljeinntekter fra statskassa mellom 1997 og 2002. red.anm.*)

- Verden ser på Angola som et rikt land med nok ressurser til å klare seg selv. Men det er en misforståelse. Etter 30 års krig er det ikke fair å si noe sånt, sier Joao Baptista Kussumua, minister for sosial reintegrering i Angola.

Fra balkongen på departementet er det utsikt over hovedstaden Luanda. Her kjører folk - ministre, amerikanske, franske, norske og sørafrikanske oljefolk og utallige hjelpeorganisasjoners ansatte - forbi tårnhøye murer av avfall uten å se ut som om det sjenerer dem. Barn og hunder kravler rundt i avfallet og sloss innimellom om matrestene. Andre barn lever nede i kloakken.

Nytt korrupsjonsnivå. De syv milliarder kronene som hvert år forsvinner kunne gjort underverker for angolaneerne. De kunne sikret nødhjelp, vann og medisiner til å hjelpe landet på fote igjen. Bombede broer kunne blitt gjenoppbygget. Mine lagte veier kunne blitt ryddet. Sykehus kunne fått medisiner. Barn kunne kommet på skolen igjen. I stedet har hjelpeorganisasjonene forsøkt å gjøre så godt de kunne.

- Vi har Gud og så har vi Verdens matvareprogram i Angola, sier angolaneerne derfor i dag. FN-organisasjonen har holdt liv i en stor del av

Verdens matvareprogram har startet et pilotprosjekt i Angola, hvor man tilbyr gratis frokost til skolebarna. Programmet virker - elevantallet på skolen i Benguela ble fordoblet etter frokosten kom på bordet.

FOTO: JØRN STJERNEKLAR

Mange familier har ikke noe annet valg enn å bo i ruinene etter 27 år med krig.

FOTO: JØRN STJERNEKLAR

”
I Angola har vi Gud og så har vi Verdens matvareprogram.

Angolansk «ordtak».

Angolas 13,6 millioner mennesker siden krigen sluttet.

- Personlig er jeg ikke særlig vant med korrupsjon, sier Joao Baptista Kussumua. - Men når vi rangeres som et av de mest korrupte land i verden, så er det et alvorlig problem. Folk må lære å tenke på landet deres, ikke kun på seg selv. Gud gav oss øyne og føtter som vender fremad, så vi blir nødt til å gå fremad.

På OCHA, FNs kontor for koordineringen av nødhjelp, sitter italieneren Paola Carosi og rister på hodet. Hun har vært i Angola i over 20 år.

- I bunn og grunn vil regjeringen forsøke å fastholde status quo de neste 25 årene. Det er kommet noen nye folk i noen av de mektigste posisjonene, de har studert i USA eller Europa og er nå tilbake i landet, blant annet i bankene. Det er en ny generasjon med kjennskap til ny teknologi, men de er av samme blod

som de gamle makthaverne. Så hva du har er et nytt korrupsjonsnivå, sier hun.

Under krigen støttet USA og Sør-Afrika opprørsbevegelsen med våpen, mens Sovjetunionen og Cuba støttet den marxistisk-sosialistiske regjeringen.

- Vi kalte den forrige periode for «Kannibaliseringen av Angola», hvor rikdommene ble delt mellom hæren og ministrene. Da krigen sluttet sa regjeringen at giverlandene måtte betale for freden. De sa: «Dere er ansvarlige, dere skapte krigen, dere ønsker freden, så gi oss penger i hånden», forklarer hun.

Og det har FN og hjelpeorganisasjonene gjort. For som Paola Carosi sier:

- Vi kan ikke fortsette med å straffe Angolas folk fordi vi er uenig med regjeringen.

FN har nettopp sendt en appell ut og bedt om over 1,7 milliarder

kroner til nødhjelp og utviklingshjelp for 2004. Et beløp som blekner i sammenligning med Angolas enorme potensiale for oljeutvinning, som i 2009 forventes å gi over 48 milliarder kroner i året til landet. For FN og de ikke-statlige organisasjonene i landet gir det imidlertid mening å støtte Angola nettopp nå. Det gir dem en sjanse til å sikre et mer demokratisk Angola.

- Det internasjonale samfunnet får aldri en mulighet som denne igjen. Når oljeinntektene kommer, vil Angola forhåpentlig være i en annen fase med langt større prosjekter og store planer for infrastruktur. Men det er nå - særlig perioden opp mot valget, hvor det er mye mer debatt og offentlig samfunnsdeltagelse - at de mekanismene blir definert, sier Allan Cain, direktør for den internasjonale ikke-statlige organisasjonen Development Workshop.

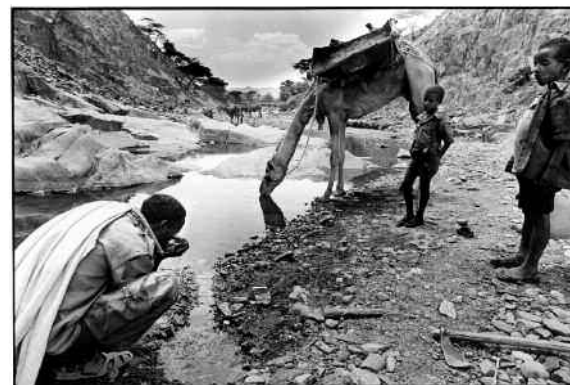
Hva finnes på kjøkkenet? I oktober demonstrerte 87 opposisjonspartier i Luandas gater for å presse for presidentvalg i 2004. «Ned med diktaturet», ropte de drøyt 1.000 demonstrantene. At det ikke ble skutt på dem av regjeringssoldatene er et bevis på at tingene så smått endrer seg i Angola. Både regjeringspartiet Movimento Popular de Libertação de Angola (MPLA), og det største opposisjonspartiet União Nacional para a Independência Total de Angola (UNITA), mener at et valg først er realistisk i 2005. Store deler av landets befolkning er stadig avskåret fra omverdenen på grunn av ødelagte broer og minlagte veier. I det hele tatt er alt smadret i Angola og skal bygges opp fra grunnen. Også barnenes psykiske tilstand.

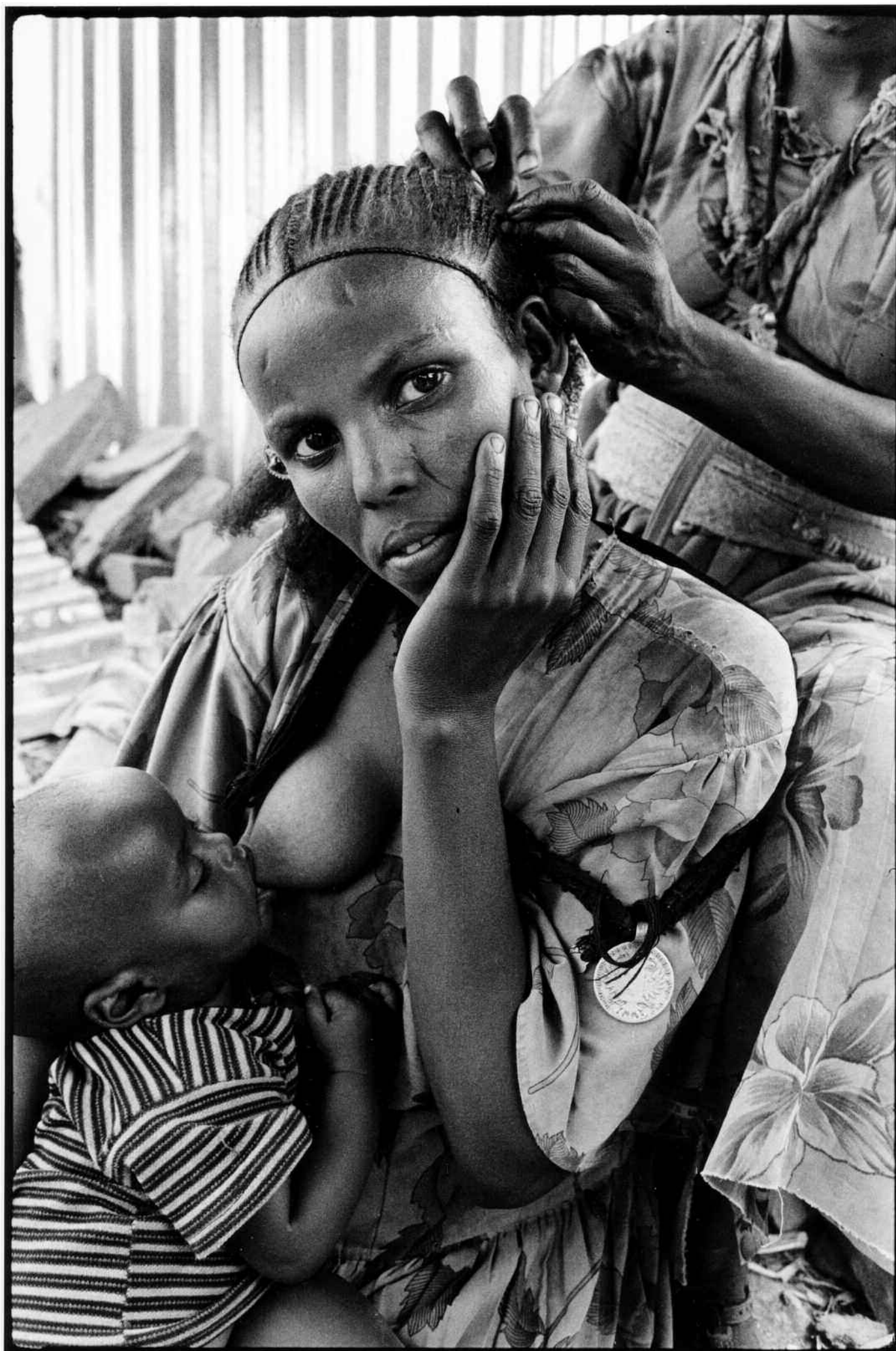
De trodde de var reddet; etter en lang, lang vandring hadde de funnet fruktbar mark. Det viste seg å være nasjonalpark; myndighetene drev dem vekk og samlet dem i et område uten vann, et liv i kvisthytter og presenninger.

En bisarr virkelighet – plutselige skybrudd stanser forsendelsene av mat og vann. Etiopia fikk godt med regn i høst, og tallet på mennesker som trenger nødhjelp er mer enn halvert. Men fortsatt snakker vi om fem millioner.

Plutselige skybrudd gir liv til uttørrede bekker og elver; noen timers pause fra nesten kronisk tørke. Men svært mange steder finnes det ikke noe system for å ta vare på regnet.

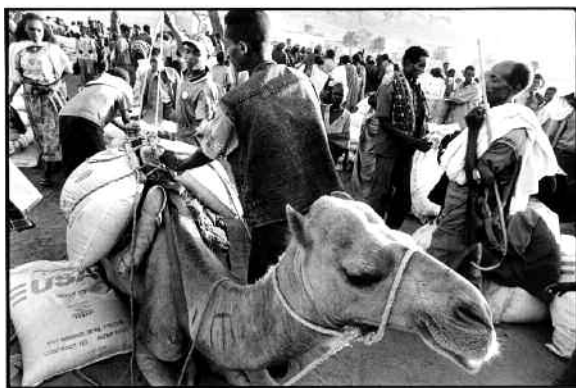

ETIOPIA

- Folketall: 70 millioner (FN, 2003)
- Forventet levealder: 45 år for menn, 46 år for kvinner
- Per capita årsinntekt: 100 US dollar
- Eksport: Kaffe, sukker, dyrehuder, bivoks
- Total norske bistand til lang-siktig utvikling i Etiopia i 2002 var på 130.4 millioner kroner hvorav 66.4 millioner ble gitt i støtte til programmer utført av de etiopiske myndighetene, FN systemet og nasjonale frivillige organisasjoner i Etiopia. Omlag 64 millioner kroner ble gitt til norske frivillige organisasjoner i 2002. I tillegg gav Norge til sammen 20 millioner kroner i nødhjelp til landet i 2002.

Det startet med et rykte - én familie brøt opp og la ut på vandring, bort fra tørke og sult. Etter en stund gikk det rykte om at familien hadde funnet fruktbart, ubebodd land. Hele landsbyen brøt opp og fulgte etter. **Letek Idan Woia** (23) var én av dem.

ALLE FOTO: RUNE ERAKER

I Etiopia er nødhjelp med årene blitt en egen næringsgren. De fleste er enige om at sendingene med utenlandsk mat i år etter år undergraver markedet for lokale matprodusenter, men sendingene fortsetter å komme.

Gemytter i kok under utdeling av vann i en leir for internt fordrevne, mennesker på flukt fra tørke og sult.

Tiggere på vandring i et brutalt system - når maten slipper opp utstøtes først de gamle og svake, de blir henvist til liv i tiggung langs landeveien. Disse har funnet et foreløpig tilholdssted utenfor St. Gabriel kirken i Sekota.

Er det håp for Etiopia?

Eller er sultkatastrofe etter sultkatastrofe uunngåelig?

ADDIS ABEBA (b-a): På fortauet foran en motesalong står en ung etiopisk kvinne og snakker i mobiltelefon. Hun har bar mage og løs topp. En gammel mann i hvit tiggerkappe nærmer seg henne med framstrakt hånd. Hun studerer ham et kort øyeblikk før hun snur seg vekk.

• I ETIOPIA:
GUNNAR KOPPERUD

Addis Abeba er på bare noen år blitt som andre afrikanske hovedsteder, nesten til forveksling lik; skinnende big business i glass og stål, hvitmalte supermarkeder, kostbare biler i endeløs korsk. Og rundt alt dette, en tett underskog av slum, fattigdom, vold og kriminalitet.

Men Addis Abeba har samtidig noe som andre afrikanske hovedsteder ikke har. Byen er sentrum i den eldste uavhengige staten på hele det afrikanske kontinent, en stat med to tusen år gammel historie, en stat som aldri, aldri lot seg kolonisere, og som dermed unngikk den mentale forkrøplingen som så lett rammer en koloni.

Addis Abeba, en stolt hovedstad; Addis Abeba, en loslitt afrikansk storby; inngangsporten til et av verdens tre fattigste land, med kronisk sult og regelmessige sultkatastrofer hvert tiår. Jeg dekket sultkatastrofen her i 1994, da Verdensbanken nektet Etiopia lån så lenge subsidiene på kunstgjødsel ble opprettholdt; subsidier var sosialisme etter bankens mening, og skepsisen til sosialistiske løsninger var enorm.

Det ferske etiopiske frigjøringsregimet bøyde av og fjernet subsidiene, med massiv sult som resultat - småbønder hadde ikke lenger råd til kunstgjødsel, og satt tilbake med avlinger så små at de ikke klarte å overleve på dem.

Jeg husker sultkatastrofen her i 1984, da Bob Geldof samlet hele den vestlige verden i Band Aid og folk sang «we are the world» med hendene løftet og trodde på en bedre framtid. Og jeg husker sultkatastrofen i 1974, da keiser Haile Selassie fornekta at hundretusener døde av sult og

spurte «hva er det denne kvinnen vil oss» da Oriana Fallaci viste ham bilder av sultofrene.

Jeg er tilbake for å dekke den nye sultkatastrofen, enda en, og jeg spør meg selv hva forklaringen er denne gangen, for sultkatastrofer har alltid en forklaring. Langvarig tørke, ja, men på det afrikanske kontinent er tørken syklisk, den kommer og går med årvisse mellomrom, og afrikanere har lært seg å leve med den - eller dø.

Den biologiske faktor. - Det er muslimene som er forklaringen, hvisker en kristen prest til meg i Axum. - Vi kaller det *den biologiske faktor*. Vi kristne har én kone. Det blir det så og så mange barn av. Muslimer har tre koner. Det blir det tre ganger så mange barn av.

Det er noe i det han sier, selv om internasjonale demografer neppe vil underskrive på at det er muslimene som har hovedskylden i dette, i hovedsak, kristne landet. Etiopias befolkning er mer enn fordoblet på bare 20 år - fra 31 millioner i 1983 til 70,7 millioner i 2003. Med et slikt tempo i befolkningsveksten går det mot en eksponentialkurve - hvis hvert nytt årskull reproducerer seg fem og åtte og ti ganger vil tilveksten i folketallet hvert år bli enorm bare på grunn av årskullens størrelse.

Er det dét som er forklaringen? Har etioperne tillatt seg å bli for mange? Malthus hevdet for snart 200 år siden at mennesket med regelmessige mellomrom vil nå sin egen utbredelsesgrense. Han hadde historien på sin side; både det sumeriske og det babylonske rike gikk til grunne etter å ha forvandlet markene sine til halvørkener.

Bibelsk landbruk. Jeg reiser nordover fra Axum og studerer landsbygda; tørr halvørken og forstemmende fattigdom. Ingen traktorer, ingen landbruksmaskiner, ingen mekaniske redskaper. Her drives landbruket slik det har vært drevet siden bibelsk tid. Men presset på naturen har økt kolossalt, for hvert år er det flere og flere mennesker som hugger trær til brensel, flere og flere dyr som beiter bakken helt ned. I dette området er livet marginalt; timer å gå for å hente ved, timer å gå for å hente vann. En skogvokter viser meg to grønne lunger - forsøksområder

med norsk bistand der planter og trær er kommet tilbake, tett, tett, tett.

- Vi vil vise folk at det er mulig, at vi kan få trær og planter tilbake hvis vi bare lar dem få være i fred, sier han.

- Men det må vakter til. Det er klart det er fristende å forsyne seg av disse grønne kollene i stedet for å gå i timevis hver dag for å finne hogst og beite.

Én familie brøt opp. Jeg reiser videre til et område med nesten 20.000 internt fordrevne og en helt spesiell historie: De er fra samme distrikt, historien startet med at én familie brøt opp og dro, vekk fra tørken, vekk fra sulten, ut for å se etter et sted de kunne overleve. Etter en stund begynte det å gå rykter om at familien hadde funnet et fruktbart, ubebodd område. Det fikk hele distriktet til å bryte opp og følge etter, 35.000 i alt. Det viste seg at det ubebodde området familien hadde funnet var en nasjonalpark; da det kom 35.000 mennesker til våknet myndighetene. De tvang halvparten tilbake dit de kom fra, halvparten inn i et område - uten vann. Der fikk de bygge hytter av kvister og vente på tankvognene med drikkevann, når de enn måtte komme.

- Vi vil helst ikke bli sett i denne leiren, sier en hjelpearbeider fra en større internasjonal organisasjon. - Det kunne fort bli tatt til inntekt for myndighetenes bosettingspolitikk. Men vi kan ikke sitte og se på at de dør heller.

Slik fortsetter tankvognene med vann å trille inn i leiren, dag ut og dag inn.

Rå makt og landbrukspolitikk. Mel-

lom 80 og 85 prosent av alle etiopere er bønder og deres familier. Det er et hardt prøvet flertall. Under valgene både i 2000 og 2001 ble norske valgobservatører fortalt at myndighetene - som med grunnloven i hånd hevder å eie all jord - bruker tildeling av jord som politisk pressmiddel: Den som stemmer på dem får jord, den som stemmer på andre får ikke.

Snaue tre år senere har kritikken mot etiopiske myndigheter og landbrukspolitikken deres økt voldsomt. Historier som denne er vanlige: En landbruksrådgiver fra staten overtaler eller presser en bonde til å kjøpe kunstgjødsel på kreditt. Pengene skal betales etter innhøsting. Men hva om regnet svikter og det ikke blir noen avling? Kreditten skal likevel betales. Klarer ikke bonden å betale etter innhøsting må han i fengsel. Der sitter han til slektningene hans greier å få tak i penger og løse ham ut. Som myndighetene sier: - Vi må sørge for at bønder forstår at lån må betales.

Men hva om regnet kommer og det blir avling? Da er historier som denne vanlige: Myndighetene tvinger bøndene til å selge hele eller så mye av avlingene sine at de kan betale kreditten men ikke har nok å leve av. Dermed blir utfallet det samme for mange - de slipper opp for mat lenge før en ny avling kan ventes. Slik hevdes det at etiopiske myndigheter forsterker sultkatastrofene. For så å be vestlige land komme dem til unnsetning.

Selv hevder etiopiske myndigheter at landbrukspolitikken deres undergraves av Verdensbanken, Det internasjonale pengefondet (IMF) og USAID. - De vil ikke gi oss lån til å bygge lagerhaller for mat, veier og

”
Har etioperne tillatt seg å bli for mange?

Uenighet om vannkraft

NORAD imøtegår miljøkritikk av Mosambik-prosjekt

Ingen fattigdomsprofil og null hensyn til lokalbefolkningen, konkluderer miljø- og utviklingsorganisasjonen FIVAS om et norsk-støttet planlagt vannkraftprosjekt i Mosambik. NORADs seniorrådgiver på energi imøtegår kritikken.

• SILJE BERGGRAV
OG GUNNAR ZACHRISEN

MOSAMBİK

NORAD bør revurdere sin støtte til den statlige etaten som skal utføre vannkraftprosjektet. Prosjektet ser ikke ut til å ha noen innvirkning på fattigdomsproblemene i Mosambik. Det er konklusjonen i en fersk rapport fra FIVAS, Foreningen for Internasjonale Vann- og Skogstudier, basert på feltstudier i det berørte området.

Målet med vannkraftutbyggingen er å tilrettelegge for økt industrialisering i Mosambik, i tillegg til at man vil eksportere kraft til Sør-Afrika. Ifølge planene til mosambikanske myndigheter bør energiproduksjonen økes kraftig. Dette er bakgrunnen for at en ny kunstig dam til vannkraft er under planlegging langs Zambezi-elven i området Mepanda Unkua. Men utbyggingen som vil koste omlag 16 milliarder kroner vil også medføre tvangsflytting av 1400 mennesker

Norske interesser er involvert på flere fronter i prosjektet. Det norske konsulentfirmaet Norconsult har gitt råd til myndighetene i landet om finansiering av dammen. Dessuten har NORAD over en treårsperiode støttet UTIP, et statlig organ under Energidepartementet i Mosambik som er etablert med sikte på utviklingen av Zambezi. Den samlede støtten har beløpt seg til 22 millioner kroner.

Store svakheter. Forfatterne av FIVAS-rapporten, Christian Hillmann og Leif Tore Trædal, peker på at den eksisterende Cahora Bassa-dammen, som ligger like oppstrøms for Mepanda Unkua, har hatt store negative konsekvenser for miljøet og folks livsvilkår. Cahora Bassa er Afrikas nest største damanlegg med et reservoar som dekker 2700 kvadratkilometer, og kraftverket har en produksjonskapasitet på 2000 MW per år, men kunne produsert mye mer ved en opprusting.

– Ett av argumentene som har vært brukt for å rettferdiggjøre byggingen av den nye demningen, er at den vil redusere de negative miljøkonsekvensene forårsaket av Cahora Bassa. Men om livsbetingelsene vil bli bedre eller verre for lokalbefolkningen, er et åpent spørsmål med tanke på prosjektets store svakheter, heter det i FIVAS-rapporten.

FIVAS viser til at energien som skal produseres, i hovedsak vil bli eksportert til nabolandene, og derfor i liten grad vil komme den fattige delen av befolkningen direkte til gode. Også i Riksrevisjonens kritiske gjennomgang av Mosambik-bistanden i fjor ble det påpekt at Mepanda Unkua-prosjektet ikke har noen fattigdomsprofil.

Tidens største prosjekt. Myndighetene i Mosambik argumenterer med at befolkningen vil få en bedre infrastruktur i form av ny vei og elektrisitetsnettverk, at nye arbeidsplasser

Cahora Bassa-dammen, Afrikas nest største kraftanlegg, har produsert energi som i stor grad er eksportert billig til Sør-Afrika.

ARKIV FOTO: TRYGVE BØLSTAD/NORAD

skapes og at folk som må flytte, skal få ny jord og penger i kompensasjon. Det har vært et uttalt mål for myndighetene at lokalbefolkningen skal involveres i prosessene.

– Dette har skjedd i svært begrenset grad. Det er heller ingenting som tyder på at folk som berøres av prosjektet er blitt informert om konsekvensene, eller at deres hensyn er ivarett skikkelig, skriver forfatterne av rapporten.

Det norske konsulentfirmaet Norconsult mener på sin side at Mepanda Unkua er et av energiprojektene med størst inntektspotensial i hele Det sørlige Afrika, og peker på relativt små økonomiske og miljømessige kostnader.

«Relativt sett få folk.» Even Sund, seniorrådgiver på energi i NORAD, mener FIVAS-kritikken er på ville veier:

– Mepanda Unkua er av en rekke aktører trukket fram som et gunstig prosjekt, blant annet fordi det relativt sett bor få mennesker i det berørte området. Fattigdomsbekjempelse handler i stor grad om å stimulere til økonomisk vekst, næringsutvikling og kapasitetsbygging i offentlig sektor, noe NORAD nettopp gjør ved å støtte det statlige organet UTIP, poengterer Sund.

Selve demningen vil når den står ferdig rundt år 2010 være hele 445 meter lang og 101 meter høy, og reservoaret vil dekke et område på om lag 100 kvadratkilometer. Dammen vil, ifølge ulike estimater, produsere omlag 1300 megawatt årlig når den står ferdig om 6-7 år.

Hovedsamarbeidsland. Bistands-samarbeidet med Mosambik innen energisektoren har pågått siden 1970-tallet og omfatter faglig og finansiell bistand til olje- og energidirektoratene, samt utbygging av et landsdekkende forsyningsnett for elektrisitet. Målet er at landet selv skal forvalte ressursene på en måte som både er miljømessig forsvarlig og som sikrer inntekter til landet.

Oljedirektoratet og Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Mosambik deltar som partnere i et

institusjonssamarbeid. Ifølge NORAD er kraftutbygging og utbygging av el-nettet viktig for å skape småindustri og annen produktiv virksomhet utover i landet. Mosambik har hatt status som hovedsamarbeidsland siden 1992, og har de siste årene vært blant de største mottakerne av norsk stat-til-stat-bistand.

”

Om livsbetingelsene vil bli bedre eller verre for lokalbefolkningen, er et åpent spørsmål med tanke på prosjektets store svakheter.

FIVAS-rapport om vannkraftutbygging i Mepanda Unkua.

Les mer om vannkraft og Mosambik:
www.solidaritetshuset.org/fivas/prosjekt/mosambik/mepandaunkua.pdf
www.norad.no/default.asp?V_ITEM_ID=41
www.bistandsaktuelt.com

notiser

Private i USA gir mest i bistand

Misjonsorganisasjoner, store firmaer, universiteter og stiftelser i USA er de største givere til verdens fattige. Et norsk bistandsbudsjett blekner i forhold, skriver avisen Vårt Land.

Private bistandsgaver fra USA er 20 ganger større enn Norges bistandsbudsjett. Bare det religiøse grupper gir, er mer enn det dobbelte av det NORAD og UD bidrar med til den tredje verden. Målt i forhold til folketall, forblir de skandinaviske landene likevel i teten.

Carol C. Adelman, seniorforsker ved Hudson Institute i Washington skriver i desemberutgaven av tidsskriftet «Foreign Affairs» at hele bistandslandskapet i USA er i ferd med å endre seg. De private leder an. De gir tre og en halv gang mer enn Bush-regjeringen. Hun kaller det for en «tredje bølge» i amerikanske internasjonale hjelpeprogrammer. President George W. Bush overrasket kritikere da han lovet å øke bistanden fra Washington med femti prosent innen 2006.

Journalist drept i Bangladesh

Den framstående journalisten Manik Saha ble drept i et bombeangrep rettet mot ham i byen Khulna i Bangladesh 18 januar. Saha hadde en sentral stilling i avisa Dhanik Sangbad og han var korrespondent for avisen New Age og BBC.

Saha har tidligere vært fengslet av politiske grunner. I den siste tida har han skrevet rapporter om korrupsjon blant innflytelsesrike forretningsmenn og om miljøødeleggelser i Sundaraban som følge av ulovlig økonomisk aktivitet. Det er ikke kjent hvem som står bak drapet, men det spekuleres i at han har tråknet noen innflytelsesrike personer for mye på tærne.

Dette er det fjerde drapet på journalister i Khulna siden 2001.

Burma-import nesten halvert

Mengden klær og tekstiler som ble importert til Norge fra Burma sank med om lag 40 prosent fra 2002 til 2003. I tall utgjør reduksjonen av import fra 8,6 millioner kroner til 5,3 millioner kroner.

Det viser tall som NorWatch har innhentet fra Statistisk Sentralbyrå.

– En målbar seier for vårt arbeid, sier Atle Sommerfeldt, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp.

Det var sommeren 2002 at Kirkens Nødhjelp fikk offentliggjort tollvesenets importregistre, og norske bedrifter som handlet med Burma ble tvunget fram i lyset. – Det er tydelig at flere av importørene ikke kunne leve med denne oppmerksomheten, sier Sommerfeldt.

Klar bane, presidenten er på vei!

Overdreven bilkortesje vekker harme i det kriserammede Zimbabwe

HARARE (b-a): Det er et spektakulært og underholdende skue. Det minner om den groteske ekstravagansen i Hollywood, men dessverre tilhører det virkelighetens verden.

• WILSON JOHWA

ZIMBABWE

Selv om det er to tiår siden han inntok embedet, fortsetter presidentens sikkerhetstiltak å overraske folk i Zimbabwe. Når Robert Mugabe er på reisefot, tvinges all trafikk til å stanse. Bilister feies av veien av sikkerhetsvakter i rasende fart på motorsykler, og målløst er man vitne til at presidentkortesjen råkjører forbi.

Hvis opptoget er ment å skremme, lykkes man – om ikke annet, av størrelsen og sikkerhetsmannskapets brutale framferd. Når presidenten beveger seg rundt i Harare, har han som regel med seg et følge på ikke mindre enn ni kjøretøyer, inkludert seks politimenn på hver sin motorsykkel, en ambulanse (med lege), og av og til en ekstra Mercedes i toppklasse.

Kortesjen kan imidlertid ofte bli dobbelt så stor dersom Mugabe reiser utenfor hovedstaden. Da består kortesjen normalt av flere Mercedes Benz'er; ofte uten nummerplater. Anonyme sikkerhetsvakter stikker automatvåpnene sine ut av de sotede vinduene på luksusbilene. Beskjedenhet og diskresjon er åpenbart det siste de bryr seg om.

Ny Mercedes. Kjernen i kortesjen utgjøres av to åpne landcruisere. Begge er fylt opp av rundt et dusin menn med hjelmer, bevæpnet med et bredt utvalg tungvåpen. Automatvåpnene blinker i sola, mens mennene holder seg fast i lasteplanet, tilsynelatende klare for action.

Presidentens eget transportmiddel, en ny 2,4 millioner dollars spesialbygget Mercedes Benz, ankom landet kort tid etter presidentvalget i 2002 – et valg 79-årige Mugabe er anklaget for å ha kuppet gjennom skremselskampanjer, vold og valgfusk.

Importen av bilen fra Tyskland skjedde på et tidspunkt da folk i Zimbabwe trengte mathjelp utenfra, og landet slet med alvorlig underskudd av utenlandsk valuta. Folk flest rystet lavmælt på hodet.

I tillegg til de mange sikkerhetsfunksjonene, fungerer den fem tonn tunge limousinen som et mobilt kontor med en rekke luksusfunksjoner, som tilgang til internet. Det er derimot lite som tyder på at presidenten tilbringer tiden på veien med å surfe på nettet. Cyberrommet er sannsynligvis mindre spennende enn den verden han lever i. På verdenstoppmøtet om informasjonssamfunnet i Geneve før jul, anklaget Mugabe vestlige medier for å bruke ny teknologi til spionasje for å svekke den tredje verden.

Diktator-vaner. En lokal sikkerhets ekspert sier Mugabes overdådige kortesje ikke er særlig forskjellig fra sikkerhetsrutiner man har i andre diktaturer:

– Dra til Libya, og du finner akkurat det samme. Hadde du vært i Pakistan under Zias regjering, hadde du sett det der. Saddam (Hussein) og (Nikolai) Ceausescu var heller ingen unntak, sier han.

President Robert Mugabe og hans unge kone Grace på vei gjennom hovedstaden Harares gater.

ALLE FOTO: TSVANGIRAYI MUKWAHZI

Et parlamentsmedlem fra opposisjonspartiet Bevegelsen for demokratisk endring (MDC), Giles Mutsekwa, tror Mugabes kortesje er såpass stor fordi presidenten vil forsikre seg mot at zimbabwære som har fått nok av det undertrykkende regimet, vil gjør «det utenkelige».

– Det er dette Mugabe forbereder seg på. Det er ikke normalt for en person som hevder han er demokratisk valgt, å ikke ville ha andre mennesker nært innpå seg, sier han.

Tre drapsforsøk. Offisielt kan forklaringen på Mugabes overdrevne sikkerhetstiltak være at han har opplevd og overlevd tre tidligere drapsforsøk. På den annen side har presidenten gjort det til en strategi å anklage politiske motstandere for sammensvergelse mot ham.

I 1982 fikk Mugabe rivalen og nasjonalistleder Joshua Nkomo og andre medlemmer av Zapu-partiet sikket for å ha planlagt statskupp. Selv om de etter hvert ble løslatt, satt de syv år i fengsel uten tiltale. I desember 1997 ble en annen opposisjonsleder, Ndabaningi Sithole, tiltalt og dømt til to års fengsel for å konspirere om å ta presidenten av dage. Han ble anklaget for å ha planlagt et bombeattentat mot kortesjen i 1995.

I rettsalen. Morgan Tsvangirai, leder for opposisjonsgruppen MDC, møter for tiden i en rettssak anklaget for å ha deltatt i en sammensvergelse for å ta livet av Mugabe ved to ulike anledninger. Tiltalen mot ledelsen i MDC er basert på en omdiskutert australsk TV-dokumentar, vist i februar i fjor, der det hevdes at opposisjonen planla å ta livet av Mugabe. I et møte med kanadiske konsulenter skal Tsvangirai ha diskutert hvordan man fortsatte videre «etter at statsoverhodet var eliminert». MDC på sin side hevder «dokumentaren» baserer seg på en felle laget av Mugabes regime under veiled-

Til sammen seks politimenn på motorsykkel er med og trykker president Mugabes bilkortesje.

ning fra regjeringslobbyist og tidligere israelsk etterretningsoffiser, Ari Ben-Menashe. Tsvangirai stilles snart overfor nok en tiltale om landssvik for angivelig å ha oppfordret til voldelig statskupp ved at han i juni i fjor ledet an en femdagersstreik i protest mot Mugabe

Får kritikk. Når så mange mennesker er ute etter å «skade» presidenten, er det enklere for Mugabes sikkerhetspersonell å rettferdiggjøre de kostbare sikkerhetstiltakene som nødvendige for å hindre attentatforsøk.

Men den forklaringen tilfredsstillers ikke de fleste zimbabwære, som rystes over det faktum at opptoget for eksempel ikke ser ut til å pre-

ges av landets kritiske bensinmangel. Sistnevnte et resultat av mangel på utenlandsk valuta, i manges øyne knyttet til presidentens elendige styring. Han har på sin side lagt skylden over på Vesten.

– Vi har aldri opplevd at Mugabe har lagt noen bånd på egen bensinbruk, sier Mutsekwa. Mutsekwa sier partiet hans ønsker seg et mer anstendig nivå på sikkerhetsoppbudet. – Vi mener kortesjen burde vært brukt for seremonielle funksjoner, ikke til en slik befestning av vårt eget statsoverhode.

Tsvangirayi Mukwashi er kjent som Zimbabwes mest uredde fotograf – med oppdrag for blant andre CNN og Associated Press.

Wilson Johwa er zimbabwisk journalist og tidligere redaktør i ukeavisen The Zimbabwe Mirror.

Museveni rydder opp i hæren

Flere toppmilitære stilt for retten i Uganda

KAMPALA (b-a): President Yoweri Museveni har satt i gang en offensiv mot hæren i Uganda. En rekke høytstående militære er tiltalt for underslag. Kritikerne mener Musevenis kampanje er et ledd i kampen om å bli gjenvalgt som president.

• I UGANDA:
SYLVIA JUUKO

UGANDA

1. desember 2003 signaliserte president Museveni, ved å annonsere en massiv opprydding i hæren, at den ikke ville forbli uberørt i regjeringens kamp mot korrupsjon. Dette har ført til at flere høytstående offiserer nå stilles for retten, beskyldt for å ha blåst opp de militære lønnsutbetalingene.

– Presidenten var sint fordi store pengesummer ble underslått av offiserer ved at de ble oppgitt som utbetaling og støtte til ikke-eksisterende soldater. Dette fratok hæren ressurser til krigføring i Nord-Uganda, sier en høytstående offiser som ikke ønsker å bli navngitt.

«Spøkessoldater». Høyt rangerte offiserer er blitt beskyldt for å ha underslått flere millioner ugandiske shilling i det som blir kalt «spøkessoldatsvindelen», ved å ta med ikkeeksisterende offiserer på lønnslisten. Lønn og andre godtgørelser har så havnet i egen lomme. Manglende listeføring har vært et problem i hæren, noe som også har gjort det mulig å beholde døde soldaters navn på lønnslistene.

Blant de offiserene som er blitt kalt tilbake fra tjeneste for å bli stilt for militær domstol, er generalmajor James Kazini, som underviste i krigføring på et college i Nigeria. Brigader Nakibus Lakara, tidligere stabssjef, er blitt stilt for militærdomstolen der han er anklaget for å ha forårsaket et økonomisk tap på

1,5 millioner kroner, blant annet ved å berike seg selv under falske forutsetninger.

Tvilsomme transaksjoner. Tidligere generaldirektør for den interne sikkerhetsorganisasjonen, brigader Henry Tumukunde, har også måttet møte for militærdomstolen. Han skal ha forårsaket et økonomisk tap på 428 000 kroner. Andre navn inkluderer brigader Steven Kashaka, den tidligere personal- og administrasjonssjefen, oberst Potel Kivuna, den tidligere kommandosjefen for den vestbaserte andredivisjonen og oberst Mark Kodil, tidligere personal- og administrasjonssjef.

I flere år har det vært stilt spørsmål om tvilsomme transaksjoner i hæren, særlig ved handel av utstyr, der anbudsreglene ikke er blitt fulgt. Et slikt tilfelle var kjøpet av fire helikoptre som ikke kunne flys da de ble levert.

Presidentbror innblandet? President Musevenis yngre bror, generaløyntnant Caleb Akandwanaho, ble navngitt i en av transaksjonene. Det sies at han skal ha tilstått overfor presidenten å ha mottatt en provisjon på 5,5 millioner kroner fra handelen med militærhelikoptrene. Etter dette har Akandwanaho trukket seg fra parlamentet, hvor han var militær representant. Alt i alt skal denne dårlige avtalen ha kostet Uganda om lag 48 millioner kroner.

Tross Musevenis opprydding, er opposisjonsgruppen Reform Agenda ikke fornøyd.

– Hvis regjeringen er genuint interessert i å etterforske de økonomiske tapene begått av disse fremstående offiserene, så burde et nøytralt team stå for etterforskningen. Dette kunne ha påvirket den pågående krigen i det nordlige Uganda, sier talskvinne Betty Kamya Turumwe, og mener noen av dem som dømmer selv er skyldige.

Skjult agenda. Hæren blir beskyldt

Ugandas president Yoweri Museveni vil foreta en massiv opprydding i hæren.

FOTO: SCANPIX/AP PHOTO/JEAN-MARC BOUJOU

for ikke å klare å få slutt på den 18 år gamle krigen nord i Uganda fordi flere offiserer skal tjene på den. De tiltalte har fått strenge permisjonsbetingelser. Våpnene deres må oppbevares hos politiet, passene hos retten og de må søke tillatelse fra hærens stabsledelse dersom de vil bevege seg utenfor hovedstaden Kampala.

I flere år har det vært stilt spørsmål om tvilsomme transaksjoner i hæren, særlig ved handel av utstyr, der anbudsreglene ikke er blitt fulgt.

Den militære krigsdomstolen er et uventet grep fra regjeringen. Den vil at høytstående offiserer, som tidligere ble ansett som urørbare, nå må svare for forbrytelsene sine. Brorparten er anklaget for å ha tilrøvet seg formue, ettersom de fleste av dem ikke kan vise til hvor verdien stammer fra.

Politiske observatører mener imidlertid at presidenten nå forsøker seg på en tredje runde i presidentstolen, og at det å bli kvitt korrupte militære anses som viktig for å oppnå dette. Den nåværende presi-

dentperioden går ut i 2006. Museveni har signalisert at han ønsker en tredje presidentperiode.

Sylvia Juuko er journalist fra Uganda med base i Kampala og er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis.

Bistandsaktuelt

er den publikasjonen i Norge som gjør hyppigst bruk av lokale journalister i utviklingsland. Gjennom 2004 kommer du til å stifte bekjentskap med flere av dem.

Nye, mer forsonlige toner i Kashmir-konflikten

• I INDIA:
SUBHASH AGRAWAL

PAKISTAN OG INDIA

NEW DEHLI (b-a): Etter tre kriger med tusenvis av drepte, har India og Pakistan mistet verdifull tid i kampen mot fattigdom på grunn av Kashmir-konflikten. Sør-Asia huser nå flest fattige mennesker i verden. Kommer de to landene til enighet, står økonomien i regionen foran et gjennombrudd. Tonen dem i mellom er bedre enn på lenge. Men det er langt frem.

Det nylige toppmøtet til South Asian Association of Regional Cooperation (SAARC) i Islamabad viste nye og gledelige toner fra India og Pakistan. På møtet forpliktet begge landene seg til å gjenoppta formelle fredssamtaler og til å etablere South Asian Free Trade Area (SAFTA), delvis sammenlignbart med EU, fra 2006.

Dette er foreløpig bare gode hensikter, og det gjenstår enorme hindre som skal forseres. Landene skal gjennom mange forhandlinger og intenst diplomati, og prosessen blir nødvendigvis lang, smertefull og skjør. Skulle de lykkes i skape fred, vil dette få store økonomiske og geopolitiske følger for hele Sør-Asia,

spesielt hvis et frihandelsområde blir etablert.

Økonomiske fordeler. Prisene på essensielle varer som te, sukker, bomull og hvete vil bli redusert og holde seg mer stabile. Både India og Pakistan vil få inn mer skattepenger gjennom regulert handel, ettersom det «grå» markedet og den uoffisielle handelen mellom de to landene i dag utgjør over 13 milliarder kroner årlig. Får man etablert tilliten vil man på sikt kunne få til et felles sørasiatisk energimarked, noe som i dag er et meget sensitivt spørsmål, og for eksempel transportere gass fra Bangladesh til India eller strøm fra Pakistan til India. Dette vil ha en synergieffekt på transport, helse, utdanning, turisme og andre sektorer.

«Alle» vinner. Alt dette vil selvsagt ta tid å oppnå, men til og med et delvis suksessrikt SAFTA vil dempe mistilliten og både konsumenter og industrien vil være vinnere. I dag kjøper Pakistan te fra Afrika, sukker fra Cuba og industrimaskiner fra Europa, men ikke fra India, hvor alt dette er tilgjengelige til en langt billigere pris. Samtidig kjøper India bomull

fra Egypt, men ikke fra Pakistan. Regionen skriker etter en injeksjon med sunn økonomisk fornuft og kostnads-kutt, og hvis SAFTA tar av, kan effekten innen 2015 være en 2-prosents økning i bruttonasjonalproduktet for alle landene i regionen.

Regionen skriker etter en injeksjon med sunn økonomisk fornuft og kostnads-kutt.

Enorme militærutgifter. Uansett; den største muligheten for kostnadsreduksjon ligger i de store militærbudsjettene. I mange år, frem til midten av åttitallet, utgjorde Indias forsvarsbudsjett 2,5 prosent av nasjonalproduktet, og har nå gradvis steget til 3 prosent. Prosentvis er dette på linje med mange nasjoner, og faktisk mye lavere enn Pakistan, som bruker 6 prosent av bruttonasjonalproduktet til militære formål. Men omgjort til reelle penger, snakker vi om store beløp; India bruker rundt 86 milliarder kroner på forsvar i året, penger som landet heller kunne brukt på sine enorme fattigdomsproblemer. Sagt på en annen måte, forsvarsutgiftene i begge land er høyere enn alle statlige og regionale utgifter til helse og utdanning.

Umulig pengebruk. Hvis ikke brutto-

nasjonalproduktet i India øker med 10 prosent over en vedvarende periode, noe som er høyst usannsynlig, kan ikke disse utgiftene til forsvar vedvare. I alle fall ikke hvis landet vil utrydde fattigdom den neste generasjonens levetid, noe som er et uttalt statlig mål. Ikke bare flyr pengene ut i et for stort tempo. Situasjonen er enda verre i Pakistan. Uavhengig av ideologi og politisk tilhørighet, er det i ferd med å bli umulig for velutdannede og liberale mennesker i begge landene å ignorere disse fakta. Enorme ressurser kunne lett blitt omdisponert fra krigsformål til samfunnsnyttige formål. Dette gjelder spesielt i India, hvor man er mer aggressive på å få til modernisering og utvikling enn i nabolandet. Men også i Pakistan er det mange som forstår at landets støtte til jihad i Afghanistan og Kashmir har gått ut over utviklingen.

Subhash Agrawal er redaktør i India Focus, med base i New Delhi.

– Vi må stramme inn livreima

President Mwanawasa lover enda tøffere tak i kriserammede Zambia

LUSAKA/OSLO (b-a): Det kriserammede og bistandsavhengige Zambia sliter med å få fart på økonomien igjen. Landets jordbruksproduksjon og kopperekseport viser tegn til bedring, men befolkningen har et tøft år i vente i et land preget av svak økonomisk og politisk styring.

ZAMBIA

• I ZAMBIA:
GUNNAR ZACHRISEN

Landet, som i mange år hadde en sterk og ekspansiv eksportøkonomi og en relativt god levestandard, kjemper fortsatt med ettervirkningene av sammenbruddet i landets gruveindustri og flere tiår med økonomisk vanstyre. Mens nasjonaløkonomene rapporterer om en begynnende økonomisk vekst, vektlegger mange zambiere at utviklingen går for trekt og at de har langt mindre å rutte med i dag enn de hadde for 10-15 årene.

Og nå skal man stramme inn livreima enda mer, forsikrer landets president Levy Mwanawasa.

«...misforståelser». «Kjære landsmenn, året som ligger foran oss kommer ikke til å bli enkelt», fastslo presidenten i en nyttårstale som i vel så stor grad var adressert til det internasjonale samfunnet som til eget folk.

Presidenten lovet stram budsjett disiplin, kutt i mindre viktige utgiftsposter og enkelte nye tiltak på inntektsiden i budsjettet for 2004 som vil bli lagt fram i slutten av januar.

«Dette har vært nødvendig som følge av enkelte misforståelser med våre samarbeidspartnere knyttet til hvordan vi skal videreføre våre privatiseringsprogrammer», sa han. Mwanawasa viste også til «enkelte budsjettmessige uheldige episoder» som hadde tvunget det internasjonale samfunnet til å utsette videreføringen av gjeldssletteinitiativet HIPC for Zambias vedkommende. En slik videreføring kunne ha gitt landet et gjeldskutt på 3,8 mrd. dollar per desember 2003.

Ifølge presidenten har Zambia – med en gjeld på om lag 7 mrd. dollar – ikke råd til å la være å følge opp kravene om budsjett disiplin dersom landet skal bli en del av den videre

Strammere offentlige budsjetter venter den vanlige zambier i 2004. Håpet er at økonomisk vekst og gjeldslette kan få fart på økonomien.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

oppfølgingen av gjeldssletteinitiativet. Om man klarer dette vil ventelig bli avklart i løpet av første halvår 2004.

IMF utsatte lån. Zambisk økonomi har de siste årene vist tegn til bedring. Nasjonalproduktet har vokst med 17 prosent i perioden 1999-2003, noe som innebærer en vekst per capita på om lag det halve. Veksten har kommet i ulike næringer, blant annet i gruveindustrien, men landet har store problemer i forhold til finanspolitisk planlegging og budsjettstyring, mener internasjonale observatører.

Det internasjonale pengesfondet (IMF) utsatte i juni 2003 inntil videre utbetalingen av et lån på 100 millioner dollar til Zambia, etter at landet rapporterte om et uventet anslått budsjettunderskudd på omlag 125 millioner dollar (omlag 875 millioner kroner). En hovedårsak var et «kostbart lønnsoppgjør» for drøyt 120.000 ansatte i offentlig sektor. Myndighetene fulgte senere opp et krav fra IMF om reforhandling av avtalen med fagforeningene. I dag befinner saken seg på venteliste i rettsvesenet, etter at fagforeningene først hadde reagert med omfattende streiker og protestaksjoner.

Budsjettunderskuddet ble ytterligere forverret seinere på året, da myndighetene ble enige med fagforeningene i gruveindustrien om å utbetale 45 millioner dollar i sluttvederlag til oppsagte arbeidere etter privatiseringen for tre år siden.

Må i retten. Mens Zambia ved årets begynnelse beregnet et underskudd på statsbudsjettet tilsvarende 1,5 prosent av brutto nasjonalprodukt

tet, anslår man nå rundt 5 prosent. Det tilsvarer om lag 130 millioner dollar. Pengesfondet er bekymret for at det store underskuddet på budsjettet skal bidra til svekket betalingssevne i forhold til utenlandsgjelden som i dag er på omlag 7 milliarder dollar (ca. 46 mrd. kroner), økt innenlandsk opplåning, rentepress og økt inflasjon.

Låner opp innenlands. – De store budsjettunderskuddene er i øyeblikket det største faremomentet for zambisk økonomi, sier Norges ambassadør Halvard Lesteberg.

I fravær av en påfylling av midler fra IMF «løses» budsjettunderskuddene ved at regjeringen låner opp betydelige summer i det zambiske finansmarkedet.

– Dette kan gi uheldige virkninger, både fordi det tar tilgjengelig kapital fra bankene som kunne vært utlånt til andre formål og fordi det legger et press på rentenivået, sier Lesteberg.

Rentenivået er i øyeblikket på omlag 35 prosent og prisstigningen på omlag 17 prosent i året (per desember 2003).

46 viseministre. Ulike observatører Bistandsaktuelt har snakket med påpeker at størrelsen på det zambiske statsapparatet, antallet ministerposter og politiske lederes ekstravaganse i seg selv er et stort problem for økonomien.

– Dette landet er for lite til å bli ledet av et så stort antall viseministre og toppembetsmenn som det vi har i dag, sa parlamentsmedlemmet David Matongo fra UNDP nylig til radiostasjonen Radio Phoenix.

Landet, som har et statsbudsjett

agroindustrien, sier Magande.

Han har også god tro på turisme og energisektoren som mulige vekstbransjer.

Landets egen plan for utvikling og fattigdomsbekjempelse vektlegger behovet for å gjøre landet mindre avhengig av inntektene fra gruveindustrien. Mellom 5-7 prosent økonomisk vekst anses nødvendig for å nå FN's millenniumsmål om en halvering av fattigdommen i landet innen 2015.

FAKTA:

- Befolkning: 10,8 mill. (FN, 2003)
- Brutto nasjonalprodukt: 3,7 mrd. dollar (Verdensbanken, 2002)
- Utenlandsgjeld: 6,8 mrd. dollar (Verdensbanken, 2002)
- Gjennomsnittsinntekt: 330 dollar (Verdensbanken, 2001)
- Bistand per capita: 36,3 dollar (Verdensbanken, 2002)
- Viktigste eksport: Kopper og andre mineraler.
- Eksport som andel av BNP: 30% (Verdensbanken, 2002)

NORSK BISTAND:

- Zambia er et av Norges syv hovedsamarbeidsland for bistand.
- Total norsk bistand var omlag 230 millioner kroner i 2003.
- Norsk bistand går blant annet til utdanning, veisektor, godt styresett og viltforvaltning.

på 10 mrd. kroner (tilsvarende om lag 35 pst. av driftsbudsjettet i Oslo kommune), tar seg råd til å ha 23 ulike departementer som hver og en ledes av en minister og to viseministre, samt godt betalte departementsråder – gjerne utpekt fra egne partikadde.

300 biler på statens regning. Samtlige nyter godt av betydelige frynsegoder i tillegg til den lønna de hever, blant annet gratis bil og bolig. Av den grunn måtte den zambiske staten kjøpe inn 300 nye biler til ledere i regjering og statsforvaltning.

Fra lokale organisasjoner reageres det også på at presidenten selv utøver en usedvanlig omfattende og kostbare reisevirksomhet. Med store delegasjoner har han de to siste årene blant annet besøkt USA, Kina, osv. Driften av et eget jetfly og innkjøp av en ny Mercedes til en million dollar hører også inn under de utgifter presidenten utgiftsfører over statsregnskapet.

”

De store budsjettunderskuddene er i øyeblikket det største faremomentet for zambisk økonomi.

Halvard Lesteberg, Norges ambassadør i Zambia.

Aktor i Chiluba-saken tok ferie

Mens den videre juridiske behandlingen av korrupsjonsrettsaken mot Zambias tidligere president Levy Mwanawasa er utsatt til mars, har hovedaktør i saken fått hard medfart. Etter at alle 13 vitner som var innkalt til første fase av rettsaken «frikjente» eks-presidenten og hans åtte medtiltalt, ble det reist hard kritikk mot aktor i saken, Mukelebai Mukelebai, fra flere hold.

Nåværende president Levy Mwanawasa besluttet derfor å gi aktor ferie og studiepermisjon i ett år, noe Mukelebai skal ha godtatt. På en pressekonferanse ga presidenten ytterligere næring til rykteflommen i saken ved å vise til en anonym faks han skal ha mottatt med påstander om at Mukelebai i nyttårsferien hadde hatt lange møter med en av Chilubas medtiltalte.

Optimistisk finansminister

– Vi forventer en økonomisk vekst på 4 prosent for 2004 og 5-10 prosent deretter, sier Zambias finansminister Peter Magande til Bistandsaktuelt (i slutten av november 2003).

Han viser til positive tegn til økonomisk oppgang de siste 3-4 årene. Foreløpige regnskapstall fra det zambiske finansdepartementet anslår en vekst på cirka 4,3 prosent for 2003. Både gruveindustrien og jordbruksrapporterer om en solid produktionsvekst. Mens det var omfattende tørke og tilløp til hungersnød

i deler av landet i 2002, har bondene hatt gode avlinger det siste året.

– Gruvesektoren vil aldri kunne bli så dominerende som den har vært, men vi har nå tro på at produksjonen vil øke igjen samtidig som kopperprisene på verdensmarkedet øker. Enda viktigere for den fattigste delen av befolkningen er jordbruket, som i hovedsak drives av småbrukere. Effektiviteten og etterpørselen er langt fra så gode som vi kunne håpe på, men vi vet ihvertfall at det gir jobber, mat og råvarer til

Ny mann ved roret

Konservativ president lover å følge opp Guatemalas fredsavtaler

GUATEMALA CITY (b-a):

Den nye presidenten i Guatemala, Oscar Berger, lover bedre tider for demokratiet i landet og har skapt ny optimisme i befolkningen. Men urbefolkningens representanter og uavhengige politiske analytikere er skeptiske til Bergers evne og vilje til radikale endringer.

• I GUATEMALA:
ULRIKKE MOUSTGAARD

GUATEMALA

Få timer etter at valglokalene stengte 28. desember 2003 var det klart at presidentboligen i de neste fire årene ville bli bebodd av den konservative forretningsmannen og tidligere borgermester i hovedstaden Guatemala City, Oscar Berger.

Dermed var det satt punktum for flere måneders intens valgkamp, der blant andre den tidligere militærdiktatoren Efraín Ríos Montt hadde forsøkt å komme til makten. Valgkampen hadde tatt for seg store og viktige temaer som demokratisering, bekjempelse av fattigdom og korrupsjon, og Berger fra valgkoalisjonen GANA hadde vunnet frem på løfter om å forbedre levekårene for befolkningen. Dessuten hadde han lovet å følge opp fredsavtalene fra 1996, herunder å inkludere landets urbefolkning – mayaindianerne – i langt større grad enn det som hittil har vært tilfelle.

Urbefolkningen. Vel to uker etter valget kunne Guatemalas femte folkevalgte president under landets nåværende forfatning fra 1986 derfor la seg innsette, med en gjentakelse av et av sine løfter fra valgkampen: «Guatemala ble bygget opp av forskjellige folk og kulturer, og de utgjør grunnstenen i landets sjel og identitet. Urbefolkningene er en grunnleggende del av hvem vi er, våre røtter, vår urettferdige situasjon og vårt enorme potensial for fremtiden», sa han blant annet.

Henvisningen til «urettferdighet» er ikke vanskelig å forstå for noen som har besøkt dette frodige og vakre landet. Ifølge Verdensbanken lever 56 prosent av Guatemalas 11,2 millioner innbyggere i fattigdom, hvorav 16 prosent lever i ekstrem fattigdom.

Økende vold. Guatemalas ledende aviser, som i hovedsak har støttet Berger og vært svært kritiske til den forrige regjeringen, kaller den nye presidenten for «et frisk pust til demokratiet». I de fire årene med den tidligere presidenten Alfonso Portillo fra partiet FRG (*samme parti som Ríos Montt, red.anm.*) ved roret, har det mellomamerikanske landet slitt med fattigdom, økende kriminalitet og påstått omfattende korrupsjon.

Volden og kriminaliteten økte under Portillos regjeringstid. 2003 ble derfor ett av de mest voldelige årene i Guatemala siden borgerkrigen som endte med fredsavtale i 1996. Ifølge avisen Prensa Libre blir det i dette landet begått over åtte mord om hver dag, hver time blir det stjålet en bil, og hver dag opplever ti busser å bli overfalt og røvet. Narkomafia og organiserte kriminelle omsetter, ifølge avisen, for omkring 1500 millioner quetzales (om lag 1600 millioner kroner) i året. Po-

Nobelprisvinneren **Rigoberta Menchú** hilser på Guatemalas nye president **Oscar Berger** i forbindelse med et møte der presidenten lovet å følge opp fredsavtalene fra 1996.

FOTO: TOMAS BRAVO/EPA/SCANPIX

I byen Nebaj i Quiche-provinsen forteller innbyggere at de mottok gaver av Ríos Montts parti, FRG, som betaling for å stemme på partiet.

FOTO: ULRIKKE MOUSTGAARD

litiet og rettssystemet er svakt og korrupt, og har i liten grad evnet å få de store skurkene etterforsket eller dømt.

En meningsmåling som ble utført samme dag som Berger ble innsett som president viste at størstedelen av Guatemalas befolkning mener at Portillos regjering har vært den mest korrupte i Guatemala i nyere tid.

Skeptiske urfolksrepresentanter. Men ikke alle i Guatemala deler de konservative hovedstadsavisenes syn på et vellykket valg. De internasjonale observatørene har gitt valget stå-karakter, men hadde mye å kritisere ved selve den tekniske gjennomføringen.

Urbefolkningenes observatørkorps, Misión Indígena de Observación Electoral Guatemala, som er sammensatt av representanter fra ledende maya-organisasjoner, har fulgt valgkampens to runder nøye. Selv om valgkorpsset med til dels stor suksess har reist land og strand rundt for å oppfordre folk til å bruke stemmeretten sin, er indianernes observatører sterkt kritisk overfor selve valgprosessen.

– Det vil være feil å bruke ordet «demokrati» om denne valgprosessen. Et meget banalt eksempel er at mye av den offisielle informasjonen om valget kun ble gitt på spansk, et språk som ikke alle indianere snakker, leser eller forstår, sier talsmann for observatørkorpsset Alvaro Pop.

Komplisert system. Knapt halvparten av de stemmeberettigede – drøyt 46 prosent – stemte i 2. valgrunde. I tillegg kommer problemet med alle innbyggerne som ikke har registrert seg, fordi valgregistreringen i Guatemala er unødvendig komplisert og tidkrevende. Mange innbyggere må bruke mye tid og penger på å reise til sine hjemsteder for å la seg registrere – tid som går ut over arbeidsdagen og penger som må tas fra et i forveien stramt budsjett.

Bestikklser i forbindelse med valget er tilsynelatende også brukt på tross av massiv tilstedeværelse av både nasjonale og internasjonale valgobservatører. I byen Nebaj i Quiche-området forteller noen av byens innbyggere for eksempel, at de mottok gaver av Ríos Montts parti, FRG, som betaling for å stemme på partiet.

– De tilbød oss gjødsel, tråd til veving og såpe, forteller Martha Cobo Raymundo, fra et kvinnekooperativ i byen.

Begrenset innflytelse. Tross fagre ord og løfter i valgkampen er det en meget begrenset politiske innflytelse den indianske majoritetsbefolkningen har fått i den nye Bergerregjeringen. I regjeringen er det bare to medlemmer av 28 som er indianere, og bare to er kvinner. Det tilsvarende situasjonen også under den forrige regjeringen. Samtidig sies det at både Rigoberta Menchú og den svært systemkritiske Helen Mack blitt tilbudt offisielle verv knyttet

opp mot regjeringen og at de trolig vil akseptere tilbudene.

De sosiale, økonomiske og politiske forskjellene i landet er en av de største utfordringene for både Berger og Guatemala, mener politisk analytiker Francisco García fra Institutt for politiske studier INCEP. Han viser til at Berger både skal tiltrekke seg utenlandsk kapital og tilby befolkningen sosiale goder. Sistnevnte kan bli vanskelig i et land som har et av Latin-Amerikas laveste skattenivåer.

– For å bygge opp et demokrati må samfunnet fungere, og det har det ikke gjort siden 1954, da konturene av et meget klassesdelt samfunn begynte å avtegne seg. Så mange årtiers utvikling kan man ikke endre radikalt på bare syv år, sier Francisco García.

Men han ser også positivt på fremtiden.

– De siste valgene har vist at befolkningen hele tiden deltar mer i den demokratiske prosessen, og ønsker seg innflytelse i de beslutningene som blir tatt. Vi begynner å bli mer bevisste når det gjelder det grunnleggende spørsmålet: Hva er det beste for samfunnet? sier García.

Overklasse. Ifølge García har det de siste 50 årene oppstått en mektig overklasse i Guatemala. Den har overtatt nesten hele kaffeproduksjonen i landet og har sterke forbindelser til de væpnede styrkene. Med militære generaler i spissen, har de styrt landet i flere tiår, frem til fredsavtalen i 1996. Han mener dette oligarkiet har en så stor politisk og økonomisk makt at den i dag er representert i alle statlige organer og institusjoner, inkludert rettsvesenet og skolene.

– I dagens Guatemala er det fortsatt disse interessene som dominerer, men med hjelp av andre metoder. Nå er det ikke lenger mulig å beholde makten ved bruk av militære, så nå kjøper man seg politiske partier i stede. Oscar Berger kan, med sin bakgrunn og sine bånd til næringslivet, ikke fri seg fra innflytelsen fra en klasse som er redd for å miste sine privilegier, sier García.

Ulrikke Moustgaard er dansk frilansjournalist. Hun besøkte nylig Guatemala.

”

Det vil være feil å bruke ordet «demokrati» om denne valgprosessen.

Alvaro Pop, talsmann for urfolkernes observatørkorps.

Nei til uformelle skoler

Skoler for barnarbeidere gir for dårlige tilbud, mener UNDP-ekspert

NEW DELHI (b-a): Er det bedre at barnarbeidere får tilbud om uformell skolegang enn ingen utdanning i det hele tatt? Nei, mener noen av Indias fremste rettighetsforkjempere.

• I INDIA:
SILJE BERGGRAV

UTDANNING

– Uformell utdanning er en defensiv strategi. Vi får aldri til endring hvis vi skal ha en pragmatisk holdning til barns grunnleggende rettigheter, mener Neera Burra, UNDPs ekspert på barnarbeid i India.

Neera Burra, UNDPs ekspert på barnarbeid.

Uformell utdanning, et alternativ til det offentlige utdanningssystemet, har lenge vært frivillige organisasjoners tilbud til fattige barn og barnarbeidere i mange av verdens utviklingsland.

Slik er et typisk «uformelt» skoletilbud: Skoledagen utgjør et par timer, er mer ustrukturert og tilpasset barn som må jobbe. Klassene består av barn fra ulike alderstrinn, og lærerne er som regel ukvalifiserte. Ofte foregår undervisningen utendørs eller i tilfeldige lokaler, med fokus på yrkestrening og grunnleggende leseferdigheter.

Også norske organisasjoner har ivret for slike løsninger med støtte fra norske myndigheter gjennom NORAD. Redd Barna markedsførte for eksempel sine uformelle skoletilbud for arbeidende barn på markedet i Guatemala under NRKs tv-aksjon sist høst.

100 millioner barn? Ingen har klare tall på hvor mange barnarbeidere som finnes i India; tallet varierer fra 11 millioner til 100 millioner. Det siste tallet stemmer best overens med antallet barn som ikke går på skolen, og dreier seg om 40-60 prosent av barn mellom 6-14 år. Stadig flere rettighetsforkjempere utfordrer nå synet på at fattigdom er en hovedårsak til barnarbeid. Dr. Neera Burra har lenge hevdet det motsatte – at fulltidsarbeidende barn heller er en årsak til fattigdom.

– Det er en ond sirkel: når man starter å arbeide i ung alder, begrenser det barnets utvikling og mulighetene for å forhandle gode arbeidsvilkår i framtiden. Mangel på utdanningsfasiliteter er en hovedgrunn til at barn jobber. Foreldrene tenker at når det ikke finnes skole i nærheten, kan barn like godt jobbe, sier hun til Bistandsaktuelt.

Dårligere kvalitet. Burras hovedargument mot uformell utdanning er at kvaliteten som regel er langt dårligere enn det som tilbys i det offentlige skoleverket, og at kun en snau prosent av elevene som starter i uformell utdanning, etter hvert tas opp i det formelle systemet.

– Dette er et rettighetsspørsmål: hvorfor skal vi som er del av Indias middelklasse tillate at fattige barn får en utdanning vi aldri ville tilbudt våre egne barn? Det handler om grunnleggende verdier som likeverd og rettferdighet. Alle barn i India har rett på god utdanning. God-

Mange slumbarn har benyttet uformelle skoletilbud fra hjelpeorganisasjoner. Men bidrar slike tilbud til å forsinke utbyggingen av et offentlig skolesystem for alle?

FOTO: SILJE BERGGRAV

tar man at noen barn får en utdanning av dårlig kvalitet, godtar man også at det foregår brudd på barns rettigheter, mener UNDP-eksperten.

Hun viser til at myndighetene for 10-15 år siden ikke ville erkjenne at India hadde et problem med barnarbeid. Nå har man innsett viktigheten av å satse på utdanning for alle, og regjeringen la i fjor ambisiøse planer om at alle barn mellom seks og 11 år skulle innrulleres i skolesystemet innen nyttår 2003 – et mål man ikke overraskende mislyktes med.

– Dagens India har stor mangel på skoleplasser. Er det ikke tross alt bedre at fattige barn får yrkestrening og lærer seg å lese, enn at de ikke får noen utdanning i det hele tatt?

– Hele poenget er at vi må endre denne tankegangen om at noen

”

Det uformelle skolesystemet er blitt en sovepute for staten.

Enakshi Ganguly Thukral, leder for barnerettsorganisasjonen HAQ.

menesker er født til å bli gatefeier, andre født til å bli prest. Hvis et barn på 10 år trenes opp til å bli snekker, er det ikke noe håp i helvete om at han en dag vil aspirere til å bli journalist. Hvem er vi som har rett til å bestemme at han ikke skal få bli journalist? spør hun retorisk.

Burra poengterer at India trenger et enhetlig utdanningssystem for å kvitte seg med det undertrykkende kastesystemet. – Hvis myndighetene mener det er behov for yrkestrening, får man tilby dette til alle barn, ikke bare de fattige, mener hun.

Sovepute for myndighetene. Indiske myndigheter anerkjenner i dag uformell utdanning som et alternativ til offentlig skolegang, selv om det stenger for muligheten til de

fleste jobber i offentlig sektor. Enakshi Ganguly Thukral, leder for barnerettsorganisasjonen HAQ, mener det voksende tilbudet innen uformell utdanning trenerer utbyggingen av det offentlige skolesystemet.

– Det uformelle skolesystemet er blitt en sovepute for staten, og det er derfor den går så langt i å anerkjenne dette tilbudet. Det er en lettvinnt løsning for hjelpeorganisasjoner å innta holdningen at uformell utdanning er bedre enn ingenting, slik at de kan få statsmidler til å drive disse skolene. Men i den store sammenhengen er skoleplassene de tilbyr, bare en dråpe i havet, poengterer Thukral.

Rapport: Liten effekt. En rapport som kom ut i fjor hevder at den samfunnsmessige verdien av uformell utdanning er liten. Ifølge rapporten, utgitt av den indiske riksrevisjonen, har mer enn 20 års investeringer og satsing på uformell utdanning ikke generert noen varige positive effekter på landsbasis. Lite effektiv drift og dårlig ledelse har undergravd potensialet i utdanningssystemet, heter det i rapporten.

Det anslås at bare 12-13 prosent av barn som ikke er opptatt i det offentlige skolesystemet, får uformell skolegang. Av disse igjen er det en mindre andel som gjennomfører utdanningen, i enkelte delstater nede i 12 prosent.

Mål om overtakelse. Tove Nagel, utdanningsrådgiver i Redd Barna, har forståelse for kritikken mot uformelle utdanningsopplegg dersom de bidrar til å undergrave det offentlige systemet.

– Men det finnes en rekke gode eksempler, blant annet fra våre prosjekter, på at slike skoler kan tilby bedre undervisning og demonstrere alternativer som det offentlige systemet kan lære av. Hvis alternativet er ingen skolegang, eller en dårlig, overfylt offentlig skole, er det vanskelig å ta prinsipiell avstand, mener hun.

Nagel understreker at de uformelle skolene må drives i nært samarbeid med myndighetene, og at målet må være at de etter hvert blir overtatt og integrert i det offentlige utdanningssystemet.

Blir Nasif noen gang lærer?

Dypt konsentrert over skriveboka over Nasif (7) seg på å lære bokstavene. Han er et av rundt 3500 barn som får uformell skolegang gjennom den frivillige organisasjonen PRAYAS. – Jeg vil bli lærer når jeg blir stor, sier han til Bistandsaktuelt. Men gir utdanningen ham muligheten til det?

– Hvis han fortsetter skolegangen hos oss, kan han bli lærer innenfor det uformelle utdanningssystemet. De beste lærerne våre er de som selv har gått en slik skole. De vet hva som fungerer og hva som ikke fungerer, sier daglig leder for PRAYAS, Rajib K. Haldar.

Han er like klokkeklar som motstanderne av uformell utdanning:

– Man dagdrømmer hvis man tror myndighetene skal klare å tilby skolegang til alle de nærmeste årene. Det vil ta 15-20 år å oppnå dette. Vi kan ikke sitte rolig og vente på at

”

Man dagdrømmer hvis man tror myndighetene skal klare å tilby skolegang til alle de nærmeste årene. Det vil ta 15-20 år.

Rajib K. Haldar, daglig leder for slumbarnorganisasjonen PRAYAS.

utbyggingen skal skje, samtidig som en enorm gruppe barn ikke får dekket et så grunnleggende behov, sier

Syvårige Nasif fra slummen i New Delhi sitter dypt konsentrert over skolebøkene.

FOTO: SILJE BERGGRAV

Haldar.

PRAYAS er en av NORADs samarbeidspartnere i India, og driver barnehjem, matutdeling og juridisk bistand i tillegg til flere utdanningscentre rundt om i New Delhi. I et slumområde i utkanten av hovedstaden tilbyr organisasjonen skolegang for barn som til daglig jobber som søppelplukkere. Klasserommet i det lille kjellerlokalet er mørkt, rått og fylt opp av et 20-talls barn i alle aldre. Interessen for å lære alfabetet er høy, det samme er iveren etter dans- og sangpauser.

– De fleste elevene jobber fra sekstiden om morgenen med å lete etter filler og gjenbrukbart søppel på søppeldynga. Lek og utradisjonelle læremetoder er viktig for å holde interessen oppe blant barn som ofte ikke ser poenget med å gå på skole, sier PRAYAS-medarbeider Geeta Bhatt til Bistandsaktuelt.

Stadig mer fred i Afrika

Antall borgerkriger mer enn halvert på mindre enn et tiår

KRIG

Det er nå et voksende fredshåp i mange afrikanske land, mener freds- og konfliktforskere. Antallet kriger er mer enn halvert på mindre enn et tiår, og det forhandles målrettet mange steder.

• GUNNAR KOPPERUD

Men de afrikanske krigene har sin egenart – og enkelte av dem lar seg kan hende ikke løse.

– Afrika er kontinentet der åtte år gamle gutter med AK 47 lærer opp til å drepe av leiesoldater med lommene fulle av edelsteiner. Afrika er kontinentet der sivilbefolkning-

en ikke lenger er ofre i krig, men redskaper som brukes – gjennom ut-sulting, terrorisering, massedrap og voldtekt.

Det sa forsker Joao Porto, leder for Programmet for afrikansk sikkerhetsanalyse (ASAP) ved Instituttet for sikkerhetsstudier (ISS) i Pretoria i sitt åpningsforedrag på et to dagers seminar i Oslo i begynnelsen av desember. Seminaret var arrangert av Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI). Instituttet for sikkerhetsstudier er en av NUPIs sørafrikanske samarbeidspartnere i det NORAD-finansierte Training for Peace-programmet, som nå er inne i sin andre femårsperiode.

Felles særtrekk. Porto understreket at afrikanske kriger har en del klare særtrekk: De starter ikke presist, de føres uten store slag, de militære avdelingene består ofte av løse enheter under kommando av en lokal krigsherre, det kan være vanskelig å se skillet mellom krigshandlingene og organisert kriminalitet og vold, og krigene utkjempes vekselvis som geriljakrig, konvensjonell krig, terrorisme og sabotasje. Et annet trekk ved afrikanske kriger er bruken av massedrap og fordrivelse av store menneskegrupper som ledd i politisk, psykologisk og økonomisk ydmykelse.

ISS-forskeren pekte også på at finansieringen av afrikanske kriger skiller seg ut: Plyndring, diamant-smugling, våpenhandel på svartebørs og narkotikasmugling er viktige inntektskilder for afrikanske krigsherrer, i tillegg til støtte fra landsmenn i utlandet og fra nabostater. Porto framholdt samtidig det gledelige i at tallet på afrikanske kriger har sunket fra vel 50 i 1989 til 26 i 1996.

– Den kalde krigen ga en følelse av stabilitet, men i virkeligheten var det motsatt – den kalde krigen drev mange afrikanske land mot randen av krig. Antall kriger på det afrikanske kontinent steg helt fra avkoloniseringsperioden og fram mot Murens fall, så sank det, sa Joao Porto.

Etnisk rensing. Han tok også for seg etnisk rensing som ny strategi i krig, en strategi som viser hvordan sivilbefolkningen er blitt et kampfål:

– Siden 1945 er det registrert nesten 50 folkemord rundt i verden, med minst 9 millioner drept – kan hende opp mot 20 millioner. Og igjen; drapsmennene er unge menn og tenåringer, som gjør det vanskelig å skille mellom krig og kriminalitet.

Porto framholdt at etniske motsetninger og opprør mot det sittende regimet er de to hovedgrunnene til afrikanske kriger, men pekte samtidig på en rekke faktorer som kan medvirke til at krigen kommer: Vanstyre, økende fattigdom, økonomisk nedgang, synkende produktivitet, svak infrastruktur, svake institusjoner, handelsbarrierer, subsidier, gjeld og – ikke minst – hiv/aids.

Porto viste til at mens to tredeler av verdens kriger siden 1800 er løst ved forhandlinger, er bare én tredel av verdens borgerkriger løst på denne måten.

– Forhandlinger tar noen ganger bare for seg overflaten, uten å gå løs på de underliggende årsakene til krig. Det viser seg at vi bare har klart å løse konflikter på datamaskinene våre, ikke i virkeligheten, og at konflikten fortsetter der vi tror vi har skapt fred, som i Burundi, sa Porto.

”

Noen ganger er det rett og slett ikke mulig å dele kaka.

Joao Porto forsker ved Instituttet for sikkerhetsstudier (ISS) i Pretoria.

Les mer om konflikter i Afrika på www.bistandsaktuelt.com

FORUT, Solidaritetsaksjon for utvikling, er en norsk bistandsorganisasjon med prosjekter i Sri Lanka, Nepal, India, Sierra Leone, Gambia og Senegal. FORUT arbeider for fattigdomsreduksjon. Det gjør vi ved å styrke det sivile samfunn – ved å mobilisere menneskelige ressurser og organisasjoner på lokalplanet – ved å beskytte barn som er i en sårbar livssituasjon og gi barn en bedre fremtid gjennom utdanning og opplæring – ved å fokusere på sammenhengen mellom rusgifter og utvikling gjennom økt kunnskap og nettverksbygging. 1000 barnehager deltar årlig i FORUTs aktivitetsopplegg der norske barn blir kjent med barn i andre land. FORUT er driftsoperatør for fem statlige mottak for asylsøkere.

STEDLIG REPRESENTANT I SIERRA LEONE

FORUT skal utvide et NORAD-finansiert lokalsamfunnsutviklingsprosjekt på landsbygda i Sierra Leone, og søker stedlig representant til å lede vår lokale organisasjon i dette arbeidet.

FORUT søker en person med erfaring fra ledelse, økonomi/administrasjon og bistandsvirksomhet. Du skal lede en organisasjon med 15 lokalt ansatte og du trenger utpregede evner til samarbeid og motivasjon. Det kreves gode engelskkunnskaper. Du må dessuten ha sterk fysisk og psykisk helse og være innstilt på krevende leve- og arbeidsforhold i et land som er sterkt preget av borgerkrigen.

Bolig og arbeidssted er i Freetown. Stasjoneringen er ikke egnet for barnefamilier. Kontraktperiode: 1 – 2 år. Søknadsfrist: 16. februar 2004.

Som følge av FORUTs bistandsprofil vil praktisering av totalavhold fra alkohol og andre rusgifter i kontraktperioden være en forutsetning for å kunne bli ansatt i stillingen.

Se også vår hjemmeside: www.forut.no

FORUT, Solidaritetsaksjon for utvikling
Boks 300, 2803 Gjøvik. Tlf: 61 18 74 00 Fax: 61 18 74 01
E-post: forut@forut.no

KIRKENS NØDHJELP

PROGRAMKOORDINATOR, BALKAN

Tjenestested: Oslo

Kirkens Nødhjelp søker programkoordinator for arbeidet på Balkan ved KNs hovedkontor. Enkelte oppgaver relatert til Øst-Europa og Sentral-Asia kan bli tillagt stillingen.

PROGRAMKOORDINATOR TIL AFGHANISTAN

Tjenestested: Kabul

Kontraktstid: 2 år

Kirkens Nødhjelp søker programkoordinator for ledelse av vår virksomhet innen langsiktig bistand og nødhjelp i Afghanistan. Stillingen rapporterer til Resident Representative i Afghanistan/Pakistan.

For begge stillingene:

Se utfyllende stillingsbeskrivelser på www.kirkensnodhjelp.no

Nærmere opplysninger: Telefon 22 09 27 00 ved personalkonsulent Ingerid Guttormsgaard, seksjonsleder Bjørg Mide, programkoordinator Arne Sæveraas for Afghanistanstillingen og Øivind Nordlie for Balkanstillingen.

Søknad med CV sendes: Kirkens Nødhjelp, Postboks 4544 Nydalen, 0404 OSLO innen 15. februar 2004

hvem? hvor?
hva i all verden?

1. Kven er dette?
2. Kva er pashtu, punjabi og baluchi i Pakistan?
3. Noreg får tre nye samarbeidsland for utviklingssamarbeid i 2004. Kva land er dette?
4. Kva er namnet på hovudstaden i Syria?
5. Når okkuperte Israel vestbreidda av Jordanelva?
6. Kva for ein italiensk spesialitet kjem eigentleg frå Kina?
7. Kva frukt er Ecuador verdas største eksportør av?
8. Kva tyder Mahatma?
9. Finst det ørken i Usbekistan?
10. Kven utgjer den største etniske minoriteten i Tyrkia?
11. Kva heiter verdas mest vannrike elv?
12. Kva heiter kvinna som fekk Nobels Fredspris i 1993?
13. Når vart apartheidstyret avskaffa i Sør-Afrika?
14. Kva heiter den lengste elva i Sudan?
15. Kor mange liter vatn kan ein kamel drikke?
16. Kva land i Asia fekk nyleg ny grunnlov etter mange år med krig?
17. Utanriksdepartementet og NORAD vert omorganisert i 2004. Kven av dei to får ansvaret for stat-til-stat-samarbeid i utviklingssamarbeidet?
18. Kva er det offisielle språket i Angola?
19. Kva del av Egypt ligg ikkje i Afrika?
20. Kva er eit emirat?

Svarene finner du på side 27.

Spørrespalten er laget av
Tone Slenes

Prøv en
annonse eller ilegg i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Nasjonalformuene skal tilbakebetales

AV JAN BORGEN;
TRANSPARENCY INTERNATIONAL

KORRUPSJON

Store beløp skriver seg fra kriminelle, økonomiske transaksjoner på verdensbasis. 12000 milliarder kroner årlig eller 5 prosent av verdensøkonomien. Korrupte transaksjoner utgjør halvparten av dette. Konservativt estimert, ifølge Verdensbanken. Hundrevis av milliarder dollar er plassert på konti i Vesten av skruppelløse ledere og tjenestemenn som har plyndret egne land i Afrika, Asia og Latin-Amerika. I Vesten kan bankkonti sperres dersom bankene er samarbeidsvillige, noe de ofte ikke er. Banker i land utenfor Europa er enda mindre samarbeidsvillige. Sivilsamfunnet og nye, mer demokratiske regjeringer i Sør presser på for at statene i Nord bidrar til at midlene til og utbyttet fra den omfattende korrupsjonen beslaglegges og repatrieres (tilbakeføres) til hjemlandet.

Plyndring av statskassene forekommer i alle verdensdeler, men problemet har vært særlig akutt i Afrika (ikke minst under den kalde krigen da enorme summer i utenlandsk bistand tilfløt afrikanske stater uten at noen stilte spørsmål ved bruken). Jeg nevner kort to land. Nigeria har til nå identifisert rundt 5,5 milliarder dollar i stjålne midler fra perioden 1993-1998. Tidligere president Abacha, hans familie og kumpaner tok pengene direkte fra Finansdepartementet og fra fiktive eller oppblåste kontrakter der bestikkløse inngikk som betaling. Stjålne midler befinner seg i banker i England, Sveits, USA, Tyskland, Luxembourg, Jersey, Liechtenstein, Østerrike, Hong Kong, Kenya, Bahamas, Brasil, Sverige, Italia, Canada, Libya, Saudi Arabia, Dubai, Singapore og Libanon.

Abacha hadde lett match med å flytte pengene mellom etablerte, velrenommerte finansinstitusjoner. 3,5 milliarder dollar er så langt lokalisert, men bare småpenger er betalt tilbake. Den nye regjeringen oppnådde å få Sveits til å samarbeide, der ble over 600 millioner dollar frosset etter press på landets finansinstitusjoner. Andre land, som Storbritannia, Frankrike, Tyskland, har vært svært lite samarbeidsvillige. Nigeria har gjennomgående opplevd

kronikk

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes gz@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

mangel på internasjonal støtte som monner for sine anstrengelser for å få repatriert ulovlige midler til hjemlandet. Det samme gjelder for Kenya, et annet av Afrikas økonomiske lokomotiver i sin tid, som også fikk økonomien ødelagt av tiår med korrupsjon og vanstyre.

Gjennomsnittslønnen er under 1 dollar dagen. I utlandet sporet finansdetektiver nylig opp 1 milliard dollar tilhørende Kenyas statskasse. Pengene forsvant under tidligere president Daniel arap Moi og plassert i utenlandske banker (som Citibank eller Union Bancaire Privée i Sveits) og i eierandeler i hoteller i London. Totalt skal Moi-regimet ha stjålet ca. 4 milliarder dollar. Ubetydelige beløp er ført tilbake til statskassen.

Fattige lands krav om å få tilbakeført stjålne formuer øker i antall og i styrke, og spiller den skjerpede kampen mot korrupsjon globalt. Denne har tre parallelle forløp. Først *global bevisstgjøring*, som startet på slutten av 1980-tallet med massemobilisering i Filippinene, Bangladesh, Kina, Brasil, Venezuela og andre land i protest mot korrupte politiske ledere der. Et tabu ble brutt: korrupsjon må ikke aksepteres. Ingen regjering i dag benekter (offisielt) at korrupsjon er skadelig for samfunnet.

Neste fase, *normsetting*, startet på midten av 1990-tallet med anerkjennelsen av internasjonale plikter til å redusere korrupsjon i eget land. Vi fikk regionale konvensjoner mot korrupsjon og nå nylig en FN konvensjon om det samme, det første globale instrument i kampen mot korrupsjon.

Tredje fase, *realiseringen* av pliktene og tiltakene vedtatt nasjonalt, regionalt og internasjonalt, er den vanskeligste: forpliktelsene om anti-korrupsjon i konvensjoner og nasjonal lovgivning og politikk skal etterleves og praktiseres. Fattige lands

FNs nye «korrupsjonskonvensjon» gir et historisk rettsgrunnlag for tilbakebetaling av stjålne formuer.

krav på å få nasjonalformuene tilbake trenger ingen nærmere begrunnelse.

Det er illegitimt å la ulovlige midler ligge i bankhvelv i Zürich, Paris, London osv. Befolkningen i pengenes hjemland - ofrene for korrupsjonsforbrytelsen - lever i ytterste nød. Ved å adressere hvitvasking og repatriering av ulovlige midler, dempes noe av den politiske uro og underutvikling korrupsjon skaper. *Global bevissthet* om disse spørsmål ble vekket av saksanleggene for å spore opp Ferdinand Marcos og Sani Abachas bortgjemte formuer. Raskt tok toneangivende land i Sør til orde for internasjonale bestemmelser om repatriering av ulovlige midler: juridiske prosedyrer som binder land i Sør og i Nord. En ny FN konvensjon mot korrupsjon, undertegnet av rundt 100 land i desember 2003, definerer prinsippet om repatriering og gjennomføring av det.

Utfordringen er selvsagt å virkeliggjøre konvensjonens intensjoner. Den trer i kraft når 35 stater har ratifisert den, om cirka to år. Deretter avhenger repatriering av ulovlige midler av spesifikke vilkår - politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle - i de enkelte land, men også av følgende generelle risikofaktorer.

1. Internasjonalt rammeverk: FN-konvensjonen gir et mer effektivt handlingsrom enn tidligere avtaler om rettssamarbeid. Disse hadde store begrensninger, geografisk og materielt, og var ikke anvendbare utover den enkelte sak. Det manglet en global standard prosedyre for repatriering. Mens FN-konvensjonen gir en menig av mulige rettslige virkemidler, var det tidligere et komplisert spørsmål å avgjøre hvilken strategi og metode (strafferettslig og sivilrettslig) som var mest hensiktsmessig i den enkelte sak. Sakene tok mange år og sjeldent ble mer enn en brøkdel av midlene repatriert. Marcos-saken har vart i snart to tiår, men bare 600 millioner dollar av mer enn 5 milliarder dollar er sporet opp og repatriert til Filippinene. Også med den nye konvensjonen vil sakene ta tid, men det felles rammeverk skaper forhåpentligvis bedre forutsetninger for repatriering.

2. Politisk vilje: Det skorter ofte (vanligvis) på handlekraft i hjemstaten og/eller i statene hvor formuene befinner seg. Mange afrikanske ledere sitter i klisteret etter tidligere års synder, og er uvillige til å fremskaffe bevismateriale og samarbeide om en objektiv og full etterforskning. Riktignok erkjenner en del nye afrikanske makthavere at deres internasjonale troverdighet henger sammen med viljen til å håndtere storkorrupsjonen til forgjengerne. Enkelte prioriterer sogar arbeidet med repatriering av ulovlige statsmidler fremfor å stille de ansvarlige (forgjengerne) for retten, slik tilfelle er med Kenya og Moi. Selv når hjemstaten ivrer etter å gjøre opp for seg, og etter rask repatriering av ulovlig midler i utlandet, blir dette vanskelig hvis den anmodede stat mangler politisk vilje til å samarbeide. Mange stater i Vesten legger politiske og rettslige kjepper i hjulene på hjemstatenes saksanlegg. Vestens handlemåter skyldes ofte press fra sterke interessegrupper, som bank og finans, interesser som kanskje selv var involvert i transaksjonene i sin tid. Unnfallenhet i Nord skaper spenninger i forholdet til Sør, og en oppfatning av at rike nasjoner er uvillige til å hjelpe de fattigere nasjonene. Ikke overraskende er asset recovery en het potet i internasjonale relasjoner.

3. Ekspertise og ressurser: Repatriering av ulovlig utbytte fra korrupt praksis er uhyre kompleks og krever spisskompetanse innen mange områder (etterforskning, regnskapskontroll, internasjonalt politi- og rettssamarbeid osv) og solid forståelse av hvilke regler som gjelder i de land hvor pengene er lokalisert. Det er få praktikere med erfaring fra dette arbeidsområdet, og de fleste befinner seg i Europa og USA. Mange land med mye korrupsjon mangler helt denne ekspertise. Mangelen er et alvorlig hinder for å igangsette etterforskning og rettssamarbeid med utlandet. Dessuten koster det mye å benytte vestlige eksperter (gjerne private advokater). Ressursspørsmålet reiser derfor nye problemer for fattige land. Sivile søksmål og straffesaker kan ta mange år. Land med en økonomi ødelagt av korrupsjon befinner seg konstant i budsjettkrise. For dem er det ekstra kritisk å bruke mye penger på dyre advokater og eksperter når de kun har et usikkert håp om å lykkes med å repatriere ulovlige midler i utlandet. Nevnte risikofaktorer til tross, konvensjonen er et viktig gjennombrudd for en mer rettferdig kamp mot korrupsjon. Den bøter på den tidligere mangelen på et globalt internasjonalt rettsgrunnlag for repatriering av stjålne formuer. Den gjør kjent for korrupte ledere at det er nå blir vanskeligere å gjemme unna ulovlige midler i utlandet i all evighet. Den statuerer at repatriert korrupsjonsutbytte nyttes til utvikling, gjenoppbygging og rehabilitering av samfunn under nye regjeringer. Sist, men ikke minst, en pålegger de rike land, herunder Norge, å medvirke til at konvensjonens ord og intensjon blir virkeliggjort og til at nevnte risikofaktorer minimeres.

Jan Borgen er generalsekretær i Transparency International

I et korrupt land er det alltid de fattigste som taper.

FOTO: INGER HELDAL

Mat og drikke i flere dager til ende

AV BENEDICT TEMBO

ZAMBIA

Sorg og begravelser er store og viktige ting i menneskers liv. I Zambia har vi lange tradisjoner på å komme sammen i sorgen, og mange reiser langt for å være sammen med den avdødes familie og venner. Familien står tradisjonelt for serveringen av alle gjestene, og de kan bli værende i mange dager og netter.

De skylder liksom gjestene det, i takknemlighet og som en slags kompensasjon for at de tar seg bryet med å komme.

For en stund siden døde tre menn i en bilulykke her i Zambia. Tre ulike familier valgte tre helt forskjellige måter å håndtere begravelsen og sørgeskaren. Og siden har debatten gått om hva som er en god, moralsk, riktig, afrikansk og anstendig måte å gjøre det på.

Den ene forulykkede var en 26 år gammel bankfunksjonær fra Southern Province, der landets gjeterfolk bor. Han var sønn av en høvding i Kalomo-distriktet, og hele landsbyen fikk snart vite at hans far ville slakte to fete kuer, seks geiter, fire griser og ti høner i forbindelse med begravelsen. De eldre kvinnene i landsbyen brygget øl, og det ble arrangert et stort selskap for de sørgende.

De to andre som døde - en forretningsmann fra en av byens penere forsteder og sjåføren i bilen som var fra et fattigstrøk - ble begge gravlagt i hovedstaden Lusaka. Den ene familien hadde en mottakelse på et førsteklasses hotell, der det ble servert snacks og kaldt drikke. Den andre familien tilbød ikke de sørgende noe å spise, men det var rikelig med billig mørkt øl.

Dr. Martin Sumuunza ved School of Veterinary Epidemiology ved Universitetet i Zambia kommer selv

Hvem er ekte deltakere i sorgen og hvem er «profesjonelle begravelsesgjester»? Det er vanskelig å kaste ut folk fra en begravelse. FOTO: SØRVIS

fra Kalomo-distriktet, der høvdingsønnen ble begravet. Han forteller at ifølge Tonga-kulturen skal sammenkomsten i forbindelse med begravelse skje i tråd med den avdødes families økonomi.

- Antallet dyr som slaktes viser hvor velstående den avdøde var, sier Sumuunza som mener man må holde fast på tradisjonen med at det er den sørgende familiens ansvar å stå for mat og drikke i en begravelse.

Noen mener tradisjonen med å være sammen i dagene etter dødsfallet er en uting, som frister fattigfolk til å delta selv om de ikke hadde noe nært forhold til den avdøde. Men hvem skal skille mellom «nære venner» og «tilfeldige bekjente»?

Det blir foreslått at afrikanere generelt, og zambiere spesielt, heller begynner å invitere folk til begravelsesselskaper, og å skille klart mellom selve begravelsen og sammenkomsten for de sørgende.

”

Antallet dyr som slaktes viser hvor velstående den avdøde var.

Dr. Martin Sumuunza, Universitetet i Zambia.

- Jeg gjorde meg skikkelig upopulær da jeg gjorde det klart at vi bare ønsket å ha familien til stede, og ba alle andre om å fjerne seg fra hjemmet vårt. Jeg sa at de var hjertelig velkomne i selve begravelsen, men at vi ikke hadde økonomi til å være vertskap for alle som sørget, forteller Edward Lusambo fra Nord-Zambia.

Andre sier at en skal være stolt av sine afrikanske tradisjoner. Det å vise den avdøde den siste ære og hans eller hennes familie respekt, sympati og medfølelse, er en for viktig del av afrikansk kultur til at en skulle slutte med det.

Chishimba Milongo i den katolske justis- og fredskommissjonen, mener at folk som ikke har spesielt god råd, burde slippe å være vertskap for en stor sørgeskare i tre dager.

- Ikke engang om en holdt på med sorgsammenkomster i et år, ville den døde komme tilbake. «La de

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Benedict Tembo er journalist i Zambia Daily Mail. Han er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon

døde begrave sine døde», sier Milongo.

Han mener dette Kristus-sitatet kan brukes mot de dyre sammenkomstene etter et dødsfall.

- Sitatet betyr at vi ikke skulle være så opptatt av de døde, men heller rette oppmerksomheten mot hvordan vi skal ta vare på dem som lever, sier han.

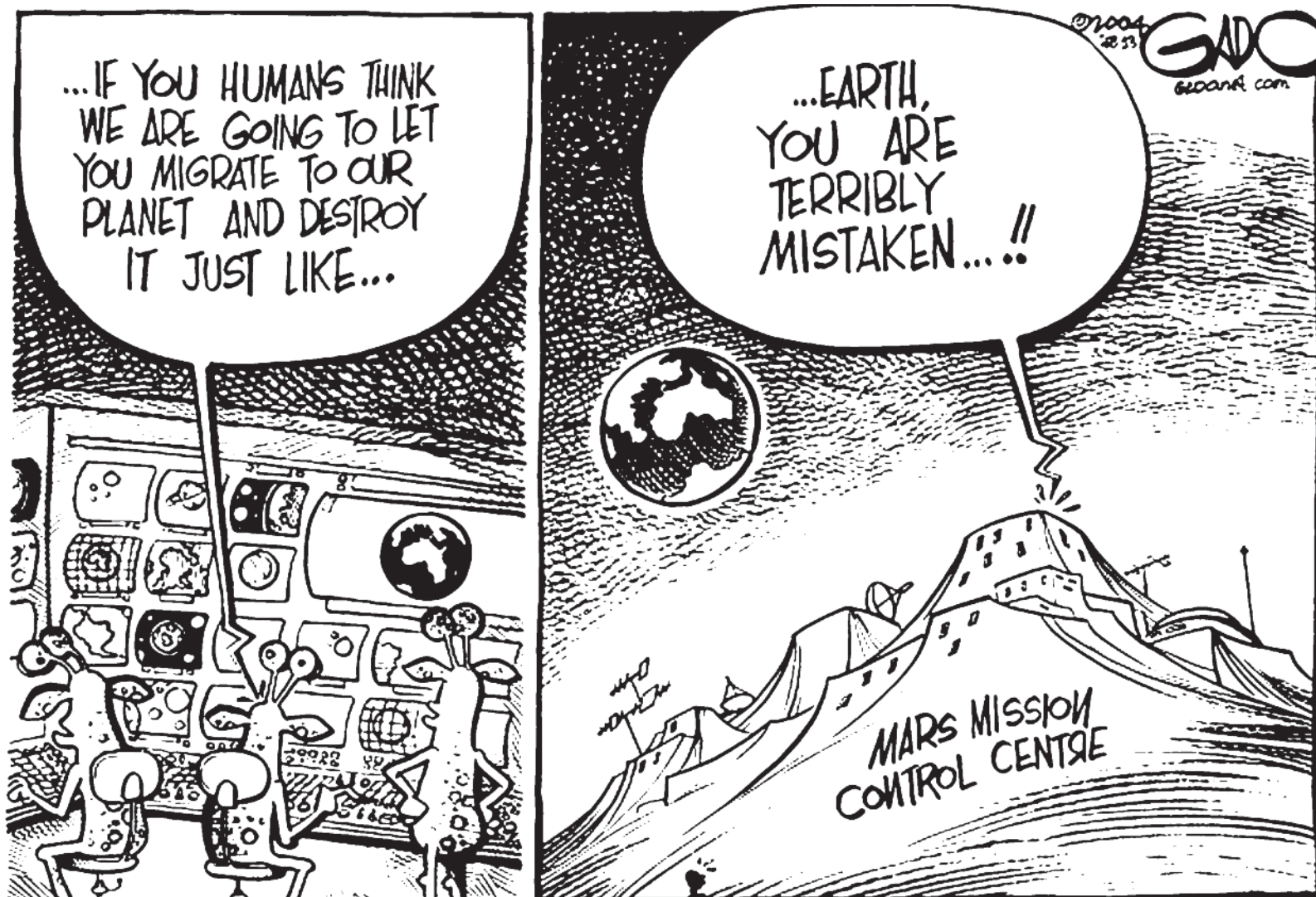
Men tilføyer:

- Det betyr ikke at vi skal gjøre som i Vesten, der noen ganger færre enn ti mennesker kommer til begravelsene, og der det mange steder ikke holdes likvake. Det oppleves her som en merkelig og kald kultur som vi på ingen måte skal overta. Men det finnes middeveier, påpeker Milongo.

Han mener det er umoralsk å bruke store pengesummer på begravelser i et land der så mange fattige er sultne.

Dessuten - vi lever i et land der stadig flere mennesker dør av aids. Stadig flere familier må arrangere begravelser. Da må det være lov å spørre: Hvor mange begravelser har man råd til, egentlig?

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Folkemordet i Rwanda

LITTERATUR

Det hender at opplevelser en journalist kan møte ute i felt er så rå og forferdelige at de ikke kan fortelles innenfor rammen av en reportasje, men at man søker etter litterære uttrykk for å trenge inn i de store tragediene.

En slik tragedie var folkemordet i Rwanda, og den kanadiske journalisten Gil Courtemanche var der mens det skjedde. Tidligere har han skrevet flere faktabøker. Boka om Rwanda ble en roman. Det er en roman som utspiller seg rundt bassenget til hotell Mille-Collines i Kigali - hotellet der alle journalister, folk fra bistandsbransjen og andre tilreisende tar inn når de er i byen.

Et hotell som har hatt problemer med turistbesøk etter at omlag en million rwandanesere ble slaktet i folkemordet. Forfatteren bygger sin historie på det som virkelig skjedde før og etter folkemordet, og han har bevart identiteten og navnene på ledere og andre ansvarlige. Han advarer oss også mot å tro at enkelte av de voldsomme og brutale scenene i boka skyldes en altfor livlig fantasi. Tror vi ikke på historien oppfordres vi til å lese African Rights rapporten «Rwanda: Death, Despair and Defiance» (London 1995).

Advarselen er berettiget - for dette er en bok man blir opprørt og syk av å lese. De av oss som har opplevd traumene og sett haugene med hodeskaller i Kigali forstår forfatterens poeng - folkemord er ikke under-

bokanmeldelse

Gil Courtemanche:

En søndag ved bassenget i Kigali
Dinamo forlag 2003.

holdning. I boka får vi i detalj beskrevet de frykteligste overgrep mellom hutsier og tutsier.

Det er sjelden en bok klarer å blottlegge krigens iskalde og blodige realisme så presist som det gjøres her. Vi inviteres til voldtæktene, partering av mennesker, pisking og ydmykkelser, ren redsel, utnytting, tortur. Leseren må lete forgyves etter

krigsromantikk. Her er ingen helter. Som en slags «parallellhistorie» følger vi forholdet mellom den kanadiske journalisten Valcourt og hans kjæreste fra Rwanda Gentille. Kjærlighetsscene mellom de to er omtrent like intense som slaktet som foregår utenfor hotellrommet. Det blir en kontrast, men det tillater også forfatteren å få fram flere nyanser i Rwandas historie og kompliserte samfunnsstruktur.

Kjærlighetsscene gir i tillegg leseren noen hete pustehull fra folkemordet. Omlag en million mennesker døde i den forbrytelsen som nå behandles av en internasjonal domstol i Tanzania. I tillegg har et annet dødelig angrep rammet Rwanda med styrke - utbredelsen av hiv/aids. Også dette problemet blir spunnet inn i historien om et vakkert land som blir rammet og ødelagt av maktkamper og katastrofer.

Som en grell kontrast til alt som foregår sitter altså utenlandske journalister, bistandsmedarbeidere, diplomater og andre rundt bassenget på hotellet med sine drinker, kvinnebekjentskaper og sladder. Dette miljøet kjenner forfatteren like godt som sin egen bukselomme, og han beskriver det med en utsøkt ironi. Flokkene på luksushotellene rundt i utviklingslandene er stort sett de samme. Dette er en vond og ærlig bok.

STONE BRATTELI

DAGLIG LEDER (åremål)

i en levende organisasjon i endring

Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpfond (SAIH) har ledig stilling som Daglig Leder. Stillingen er en åremålsstilling for to år med muligheter for forlengelse. Daglig leder rapporterer til styreleder.

Ansvar og arbeidsoppgaver

- Lede arbeidet i sekretariatet med personalansvar for SAIHs ansatte.
- Være pådriver i utviklingen av organisasjonen og ha ansvar for langsiktig planlegging.
- Ansvar for og oppfølging av SAIHs totale økonomi og administrasjon.
- Oppfølging av eksterne samarbeidspartnere og bevilgende organer.

Ønskede kvalifikasjoner

- Gode lederegenskaper og erfaring som leder med økonomi- og personalansvar.
- Relevant utdanning på universitets- eller høyskolenivå.
- Erfaring med å utarbeide strategier og koordinere gjennomføringen av disse.
- Erfaring fra bistandsarbeid og godt kjennskap til bistandspolitiske spørsmål
- Gode formuleringsevner på norsk og engelsk. Kjennskap til spansk er en klar fordel.

Personlige egenskaper

- Evne til å motivere og skape gode samarbeidsrelasjoner.
- Gode kommunikative egenskaper i en organisasjon med frivillige aktivister som sentrale aktører.
- Strukturert og med god økonomiforståelse.
- Evne til å organisere og håndtere varierte arbeidsoppgaver i en travel arbeidshverdag.

Hva vi tilbyr

- Spennende utfordringer i et engasjert fagmiljø.
- Et meningsfullt arbeid i en sentral norsk bistands- og solidaritetsorganisasjon.
- Store muligheter til å påvirke organisasjonens utvikling.
- Tjenestereiser til våre samarbeidspartnere.

Avlønning av stillingen som daglig leder er under vurdering. Avtalefestet pensjonsordning.

Søknadsfrist: Fredag 6. Februar.

Ønske om snarlig tilmeldelse. Nærmere opplysninger fås ved henvendelse til fungerende daglig leder Åge Games på tlf: 90989275 eller leder Eirik Gulseth på tlf:22989349

SAIH er studentenes og akademikernes egen solidaritet og bistandsorganisasjon. Overskriften for vårt arbeid er 'Utdanning for frigjøring'. Organisasjonen er nå inne i en spennende endringsprosess og vi har ambisjoner om kvantitativ og kvalitativ utvikling. SAIH har en omsetning på om lag 30 millioner i året og støtter utdanningsopplæringsprosjekter i Sør-Afrika, Zimbabwe, Bolivia og Nicaragua. I tillegg driver SAIH med informasjonsarbeid om nord-/sør spørsmål i Norge. SAIHs formål er å bidra til politisk, økonomisk, sosial og kulturell frigjøring gjennom vår støtte til institusjoner og organisasjoner i land i Sør. Pr. i dag har SAIH 8 ansatte inkludert daglig leder. Styrets leder og nestleder arbeider i tillegg fulltid på kontoret.

notis

Utviklingslandene når ikke helsemålene

Få utviklingsland vil nå tusenårsmålene som handler om helse, med mindre betydelige tiltak settes i verk de neste 12 årene.

Verdens Helseorganisasjon og Verdensbanken varslet nylig at kampen for å redusere barnedødeligheten med to tredjedeler går så tregt at ingen land i sørlige Afrika er i rute for å nå dette målet.

Bare 16 prosent av utviklingslandene ligger an til å klare dette, mens bare 17 prosent er i rute for å nå målet om å redusere mørdredødeligheten med tre fjerdedeler; her ligger Latin-Amerika verst an. Fire av ti utviklingsland ligger an til å nå målet om å halvere andelen mennesker som sulter.

Av alle tusenårsmålene regnes helsemålene som de vanskeligste å nå, og framgangen mot disse er tregere enn for de andre målene.

Selv med generell økonomisk vekst og raskere framgang for de andre tusenårsmålene vil mange regioner ha store problemer med å nå helsemålene. Vi er nødt til å se på tiltak som kan skape økte ressurser til helsesektoren, og hvordan disse ressursene kan brukes mer effektivt, sier president i Verdensbanken, James Wolfensohn.

Atlas-alliansen er en sammenslutning mellom Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO), Landsforeningen for Hjerte- og Lungesyke (LHL), Norges Handikapforbund (NH), Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU), Norges Døveforbund, AutismeForeningen i Norge, Ryggmargsbrokk- og hydrocephalusforeningen, Norsk Psoriasisforening og Landsforeningen for trafikkskadde. Atlas-alliansen er NORADs hovedsamarbeidspartner for bistand som berører funksjonshemmede og informasjon om funksjonshemmede i Sør. Vi har om lag 40 prosjekter i den fattige delen av verden, og bygger på erfaringer fra kampen for funksjonshemmedes rettigheter i Norge.

atlas
alliansen
global bistand til funksjonshemmede

Støtte til reportasjereiser

Atlas-alliansen tildeler også i 2004 støtte til reportasjereiser. Hvert stipend er på inntil 35.000 kroner. Formålet er å øke journalisters og fotografers kompetanse på situasjonen for funksjonshemmede i Sør, og bidra til informasjon, debatt og allmenn innsikt i opinionen om samme tema. Det tas forbehold om informasjonsstøtte fra NORAD for 2004.

Støtte til funksjonshemmede og tuberkulose er et av satsningsområdene i norsk bistand. En av seks blant utviklingslandenes 1.3 milliarder fattige har en funksjonshemning. Hverdagen kan være preget av diskriminering og stigmatisering, myter og fordommer. Godt som tilgang på helsetjenester og utdanning er fratatt mange funksjonshemmede. Hvert minutt dør mellom fire og fem mennesker av tuberkulose, enda flere får funksjonshemninger som følge av sykdom.

Reisestøtte for å lage reportasjer om temaet kan søkes av journalister og fotografer som jevnlig leverer redaksjonelt stoff til dags-, fag- og ukepressen samt kringkasting. Ved vurdering av søknadene blir det lagt vekt på muligheter for å få stoffet publisert og på søkerens innsikt i og interesse for Nord/Sør-spørsmål og/eller funksjonshemmedes situasjon. Søknaden skal inneholde redegjørelse for hvor og hvordan stoffet er tenkt publisert, en reise- og reportasjeforplan med budsjett, og beskrivelse av tidligere erfaring fra stoffområdet.

Det forutsettes at det inngås avtale mellom Atlas-alliansen og mot-taker om publisering av reportasjestoff. Atlas-alliansen er behjelpelig med å skaffe kontakter og bakgrunnsinformasjon.

For retningslinjer og nærmere opplysninger om reportasjestøtten, ta kontakt med Trine Riis-Hansen eller Knut Harald Ulland på tlf 22 17 46 47.

Søknad sendes innen 15. mars til
Atlas-alliansen, Postboks 9218 Grønland, 0134 Oslo.

Atlas-alliansen

Sveinveidvegt 12, Boks 9218 Grønland, 0134 Oslo Tlf: 22 17 46 47 Faks: 23 16 35 95

E-post: atlas@atlas-alliansen.no Web: www.atlas-alliansen.no

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Paal Eckhoff Salvesen på e-post: nyttomnavn@sorvis.no eller på telefon 37 14 81 83.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

Gunvor Knag Fylkesnes (26) er valgt som ny nestleder i SAIH for 2004. Hun har tidligere produsert dokumentarfilmer gjennom Kaktus Film og vært aktiv i ulike solidaritetsorganisasjoner. Fylkesnes tar nå permisjon fra hovedfag sosiologi.

Wivi Engen er ansatt i SAIH som prosjektansvarlig for Zimbabwe. Hun har tidligere jobbet med internasjonalt utviklingssamarbeid i Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité. Wivi Engen har hovedfag i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo.

Hanne Lotte Moen går den 1. februar i år over i fast stilling som prosjektleder og prosjektansvarlig i FOKUS. Moen har en mastergrad i befolknings- og utviklingsstudier fra LSE og har tidligere jobbet for NORAD og for FN's befolkningsfond i Kina.

Ivar Evensmo er ansatt som rådgiver i NORAD. Han vil jobbe på fagavdelingen med ansvar for sivilt samfunn. Kommer fra Fredsforskningsinstituttet (PRIO) hvor han har arbeidet som rådgiver for fredsbygging med hovedfokus på Balkan. Han har også arbeidet med norsk mediestøtte til samme område, i tillegg til å ha bred bistands erfaring fra Afrika.

Kjetil Fretheim (33) er ansatt som stipendiat ved Det teologiske Menighetsfakultetet. Han skal arbeide med et prosjekt om bistandens verdigrunnlag og bistandsarbeideres yrkesetikk. Fretheim kommer fra stillingen som kvalifikasjonsstipendiat ved Senter for utvikling og miljø (UiO), og har tidligere arbeidet i Kirkens Nødhjelp.

Sara Petersson har fått en fornyet kontrakt på ett år som programrådgiver i Afghanistankomiteen i Norge. Hun har allerede arbeidet i Afghanistan siden august 2002 for organisasjonen. Hun har skrevet masteroppgave i statsvitenskap som omhandler demokratiserings-

prosessen i Afghanistan. Fra tidligere har hun en bachelor-grad i antropologi.

Helge Brochmann (50) er tilbake i Flyktingerådet etter to år i FN-sambandet som leder av østlandsavdelingen. Han skal nå jobbe som rådgiver innenfor utdanning.

Saera Khan er ansatt i Flyktingerådet som nettverksrådgiver i organisasjonen. Khan er tidligere stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet og sitter i dag i Oslo bystyre for Ap. I Flyktingerådet skal hun blant annet arbeide med utvikling av markedstiltak og styrke samarbeidet med ulike partnere i det norske samfunnet.

Erik Gulseth (28) er valgt som ny leder i SAIH (Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpefond) for 2004. Han er utdannet sosialantropolog ved universitetet i Oslo.

Line Hegna (30) er ansatt som informasjonsmedarbeider i SAIH. Hun har tidligere jobbet som programsekretær for Globaliseringskonferansen 2003 og prosjektleder for brigadeprojektet til Latin-Amerikagruppene i Norge.

Anne Marit Austbø (29) er ansatt i Flyktingerådet som prosjektleder for arbeid med IDP-rettigheter. Hun kommer fra stilling som rådgiver i den norske Helsingforskomiteen der hun blant annet har jobbet med rettighetsarbeid og flyktninge- og asylrelaterte spørsmål.

Marianne L. Vik (39) er ansatt som rådgiver for distribusjon i Flyktingerådet. Hun har med seg fem års erfaring fra arbeid med humanitær bistand i Afrika for FN's matvareprogram. Vik har mastergrad i sosialantropologi.

Eva Bugge (50) er ansatt som prosjektleder for utdanning ved Flyktingerådets stasjon i Burundi. Bugge kommer fra stillingen som lærer ved Greveskogen Videregående skole.

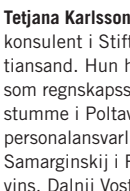
Anna Birgitte Mørck (42) er ansatt som prosjektleder ved Flyktingerådets kontor i Georgia - drøye to år etter at hun sist hadde en tilsvarende jobb der. I mellomtiden har hun jobbet som nestleder i Norsk Folkehjelp. Hun er utdannet sosialantropolog.

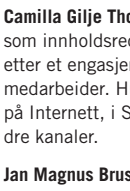
Rune Mørland (30) er ansatt i Strømmestiftelsen og skal arbeide med stiftelsens satsing på næringslivet. Han kommer fra Telenor Telehuset Bedriftsavdelingen. Mørland har tidligere arbeidet med IT og han har vært yrkesmusiker.

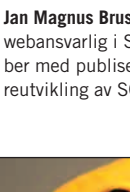
Camilla Nordahl (27) er ansatt som tekstforfatter i Strømmestiftelsen. Hun har cand. mag grad fra Universitetet i Oslo. Nordahl har tidligere arbeidet som lærer i ungdomsskolen, og driver sitt eget tekstbyrå.

Tetjana Karlsson er tilsatt som økonomikonsulent i Stiftelsen ARC-aid, Kristiansand. Hun har tidligere arbeidet som regnskapssjef i Forbundet for døvstumme i Poltava, Ukraina, og som personalansvarlig i fiskeriforbundet Samarginskij i Russlands østligste provins, Dalnij Vostok. Hun vil ha ansvar for regnskap og økonomioppgaver knyttet til Fredskorps- og utviklingsprosjekter i Kenya, Sør-Afrika og Sri Lanka.

Camilla Gilje Thommessen (30) er ansatt som innholdsredaktør i SOS-barnebyer, etter et engasjement som informasjonsmedarbeider. Hun jobber med innhold på Internett, i SOS-barnebyer Nytt og andre kanaler.

Jan Magnus Brusdal (30) er ansatt som webansvarlig i SOS-barnebyer. Han jobber med publisering på nett samt videreutvikling av SOS-barnebyers inter-

nettsatsing. Brusdal er utdannet sivilmarkedsfører og webdesigner.

Oddvar Espegren (55) fra Strømmestiftelsen er ny generalsekretær i Norsk Misjons Bistandsnemnd (BN) fra 1. januar 2004. Espegren er utdannet sivilingeniør fra NTH, men har i det meste av sitt yrkesaktive liv arbeidet med bistand i ulike sammenhenger. I to perioder har han arbeidet i Kirkens Nødhjelps Sud-anprogram. Espegren har og vært programkoordinator for NORAD i Rukwa integrerte prosjekt (1991-93) og i Uganda (1999-00) som mikrokredit-trådgiver for Strømmestiftelsen. Siden 1987 har han vært tilknyttet Strømmestiftelsen, blant annet med ansvar for utdannings spørsmål. .

Nina Solberg Nygaard er ansatt som Kirkens Nødhjelps regionale representant for Det Sørige Afrika med kontor i Botswana. Hun kommer fra stillingen som bydelsdirektør i Bergen.

Bushra Ghazanfar er ansatt som programkoordinator i Kosovo for Kirkens Nødhjelp. Hun har fem års utenlandserfaring fra FN-systemet i Etiopia og Pakistan. I Oslo har hun arbeidet ved Norsk Folkehelseinstitutt som leder for et HIV/AIDS-prosjekt.

Øystein Lied er ansatt som Kirkens Nødhjelps regionale representant for Mellom-Amerika, Cuba og Peru med kontor i Guatemala. Han er cand. theol. og har arbeidet som prest i Hamar og i Ecuador

som misjonsprest for Santalmisjonen/Normisjon. I Ecuador var han også noen år misjonens direktør.

Ragnar Hansen er ansatt som Kirkens Nødhjelps stedlige representant i Irak. Han er utdannet ingeniør, og har arbeidet som stedlig representant for Norsk Folkehjelp i Irak i fire år. Han har erfaring fra Mosambik, Bangladesh, Angola og Uganda.

1. Morgan Tsvangirai, leder for Zimbabwes ledende opposisjonsparti Movement for Democratic Change.
2. Språk
3. Kenya, Madagaskar og Afghanistan.
4. Damaskus
5. I 1967
6. Pasta
7. Bananar
8. Store ånd
9. Ja
10. Kurdarane
11. Amazonas
12. Rigoberta Menchú
13. 1994
14. Nilen
15. Om lag 100 liter
16. Afghanistan
17. Utanriksdepartementet
18. Portugisisk
19. Sinai-halvøya
20. Eit sjekkdømme

- Alt riktig:** Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 27. februar

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdens spørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**, NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

Suksess for norsk sæd

35.000 etterkommere av norske kyr gir Madagaskar melk og «rikdom»

ANTSIRABE (b-a): I 1965 ble ti drektige kyr og en okse sendt med båt fra Norge til Madagaskar. De siste årene har frossen norsk oksesæd sørget for at bestanden av Norsk Rødt Fe eller kryssninger har økt til 35.000-40.000.

• PÅ MADAGASKAR:
CAMILLA SOLHEIM

LANDBRUK Kyrne som ble sendt over havet i 1965 kom til byen Antsirabe hvor norsk misjon drev jordbrukskolen Tombontsoa. Noen år senere undertegnet norske og gassiske myndigheter en samarbeidsavtale som blant annet førte til oppbyggingen av forskningsstasjonen Fifamanor; som i dag består av gardene Mimosa (planteforskning) og Armor (melkeproduksjon).

Mer mat. - Målet med forskningsstasjonen er å føre planter og dyr og kunnskap om dem ut til den gassiske bonden. Mer enn 80 prosent av den gassiske befolkningen bor på landsbygda, og hvis disse ikke produserer mat, så vil ingen av oss ha noe å spise, sier direktør Harison Razanakolona ved Fifamanor, som i dag eies av den gassiske staten. Fifamanor mottar støtte fra NORAD via Det kongelige selskap for Norges Vel. I tillegg til gardsdrifta og forskningen, har Fifamanor opprettet en veiledningstjeneste for bøndene.

God helse. De franske kolonistene var de første til å importere melkekyr til Madagaskar for å få sin «café au lait», men i dag er det den norske melkeku som dominerer blant melkeprodusentene. Den storferasen som ellers er vanlig på Madagaskar er zebu - en pukkelrygget ku som blir brukt som trekkdyr.

- Norsk rødt fe er avlet fram med tanke på god helse og stor melkeproduksjon, sier veterinær Tore Vatne i GENO, som samarbeider med den gassiske melkeprodusentforeningen «Pie Rouge Norvegiénne Association» (PRN). Og den norske kua trives på sørligere breddegrader. Hvis den får godt stell kan den produsere mer enn 40 liter melk om dagen.

Vanskelig drift. I begynnelsen solgte Fifamanor dyr til de flinkeste bøndene. De måtte vise at de hadde tilstrekkelig fôr og brukbart fjøs. I årenes løp er det blitt prøvet og feilet for å oppnå den beste.

- Det er ikke lett å drive med kyr på Madagaskar. Det kan være vanskelig å skaffe nok fôr, spesielt i tørketida som varer fra mai til november, sier Tore Vatne. Løsningen er å dyrke havre og ulike sorter gress på rismarkene når det ikke plantes ris.

Bli bedre. Belønningen for flinke

- Dagens mål er å finne ut om kua er drektig eller ikke, sier veterinær **Heléne Lys Rahantanirina** som er på melkeku-kurs hos PRN. FOTO: CAMILLA SOLHEIM

bønder er at melka sildrer ut av spene. Bonden Armand Rakotohasy (39) startet med ei norsk ku i 1985. I dag har han åtte kyr, i tillegg har han flere zebu-kyr som arbeider på markene.

- Jeg ble medlem av PRN for å lære mer om kyrne, slik at jeg kunne bli en bedre bonde. I dag leverer jeg 100 liter melk hver dag. For hver liter melk får jeg 2000 gassiske francs (cirka 2,40 norske kroner, red. anm.), sier han.

Melka leveres på et meieri som ligger fire kilometer unna. Melka leveres i spann; som enten bæres på hodet eller fraktes på sykkel.

Mangler jord. På grunn av den store melkeproduksjonen har han ansatt flere i familien til å hjelpe seg med drifta. For hver ku kan han holde fem personer i arbeid.

- Jeg skulle gjerne ha skaffet meg enda flere kyr, men problemet er at jeg ikke eier nok jord for å produsere fôr. Jeg har to hektar land, men trenger mer hvis jeg skal kunne dyrke mer fôr. I dette området finnes det ingen som vil selge jord, sier Rakotohasy.

Han har ni barn, sju døtre og to sønner i alderen 7-22 år - og gjennom melkeproduksjonen har han nok penger til å sørge godt for både barn og dyr.

- Jeg har råd til å sende alle barnene på skole og universitet, sier han.

Lærer opp dyrleger. Bondeforeninga PRN er nå i gang med å lære gassiske veterinærer om melkekyr. Interessen er stor blant gassiske dyrleger for å lære om norsk rødt fe og melkeproduksjon. Hittil i år har 15 deltatt på kurs, mens 40 har tegnet seg for neste år. I løpet av tre ukerskurs skal veterinærene få mer kunnskap om føring og fôrdyrking, sykdomsbehandling og reproduksjon.

- Mange av dyrlegene på Madagaskar fikk sin utdanning i tidligere Sovjet-republikker, og der var det mest teori, og lite praksis, sier veterinær i PRN, Sami, som også er medlem i styret for den gassiske veterinærforeningen. Han har sin utdanning fra Norge, og har siden 1997 jobbet i PRN for å høyne kunnskapen til bøndene, men etterhvert også til dyrlegene.

- Ei ku koster 6-7 millioner gassiske francs, noe som tilsvarer 8000 norske kroner. Det er det samme som ei ku koster i Norge. Derfor er det viktig at dyrlegene her har greie på kyr og melkeproduksjon, slik at de faktisk kan hjelpe bøndene. Hvis kua dør, så er det jo et voldsomt tap for bonden, sier veterinær Tore Vatne i GENO, som sammen med Sami har utarbeidet kurset og holder det.

Vil hjelpe. Veterinæren Heléne Lys Rahantanirina fra hovedstaden Antananarivo er én av dem som er på melkeku-kurs hos PRN denne uka.

Hun er utdannet på Cuba og har arbeidet som veterinær siden 1996. Hun forteller at det er rundt 70 bønder i hovedstadsområdet som har norsk rødt fe.

- Jeg ønsker å være i stand til å hjelpe dem hvis de får problemer, sier Heléne mens hun har armen langt inne i kua. Dagens mål er å finne fram til kjønnsorganene på kua for å finne ut om kua er drektig eller ikke. Så bærer det ut til garder hvor bonden har bedt om assistanse fra dyrleger.

PIE ROUGE NORVEGIÉNNE (PRN)

■ Sammenslutning av gassiske bønder som har Norsk Rødt Fe. Opprettet i 1993, og har i dag 530 medlemmer.

■ PRN samarbeider med norske GENO, som via Norges Vel mottar cirka 500.000 kroner i årlig NORAD-støtte. Den største delen av pengene blir brukt til å kjøpe dyppfrossen oksesæd i Norge.

■ En dose sæd selges av PRN til bøndene for 35.000 gassiske franc (cirka 40 kroner). Pengene fra sædsalget blir brukt på ulike typer kurs og aktiviteter.